

**ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ
ΣΤΗ ΔΗΜΟΣΙΑ ΔΙΟΙΚΗΣΗ**

Διπλωματική Εργασία

**ΑΝΤΙΜΕΤΩΠΙΣΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΟΥ ΕΓΚΛΗΜΑΤΟΣ
ΣΤΟΝ ΔΗΜΟΣΙΟ ΤΟΜΕΑ**

**Της
ΝΑΚΟΥ ΒΑΣΙΛΙΚΗΣ**

Επιβλέπων Καθηγητής: Δρογαλάς Γεώργιος

**Υποβλήθηκε ως απαιτούμενο για την απόκτηση του μεταπτυχιακού
διπλώματος εξειδίκευσης στη Δημόσια Διοίκηση**

Μάρτιος 2022

Περίληψη

Σκοπός της διπλωματικής εργασίας είναι ο εντοπισμός και η παρουσίαση των τρόπων αντιμετώπισης του οικονομικού εγκλήματος στον δημόσιο τομέα στην Ελλάδα. Μέσα από επιστημονικά βιβλία, ελληνική και ξένη αρθρογραφία, νόμους και έγκριτες ιστοσελίδες για θέματα οικονομικού εγκλήματος επιχειρείται η αποτύπωση της τρέχουσας κατάστασης στην χώρα καθώς και αποτυπώνονται οι τρόποι αντιμετώπισης του οικονομικού εγκλήματος που εφαρμόζονται με επιτυχία.

Η Ελλάδα έχει καταφέρει να βελτιώσει τους δείκτες αντιμετώπισης των οικονομικών εγκλημάτων μετά την οικονομική κρίση του 2008 και παρά το ξέσπασμα της πανδημίας του Covid – 19 έχει καταφέρει να διατηρήσει υψηλά τα επίπεδα διαφάνειας και καταπολέμησης του οικονομικού εγκλήματος και να εναρμονιστεί με τους ευρωπαϊκούς μέσους όρους και δείκτες.

Η υιοθέτηση των ευρωπαϊκών οδηγιών καταπολέμησης της διαφθοράς και της νομιμοποίησης εσόδων από παράνομες δραστηριότητες έχει συμβάλει στην αποτελεσματική καταπολέμηση του προβλήματος ενώ η εφαρμογή πρακτικών όπως ο εσωτερικός έλεγχος, η δημοσίευση όλων των οικονομικών στοιχείων και οικονομικών συναλλαγών των δημοσίων φορέων στη ΔΙΑΥΓΕΙΑ και η δημοσιονομική εξυγίανση που συντελέστηκε στο δημόσιο την τελευταία δεκαετία συνδράμουν στη διαφανή λειτουργία των δημόσιων οργανισμών.

Το ελληνικό κράτος έχει αναγνωρίσει τα κακώς κείμενα μέσα από υποθέσεις όπως αυτή του Σαζώνη και αναλαμβάνει πολλές δράσεις προς τη σωστή κατεύθυνση με την εφαρμογή του Ε.Σ.Σ.Κ.Δ.

Λέξεις – κλειδιά: οικονομικό έγκλημα, διαφθορά, δημόσιοι οργανισμοί, δημόσιος τομέας, Σαζώνης

Abstract

The purpose of this thesis is to identify and present the ways of dealing with financial crime in the public sector in Greece. Through scientific books, Greek and foreign articles, laws and reputable websites on financial crime issues, the current situation in the country as well as the ways of dealing with financial crime that are successfully implemented are depicted.

Greece has managed to improve its financial crime performance indicators after the financial crisis of 2008 and despite the outbreak of the Covid-19 pandemic, it has managed to maintain high levels of transparency and the fight against financial crime and to harmonize with European averages and indicators.

The adoption of European anti-corruption and anti-money laundering directives has contributed to the effective fight against the problem, while the implementation of practices such as internal control, the publication of all financial data and financial transactions of public bodies in DIAVGEIA and fiscal contributed to the public in the last decade assisting in the transparent operation of public bodies.

The Greek state has recognized the wrong texts through cases such as that of Saxon and undertakes many actions in the right direction with the implementation of the National Anti-corruption Plan.

Keywords: financial crime, corruption, public bodies, public sector, Saxonis

Περιεχόμενα

ΕΙΣΑΓΩΓΗ1

Σκοπός1

Λόγοι Επιλογής Θέματος1

Συνεισφορά2

Μεθοδολογία3

Δομή3

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1: Ορισμοί και Είδη Οικονομικού Εγκλήματος5

1.1.Ορισμοί5

1.2.Είδη οικονομικών εγκλημάτων7

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2: Βιβλιογραφική Επισκόπηση16

Κεφάλαιο 3: Οικονομικό Έγκλημα σε Παγκόσμιο Επίπεδο22

3.1. Ευρωπαϊκή Ένωση22

3.2. ΔΠΕ 24029

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4: Οικονομικό Έγκλημα στην Ελλάδα33

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5: Εθνικό Στρατηγικό Σχέδιο για την Αντιμετώπιση της Διαφθοράς45

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 6: Η Περίπτωση του Δήμου Θεσσαλονίκης60

6.1.Δήμος Θεσσαλονίκης60

6.2. Το Σκάνδαλο Σαζώνη63

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 6: ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ67

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ69

Πίνακας Εικόνων

Υ

Εικόνα 4 1 Κατάταξη χώρας με βάση το Δείκτη Αντίληψης για τη Διαφθορά για το 202135

Εικόνα 5 1 Πρόσδος υλοποίησης Ε.Σ.Σ.Κ.Δ. (30/06/2021)51

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Σκοπός

Το οικονομικό έγκλημα λαμβάνει χώρα τόσο σε αναπτυσσόμενες όσο και σε αναπτυγμένες χώρες και οι μορφές που λαμβάνει τροποποιούνται ανάλογα με τις οικονομικές και κοινωνικές συνθήκες. Η αντιμετώπιση του οικονομικού εγκλήματος αποτελεί πρόκληση για τα κράτη και τις δημόσιες ελεγκτικές υπηρεσίες τους και υπάρχουν διάφορα εργαλεία σήμερα που μπορούν να εφαρμόσουν για την επίτευξη της ομαλής οικονομικής ζωής.

Σκοπός της παρούσας εργασίας είναι να εντοπίσει και να παραθέσει τους τρόπους αντιμετώπισης του οικονομικού εγκλήματος στον δημόσιο τομέα στην Ελλάδα. Με βάση τη βιβλιογραφική επισκόπηση και τους ερευνητικούς σκοπούς της εργασίας προκύπτουν τα εξής ερευνητικά ερωτήματα:

- Ποια είναι τα είδη οικονομικού εγκλήματος στον δημόσιο τομέα;
- Ποιοι είναι οι τρόποι και τα εργαλεία αντιμετώπισης του οικονομικού εγκλήματος στον δημόσιο τομέα;
- Ποια είναι τα πιθανά μέτρα που μπορεί να λάβει ή ήδη λαμβάνει το δημόσιο για την πρόληψη των οικονομικών εγκλημάτων;

Η παρούσα εργασία προσεγγίζει σε θεωρητικό επίπεδο την αντιμετώπιση του οικονομικού εγκλήματος στον δημόσιο τομέα της χώρας με έμφαση στην μελέτη περίπτωσης ενός ΟΤΑ και την αντιμετώπιση οικονομικών εγκλημάτων εις βάρος του. Στη βιβλιογραφία υπάρχουν αρκετά παραδείγματα και περιπτώσεις που έχουν εντοπιστεί σε διάφορες χώρες με ποικίλα οικονομικά εγκλήματα διαφορετικής σοβαρότητας.

Λόγοι Επιλογής Θέματος

Στις μέρες μας είναι σημαντικό να γίνεται ο απαραίτητος έλεγχος και να τηρούνται οι διαδικασίες στον δημόσιο τομέα. Τα κράτη λαμβάνουν διάφορα μέτρα καταπολέμησης του οικονομικού εγκλήματος ενώ και σε ευρωπαϊκό επίπεδο έχουν αναγνωριστεί αρχές ελεγκτικής που απαιτείται να εφαρμοστούν για τον εντοπισμό περιστατικών

φοροδιαφυγής, διαφθοράς, χρηματικών ροών από παράνομες δραστηριότητες και άλλα είδη οικονομικού εγκλήματος.

Το μέγεθος του προβλήματος του οικονομικού εγκλήματος έχει αναγνωριστεί από το ξέσπασμα του σκανδάλου της Enron κυρίως και μετά με τα κράτη και διάφορους οικονομικούς οργανισμούς να λαμβάνουν αποφάσεις για διεθνή λογιστικά και ελεγκτικά πρότυπα που προωθούν τη διαφάνεια και επιτρέπουν την αναγνώριση ατασθαλιών είτε εκούσιων είτε ακούσιων. Το οικονομικό έγκλημα προκαλεί σημαντικές αλλοιώσεις στα οικονομικά στοιχεία των κρατών και επηρεάζει μακροοικονομικά μεγέθη όπως η απασχόληση, η ανεργία και το ΑΕΠ. Αυτό αναδεικνύει τη σημασία που διαδραματίζει και το ρόλο που επιτελεί ο έλεγχος τόσο στους ιδιωτικούς όσο και στους δημόσιους οργανισμούς.

Συνεισφορά

Η συνεισφορά της έρευνας έγκειται στην πληθώρα ερευνών οι οποίες ασχολούνται με το οικονομικό έγκλημα, τα μέτρα πρόληψης και αντιμετώπισής τους με έμφαση στην έκταση και όγκο του υπό μελέτη φαινομένου στους δημόσιους οργανισμούς της Ελλάδας. Η παρούσα διπλωματική εργασία εξυπηρετεί και την ανάγκη της ερευνήτριας να μελετήσει το θέμα από επαγγελματικό και ακαδημαϊκό ενδιαφέρον λόγω της φοιτητικής της ιδιότητας και ταυτόχρονα εξυπηρετεί την μελέτη του φαινομένου στην Ελλάδα.

Η διερεύνηση του οικονομικού εγκλήματος αποτελεί ένα ενδιαφέρον θέμα. Η πολυπλοκότητα του οικονομικού εγκλήματος προκαλεί τους εμπλεκόμενους και η διαδικασία έρευνας αποτελεί πρόκληση για τους ερευνητές. Η οικονομική εγκληματικότητα εκμεταλλεύεται αποτελεσματικά τα κενά της νομοθεσίας και τις νέες ευκαιρίες που προσφέρονται από τις αλλαγές στο επιχειρηματικό περιβάλλον. Το οικονομικό έγκλημα συνεχώς εμφανίζεται με καλύτερο και πιο οργανωμένο σχέδιο, πιο λεπτομερή δραστηριότητα και διαφορετικές μη εύκολα ανιχνεύσιμες μορφές (Puonti, 2004).

Η παρούσα εργασία επεκτείνει το πεδίο έρευνας γύρω από τη μελέτη του οικονομικού εγκλήματος εστιάζοντας στους τρόπους αντιμετώπισής του στον δημόσιο τομέα. Η παρακολούθηση της σύγχρονης βιβλιογραφίας και των θεωρητικών και εμπειρικών ευρημάτων γύρω από το οικονομικό έγκλημα εξυπηρετεί και στην καλύτερη

κατανόηση της κατάστασης που επικρατεί στην Ελλάδα που στη συνέχεια εξυπηρετεί στην εύρεση των κατάλληλων τρόπων αντιμετώπισης.

Μεθοδολογία

Σκοπός της παρούσας εργασίας είναι η αποτύπωση των τρόπων αντιμετώπισης του οικονομικού εγκλήματος στον δημόσιο τομέα και ο εντοπισμός του βαθμού στον οποίο είναι εφικτή η ανίχνευση του οικονομικού εγκλήματος εντός ενός ελληνικού δημόσιου οργανισμού.

Η συλλογή των δεδομένων για την εκπόνηση της εργασίας πραγματοποιήθηκε από επιστημονικά βιβλία και κυρίως ελληνική αρθρογραφία καθώς κάθε κράτος διαθέτει δικούς του νόμους και κανόνες καταπολέμησης του οικονομικού εγκλήματος. Οι πληροφορίες που χρησιμοποιήθηκαν προέρχονται κυρίως από νόμους και ιστοσελίδες που αφορούν την αντιμετώπιση του οικονομικού εγκλήματος και τους ελληνικούς δημόσιους φορείς.

Η αναζήτηση της βιβλιογραφίας και των πληροφοριών που χρησιμοποιήθηκαν έγινε μέσω της μηχανής αναζήτησης Scholar Google η οποία επιτρέπει την πρόσβαση σε δημοσιευμένες, έγκριτες και αξιόπιστες έρευνες χωρίς οικονομική επιβάρυνση. Επιλέχθηκαν κυρίως πηγές οι οποίες αφορούν το επιλεγμένο θέμα με τις αντίστοιχες λέξεις – κλειδιά.

Η παρούσα διπλωματική εργασία βασίζεται σε δευτερογενείς πηγές έρευνας. Η επιλογή αυτή βασίστηκε στην πιο εύκολη και άμεση πρόσβαση σε αυτά τα στοιχεία από την ερευνήτρια. Επιπλέον, η διεξαγωγή συνεντεύξεων κρίθηκε ότι δεν είναι εφικτή εν μέσω της πανδημίας.

Δομή

Η παρούσα έρευνα ολοκληρώνεται σε επτά κεφάλαια. Στο πρώτο κεφάλαιο παρουσιάζονται οι ορισμοί και τα είδη του οικονομικού εγκλήματος που συναντώνται στα σύγχρονα, οργανωμένα κράτη. Στο δεύτερο κεφάλαιο εξετάζεται το οικονομικό έγκλημα σε παγκόσμιο επίπεδο ενώ στο τρίτο κεφάλαιο εξετάζεται σε εθνικό επίπεδο. Το τέταρτο κεφάλαιο ασχολείται με το εθνικό στρατηγικό σχέδιο για την αντιμετώπιση της διαφθοράς ενώ το πέμπτο κεφάλαιο εξετάζει την περίπτωση του Δήμου

Θεσσαλονίκης και του οικονομικού σκανδάλου που είχε ξεσπάσει με την περίπτωση Σαζώνη η οποία οδήγησε στη φυλάκιση αρκετών υπευθύνων.

Στο έκτο κεφάλαιο παρουσιάζεται η μεθοδολογία που ακολουθήθηκε για την εκπόνηση της διπλωματικής εργασίας και στο έβδομο κεφάλαιο παρατίθενται τα συμπεράσματα, οι περιορισμοί και οι προτάσεις για μελλοντική έρευνα.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1: Ορισμοί και Είδη Οικονομικού Εγκλήματος

1.1.Ορισμοί

Σύμφωνα με το Ν. 4557/2018 ως εγκληματική δραστηριότητα ορίζεται η διάπραξη των εξής βασικών αδικημάτων:

- Η εγκληματική οργάνωση (άρθρο 187ΠΚ),
- Τρομοκρατικές πράξεις και χρηματοδότηση τρομοκρατίας (187^Α ΠΚ),
- Η δωροληψία και δωροδοκία υπαλλήλου (άρθρα 235 και 236 ΠΚ),
- Η εμπορία επιρροής – μεσάζοντες και δωροληψία και δωροδοκία στον ιδιωτικό τομέα (άρθρα 237^α και 237β ΠΚ),
- Η δωροληψία και δωροδοκία πολιτικών προσώπων και δικαστικών λειτουργών (άρθρο 159, 159^α και 237 ΠΚ),
- Η εμπορία ανθρώπων (άρθρο 323^α ΠΚ),
- Η απάτη με υπολογιστή (άρθρο 386^α ΠΚ),
- Η σωματεμπορία (άρθρο 351 ΠΚ),
- Τα αδικήματα που προβλέπονται στα άρθρα 20-23 του Ν. 4139/2013 (Α'74),
- Τα αδικήματα που προβλέπονται στα άρθρα 15 και 17 του Ν. 2168/1993 (Α'147),
- Τα αδικήματα που προβλέπονται στα άρθρα 53-55, 61 και 63 του Ν. 3028/2002 (Α'153),
- Τα αδικήματα που προβλέπονται στις παραγράφους 1 και 3 του άρθρου 8 του ν.δ. 181/1974 (Α' 347),
- Τα αδικήματα που προβλέπονται στις παραγράφους 5-8 του άρθρου 29 και στο άρθρο 30 του Ν. 4251/2014 (Α'80),
- Τα αδικήματα που προβλέπονται στα άρθρα 4 και 6 του Ν. 2803/2000 (Α' 48),
- Τα χρηματιστηριακά αδικήματα που προβλέπονται στα άρθρα 28-31 του Ν. 4443/2016 (Α'232),
- Τα αδικήματα φοροδιαφυγής που προβλέπονται στο άρθρο 66 του Ν. 4174/2013 (Α'170) με την εξαίρεση του πρώτου εδαφίου της παραγράφου 5, τα αδικήματα λαθρεμπορίας που προβλέπονται στα άρθρα 155-157 του Ν. 2960/2001 (Α'265), τα αδικήματα μη καταβολής χρεών προς το Δημόσιο που

προβλέπονται στο άρθρο 25 του Ν. 1882/1990 (Α' 43), με την εξαίρεση της περίπτωσης α' της παραγράφου 1, καθώς και της μη καταβολής χρεών που προκύπτουν από χρηματικές ποινές ή πρόστιμα που έχουν επιβληθεί από τα δικαστήρια ή από διοικητικές και άλλες αρχές, τα αδικήματα που προβλέπονται στην παρ. 3 του άρθρου 28 του Ν. 1650/1986 (Α' 160) και κάθε άλλο αδίκημα που τιμωρείται με ποινή στερητική της ελευθερίας, της οποίας το ελάχιστο όριο είναι άνω των έξι (6) μηνών και από το οποίο προκύπτει περιουσιακό όφελος.

Σύμφωνα με τον Ryder (2011) το οικονομικό έγκλημα ορίζεται ως έγκλημα κατά της περιουσίας, δηλαδή περιλαμβάνει το σφετερισμό της ιδιοκτησίας κάποιου προς προσωπική χρήση και όφελος κάποιου άλλου. Σύμφωνα με το IMF (2001) το οικονομικό έγκλημα αναφέρεται σε κάθε μη βίαιο έγκλημα που έχει ως αποτέλεσμα οικονομική ζημία. Σύμφωνα με την Ευρωπαϊκή Επιτροπή το οικονομικό έγκλημα αφορά όλες τις δραστηριότητες εγκληματικών ομάδων που προσπαθούν να καταχραστούν τα χρηματοοικονομικά συστήματα ή τα συστήματα πληρωμών με στόχο την αποκόμιση οικονομικού οφέλους (Μαντάς, 2017).

Η απάτη αποτελεί μια σκόπιμη πράξη από ένα ή περισσότερα άτομα η οποία ενέχει τη χρήση εξαπάτησης με στόχο την αποκόμιση οφέλους με παράνομο τρόπο (Αληφαντής, 2016). Μια υποκατηγορία του οικονομικού εγκλήματος που αφορά εξαιτίας και της λογοδοσίας και της ευθύνης κυρίως τον δημόσιο τομέα, είναι η διαφθορά. Η διαφθορά στο δημόσιο τομέα αποτελεί την κατάχρηση της δημόσιας αρχής ή εμπιστοσύνης για ίδιον όφελος ενώ η διαφθορά στον ιδιωτικό τομέα αποτελεί μια ενέργεια κατά την οποία ένα άτομο χρησιμοποιεί τη θέση του για να αποκτήσει ίδιον όφελος σε βάρος της επιχείρησης που αντιπροσωπεύει (Wells, 2013).

Η διαφθορά αποτελεί κατάχρηση εξουσίας με στόχο την απόκτηση ιδιωτικού οφέλους και αποτελεί υποκατηγορία της απάτης (ΣΕΒ, 2017). Ορισμένες μορφές της διαφθοράς είναι ο χρηματισμός, η δωροδοκία, ο οικονομικός εκβιασμός και η πολιτική διαφθορά.

Η διαφθορά διακρίνεται σε:

- μικροδιαφθορά: αφορά πρακτικές κατάχρησης εξουσίας σε καθημερινό επίπεδο κατά τις συναλλαγές πολιτών με το κράτος για την παροχή βασικών αγαθών και υπηρεσιών

- μεγάλης κλίμακας διαφθορά: αφορά παράνομες πρακτικές που διαπράττονται από υψηλά κυβερνητικά κλιμάκια ή την κεντρική λειτουργία του κράτους με νοθεία διαδικασιών σε βάρος του δημοσίου συμφέροντος
- πολιτική διαφθορά: αφορά στη χειραγώγηση διαδικασιών και θεσμών για την κατανομή πόρων και τη χρηματοδότηση κέντρων λήψης αποφάσεων από πολιτικούς φορείς.

Το οικονομικό έγκλημα λαμβάνει πολλές μορφές και διακρίνεται σε πολλά είδη που μετατρέπονται στο πέρασμα του χρόνου και προσαρμόζονται με βάση τις οικονομικές και κοινωνικές συνθήκες.

1.2.Είδη οικονομικών εγκλημάτων

Σύμφωνα με τον Gottschalk (201) το οικονομικό έγκλημα λαμβάνει τις εξής μορφές:

- διαφθορά: περιλαμβάνει τις δωροδοκίες, τους εκβιασμούς και τις υπεξαιρέσεις
- απάτη: περιλαμβάνει περιστατικά που αφορούν την ταυτότητα, την επαγγελματική ιδιότητα και υποθήκες
- κλοπή: μπορεί να αφορά μετρητά, πνευματικά δικαιώματα
- χειραγώγηση: πρόκειται για ξέπλυμα χρήματος, εγκλήματα στο διαδίκτυο και εμπορία εμπιστευτικών πληροφοριών

Σύμφωνα με το IMF (2001) οικονομικό έγκλημα είναι:

- τα εγκλήματα του χρηματοπιστωτικού τομέα: Αφορούν ξέπλυμα χρήματος, φοροδιαφυγή, καταστρατήγηση συναλλαγματικών περιουσιών και άλλα
- οικονομικά εγκλήματα άλλου τύπου: πώληση πλασματικών χρηματοπιστωτικών μέσων, υπεξαίρεση, χειραγώγηση μετοχών και άλλα.
- οικονομικές καταχρήσεις: φοροαποφυγή, δανεισμός συνδεδεμένων μερών και άλλα.

Σύμφωνα με τη Ράικου (2016) τα οικονομικά εγκλήματα μπορούν να κατηγοριοποιηθούν με κριτήριο την περιοχή που πρέπει να προστατευτεί κάθε φορά ως εξής:

- Στην περίπτωση ανάγκης προστασίας μιας εθνικής οικονομίας και της επιχειρηματικότητάς της: εγκλήματα κατά τραπεζών και κατά χρηματοπιστωτικού τομέα γενικότερα, εγκλήματα σχετικά με τον ελεύθερο ανταγωνισμό.
- Στην περίπτωση προστασίας του δημοσιονομικού τομέα: εγκλήματα που φορούν την φορολογία, τον τελωνειακό κώδικα κ.ο.κ.
- Στην περίπτωση προστασίας του κοινωνικού συνόλου: παραβάσεις διατάξεων για την εργασία και την προστασία της νεότητας, παραβάσεις που αφορούν την κοινωνική ασφάλιση και την προστασία των καταναλωτών αλλά και του περιβάλλοντος
- Στην περίπτωση προστασίας καταναλωτών: απάτη, τοκογλυφία.

Σύμφωνα με τους Merat & Roth (2008) υπάρχουν τα εξής είδη απάτης στον δημόσιο τομέα:

- χρήση παραπλανητικών πληροφοριών για οικειοθελή παράδοση χρηματικού ποσού
- διαστρέβλωση αριθμού ατόμων που έχει μια δημόσια υπηρεσία
- παράνομη διαδικασία αγοράς ή πώλησης μεταξύ δημόσιου και ιδιωτικού τομέα
- πωλήσεις μεταχειρισμένων ή πλεονασματικών κρατικών εξοπλισμών χωρίς αντίστοιχη απόδοση κερδών
- εικονικές αγορές

Σύμφωνα με τον Ποινικό Κώδικα της χώρας μεταξύ των αδικημάτων που αφορούν σε οικονομικά εγκλήματα στον δημόσιο τομέα περιλαμβάνονται η δωροδοκία, η εξ αμελείας μη αποτροπή δωροδοκίας αξιωματούχων, η δωροληψία, η ζήτηση ή ληψη αθέμιτης παροχής από υπάλληλο, η δωροδοκία και δωροληψία δικαστή, η εμπορία επιρροής, η απιστία σχετική με την υπηρεσία και η υπεξαίρεση (Γενική Γραμματεία Καταπολέμησης της Διαφθοράς, 2016).

Ένα βασικό είδος οικονομικού εγκλήματος είναι η φοροδιαφυγή. Οι Allingham & Sandmo (1972) ήταν οι πρώτοι που εξέτασαν τη φοροδιαφυγή με ένα μοντέλο οικονομικών εγκλημάτων το οποίο εφάρμοσαν εμπειρικά και το οποίο υποθέτει πως ένας λογικός άνθρωπος επιθυμεί να μεγιστοποιήσει τη χρησιμότητα της φοροδιαφυγής. Για να επιτευχθεί αυτό λαμβάνονται υπόψη τα πλεονεκτήματα της επιτυχούς

εξαπάτησης και τα μειονεκτήματα των κινδύνων που συνοδεύουν το οικονομικό αυτό έγκλημα τα οποία έγκεινται κυρίως σε κυρώσεις και τιμωρία απόδειξης της φοροδιαφυγής. Σύμφωνα με αυτή τη θεωρία τεκμηριώθηκε το επιχείρημα πως οι πολίτες αποφασίζουν αν θα φοροδιαφύγουν με βάση το φόβο του να πιαστούν και να τιμωρηθούν. Αυτό συνεπάγεται πως η φοροδιαφυγή καθίσταται δύσκολη σε κράτη που εφαρμόζουν αυστηρό σύστημα ποινών.

Ο Frey (1997) αρκετά χρόνια αργότερα ισχυρίστηκε πως οι πολίτες πληρώνουν φόρους με κίνητρο το φόβο (εξωγενές κίνητρο) ή και την επιθυμία τους να προσφέρουν στο κοινωνικό σύνολο (εγγενές κίνητρο). Το δεύτερο είδος κινήτρου βασίζεται σε ηθικές και πολιτιστικές αξίες και όχι τόσο σε κοινωνικά κριτήρια. Οι Coricelli et al. (2010) υποστηρίζουν πως το οικονομικό έγκλημα λαμβάνει χώρα όταν κάποιος συγκρίνει τα προσδοκώμενα οφέλη της εξαπάτησης με το κόστος που θα έχει ο ίδιος. Το κόστος όμως έχει κάποιον βαθμό πιθανότητας και δεν είναι εφικτό να προσδιοριστεί για κάθε άτομο. Για παράδειγμα, ο Slemrod (2007) ισχυρίζεται πως πολλοί άνθρωποι συμμορφώνονται ακόμη και σε περιπτώσεις που τα προσδοκώμενα οφέλη ξεπερνούν κατά πολύ το κόστος. Αυτό συμβαίνει γιατί ο φόβος της αποκάλυψης της απάτης τους προξενεί φόβο και άσχημα συναισθήματα σε τέτοιο βαθμό που δεν προχωρούν σε οικονομικό έγκλημα (Loewenstein et al., 2001).

Σύμφωνα με τον Τάτσο (2001) η φοροδιαφυγή εξαρτάται από το μέγεθος της φορολογικής επιβάρυνσης, τον τρόπο κατανομής των φόρων, το επίπεδο μόρφωσης των φορολογούμενων, την έκταση των νόμιμων φορολογικών απαλλαγών, τον τρόπο διαχείρισης των χρημάτων από το κράτος, τη διάρθρωση του φορολογικού συστήματος, την οργάνωση και το επίπεδο των φοροτεχνικών υπηρεσιών, το βαθμό οργάνωσης της αγοράς και τη διάρθρωση του εθνικού εισοδήματος της χώρας.

Σημαντικό ρόλο στην φοροδιαφυγή διαδραματίζει και το κοινωνικό περιβάλλον εντός του οποίου λαμβάνει χώρα. Για παράδειγμα, σε μια κοινωνία στην οποία τίθενται ηθικά διλήμματα λόγω κινδύνου δημόσιας έκθεσης της αποκλίνουσας συμπεριφοράς και σε μια κοινωνία όπου υπάρχουν καταδικαστέες αποκαλύψεις οικονομικών εγκλημάτων, η φορολογική συμμόρφωση ευνοείται (Coricelli et al., 2010).

Ένα άλλο είδος οικονομικού εγκλήματος είναι η αδήλωτη εργασία (Schneider, 2008; Round & Williams, 2008). Σύμφωνα με τον Williams (2008) οι εργοδότες που δεν επιθυμούν να πληρώνουν ασφαλιστικές καλύψεις και προσπαθούν να αποφεύγουν την εξόφληση των κρατικών τους υποχρεώσεων, επιλέγουν να έχουν αδήλωτους εργαζόμενους για να έχουν ποικίλα οικονομικά οφέλη. Αρκετοί ερευνητές έχουν

ασχοληθεί με το συγκεκριμένο ζήτημα (Williams & Round, 2007) ωστόσο στην περίπτωση των δημόσιων οργανισμών δεν αποτελεί αντικείμενο έρευνας.

Μια άλλη μορφή οικονομικού εγκλήματος είναι η νομιμοποίηση εσόδων από παράνομες δραστηριότητες. Η νομιμοποίηση εσόδων αφορά τη μετατροπή παράνομων χρημάτων που προέρχονται από παράνομες δραστηριότητες (εμπόριο ναρκωτικών, λαθρεμπόριο κ.ά.) σε νόμιμα (Alldridge, 2001). Συνήθως η διαδικασία νομιμοποίησης εσόδων περιλαμβάνει τρία στάδια: (α) την τοποθέτηση κατά την οποία γίνεται η φυσική εναπόθεση χρημάτων από παράνομες δραστηριότητες στο οικονομικό σύστημα, (β) την επίστρωση δηλαδή το διαχωρισμό των παράνομων εσόδων από την πηγή τους με τη δημιουργία πολύπλοκων χρηματοπιστωτικών συναλλαγών ώστε να μην είναι εφικτός ο εντοπισμός της πηγής των χρημάτων και (γ) την ενοποίηση, δηλαδή την εξομοίωση των παράνομων χρημάτων με τα νόμιμα.

Ένα άλλο είδος οικονομικού εγκλήματος είναι το λαθρεμπόριο νομισμάτων που αφορά τη φυσική μετακίνηση μετρητών από ένα μέρος σε ένα άλλο ώστε να αποτελέσει ιδιοκτησία ή εναλλακτική μορφή κατοχής πλούτου (Sohn, 2002). Το συγκεκριμένο οικονομικό έγκλημα είναι δύσκολο να εντοπιστεί και να αντιμετωπιστεί και τα κράτη προσπαθούν να το περιορίσουν με τον περιορισμό των μετρητών χρημάτων που μπορεί κανείς να διακινήσει με φυσικό τρόπο σε ταξίδι.

Ως ξέπλυμα χρήματος μπορεί να θεωρηθεί το λαθρεμπόριο μετρητών, η αξιοποίηση των καζίνο και άλλων χώρων τζόγου, τα ασφαλιστήρια συμβόλαια που αποκτούν οι εγκληματίες αγοράζουν και έπειτα τα εξαργυρώνουν με έκπτωση, πληρώνουν αμοιβές και ποινές, αλλά λαμβάνουν στο τέλος ξεπλυμένο χρήμα, η μέθοδος hawalas ή fe chi'en ή η μαύρη αγορά ανταλλαγής με πέσος που αποτελεί σύστημα άτυπης μεταβίβασης της αξίας και οι εταιρίες κελύφη (shell) (Richet, 2013).

Οι εγκληματίες χρησιμοποιούν τις ασφαλιστικές εταιρίες για το ξέπλυμα χρήματος καθώς υπάρχει δυσκολία αντίχρεωσης παράνομων κεφαλαίων λόγω υψηλών επιπέδων συναλλαγών και λόγω της καλής απόδοσης τέτοιων επενδύσεων. Ο πρώτος τρόπος με τον οποίο μπορεί να ξεπλυθεί χρήμα μέσω της ασφαλιστικής εταιρίας είναι με επένδυση παράνομων κεφαλαίων σε αυτή. Άλλος τρόπος είναι επενδύοντας τα χρήματα σε ασφάλειες ζωής ή ζημιών ή σύνταξης ή άλλων αξιώσεων.

Τα χρήματα που πρέπει να ξεπλυθούν αφήνουν ίχνη στα αρχεία των τραπεζικών ιδρυμάτων ή των χρηματοοικονομικών υπηρεσιών εφόσον γίνεται χρήση τραπεζικών ή χρηματοπιστωτικών υπηρεσιών (Ouyang, 2006). Διαφορετικά, τα άτομα που θέλουν να ξεπλύνουν χρήμα χρησιμοποιούν μια εταιρία κέλυφος (shell company),

πλασματικές συναλλαγές και ψευδή λογιστική ώστε να ξεπλύνουν τα ποσά χρημάτων που θέλουν. Ανεξάρτητα από το ποια μέθοδο χρησιμοποιούν τα άτομα που ξεπλένουν χρήμα, οι συναλλαγές τους αφήνουν ίχνη ακόμη και αν μοιάζουν νόμιμες. Αυτά τα ίχνη περιλαμβάνουν οικονομικές καταστάσεις επιχειρήσεων, αρχεία συναλλαγών, εμπορικά τιμολόγια και άλλα τέτοια παραδείγματα (Yang & Wei, 2010).

Παραδοσιακές μέθοδοι οικονομικού εγκλήματος που χρησιμοποιούνται είναι μέσω επιταγών και άλλων νομισματικών μέσων τα οποία μπορούν να αποσταλούν ταχυδρομικά σε άλλες χώρες (Buchanan, 2004). Μέσω αυτών των μεθόδων οι εγκληματίες εκμεταλλεύονται τη λειτουργία του εκάστοτε χρηματοπιστωτικού συστήματος έτσι ώστε να μετακινήσουν παράνομα έσοδα μετατρέποντάς τα σε νόμιμα. Ωστόσο, η μέθοδος αυτή εμπεριέχει τον κίνδυνο της δέουσας διαδικασίας για τον πελάτη που διεκπεραιώνουν οι τράπεζες διαφόρων χωρών και απαιτείται και τακτική υποβολή εκθέσεων. Η κατάθεση μετρητών προσελκύει την προσοχή των τραπεζικών υπαλλήλων και ενδέχεται να κινηθούν υποψίες για ύποπτες συναλλαγές (Sohn, 2002).

Για να αποφύγουν αυτή τη διαδικασία κάποιοι εγκληματίες προτιμούν το smurfing, που είναι η κατάτμηση κεφαλαίων. Δημοφιλής μέθοδος ξεπλύματος χρήματος είναι επίσης η χρήση υπεράκτιων τραπεζών ή offshore χρηματοπιστωτικών κέντρων (Morgan, 2003). Οι υπεράκτιες τράπεζες συμμορφώνονται σε νόμο περί τραπεζικού απορρήτου, έχουν ελάχιστους κανονισμούς και ασχολούνται με συναλλαγές αλλοδαπών (Richards, 2005). Σε κάποιες χώρες λειτουργούν τέτοιες τράπεζες που προσελκύουν εγκληματίες καθώς υπάρχει μικρή ή καθόλου φορολόγηση, ενώ υπόσχονται μικρότερη συνεργασία με τις φορολογικές αρχές του κράτους των καταθετών (Horowitz, 1985). Έτσι, αποφεύγουν τη δήλωση στις εγχώριες φορολογικές αρχές, καθώς δεν ζητείται κάτι τέτοιο από τις τράπεζες.

Το τραπεζικό σύστημα χρησιμοποιείται επίσης από τους εγκληματίες ώστε να διαχειρίζονται καταθέσεις, μεταφορές, παραδόσεις κεφαλαίων σε λογαριασμούς με διαφορετικά ονόματα και χώρες με τρόπο που να ευνοεί τους εγκληματίες (Sohn, 2002). Έτσι, μπορούν να καλύπτουν, να κρύβουν ή να συγκαλύπτουν τη φύση ή την πηγή των παράνομων χρημάτων.

Σύμφωνα με τον Qureshi (2017) οι κύριες μέθοδοι ξεπλύματος είναι οι εξής:

- Κατάτμηση χρημάτων: Πρόκειται για το διαχωρισμό μεγάλων ποσών σε πολλά μικρότερα σε διαφορετικούς λογαριασμούς. Κάθε μικροποσό μεταφέρεται μέσω εντολών πληρωμών, διαδικτυακές συναλλαγές, καταθέσεις μετρητών και

άλλους τρόπους σε ξένες τράπεζες Το ποσό καθότι μικρό δεν φορολογείται και δεν «τραβάει» τα βλέμματα ενώ μπορεί να μεταφερθεί νομίμως στο εξωτερικό. Η ορολογία αυτής της μεθόδου είναι γνωστή ως *smurfing*. Περιλαμβάνει σε γενικές γραμμές το πρώτο στάδιο νομιμοποίησης των εσόδων από παράνομες δραστηριότητες δηλαδή την τοποθέτηση των κεφαλαίων σε ξένες τράπεζες είτε μέσω ηλεκτρονικών μεταφορών, τραπεζικών εμβασμάτων, παραγγελιών χρημάτων είτε λειτουργεί ως προσποίηση ότι αφορά ιδιώτες με βάση το μέγιστο δυνατό που δικαιούται κανείς αναλόγως τη χώρα χωρίς να κινήσει υποψίες.

- **Λαθρεμπόριο:** Αυτή η μέθοδος περιλαμβάνει μετρητά σε μια ξένη χώρα με εξαπάτηση των αρχών σε αεροδρόμια και λιμένες σχετικά με το ποσό το οποίο μεταφέρεται. Το ποσό αυτό στη συνέχεια κατατίθεται σε τράπεζα της ξένης αυτής χώρας όπου οι νόμοι για τη νομιμοποίηση των εσόδων από παράνομες δραστηριότητες ενδέχεται να είναι πιο αδύναμοι ή να μην εφαρμόζονται τόσο αυστηρά (Beare, 2012).
- **Ξέπλυμα μέσω εμπορίου:** Αυτή η κατηγορία λαμβάνει χώρα όταν τα τιμολόγια είναι υπερτιμολογημένα ή υπο-τιμολογημένα ανάλογα με την εισροή ή εκροή μετρητών. Η διαδικασία περιέχει πλαστά τιμολόγια και λογαριασμούς.
- **ΜΚΟ:** Η ίδρυση μιας μη κυβερνητικής οργάνωσης (ΜΚΟ) και η εγγραφή της σε μια άλλη χώρα και η παροχή κεφαλαίων σε αυτή μπορεί να οδηγήσει σε ξέπλυμα χρήματος εφόσον η ΜΚΟ δεν κάνει πραγματική χρήση των πόρων της (FFIEC, 2014). Ορισμένοι δημιουργούν οργανισμούς και τους δίνουν χρήματα ως δωρεές ώστε τα ποσά αυτά να μην φορολογούνται (Cordes et al., 2005). Αν μια τέτοια ΜΚΟ έχει συναλλαγές με μια ξένη χώρα και τα κεφάλαια παρέχονται σε αυτή στην ξένη χώρα τότε μπορεί να υπάρξει ξέπλυμα χρήματος (Barnett & Stein, 2012). Στο Πακιστάν για παράδειγμα, απαγορεύτηκαν αρκετές ΜΚΟ από το Υπουργείο Εσωτερικών καθώς συνέβη μια επίθεση σε παιδιά δημόσιων σχολείων του Στρατού στο Πεσαβάρ και είχε αναφερθεί ότι αυτές οι ΜΚΟ είχαν αναμειχθεί σε δραστηριότητες κατά του κράτους και χρησιμοποιούσαν τους πόρους τους για τη χρηματοδότηση της τρομοκρατίας (Heider, 2015).
- **Στρογγυλοποίηση:** Η μέθοδος αυτή πραγματοποιείται όταν μια εταιρία πουλάει τα περιουσιακά της στοιχεία σε μία άλλη εταιρία και στη συνέχεια υπογράφει σύμβαση για να αγοράσει κάποια ή όλα αυτά τα ίδια στην ίδια τιμή. Η πώληση και η αγορά περιουσιακών στοιχείων επιτρέπει τη γρήγορη μετατροπή των

χρημάτων σε μετρητά τα οποία μπορούν να μεταφερθούν ως άμεσες ξένες επενδύσεις στο εξωτερικό και απαλλάσσονται από φόρο (Beare, 2012). Μπορεί για παράδειγμα μια επιχείρηση να προσλάβει μια αλλοδαπή δικηγορική εταιρία ή οποιαδήποτε άλλη επιχείρηση και να την πληρώσει για τις υπηρεσίες της. Στη συνέχεια μπορεί να ακυρώσει τη συναλλαγή μη ζητώντας ποτέ την επιστροφή των χρημάτων.

- Τραπεζικός έλεγχος: Με τη μέθοδο αυτοί άνθρωποι οι οποίοι ξεπλένουν χρήμα γίνονται κύριοι μέτοχοι μιας τράπεζας σε μια ξένη χώρα όπου υπάρχει ασθενής ή ανύπαρκτος τραπεζικός έλεγχος για τη νομιμοποίηση εσόδων από παράνομες δραστηριότητες. Με αυτό τον τρόπο πραγματοποιούν μια επένδυση στην τράπεζα, αποκτούν μετοχές τις οποίες μπορούν να ρευστοποιήσουν ή να γίνουν οι σημαντικότεροι πελάτες της τράπεζάς τους με τα χρήματα που καταθέτουν σε αυτή. Αυτή η μορφή ξεπλύματος είναι δύσκολο να εντοπιστεί καθώς οι χρηματοπιστωτικές ρυθμιστικές αρχές θεωρούν την κίνηση των χρημάτων από την τράπεζα ως συνήθη τραπεζική δραστηριότητα. Ασφαλώς υπάρχουν παραδείγματα τέτοιων τραπεζικών ερευνών όπως για παράδειγμα η περίπτωση της HSBC η οποία καταδικάστηκε σε πρόστιμο \$1,9 δις για ξέπλυμα χρήματος.
- Χρήση επιχειρήσεων που χρησιμοποιούν μετρητά: Υπάρχουν επιχειρήσεις στις οποίες διακινείται μεγάλη ποσότητα ρευστών όπως είναι για παράδειγμα τα νυχτερινά clubs, οι λέσχες και τα καζίνο. Αυτές οι επιχειρήσεις δεν καταγράφουν την προέλευση των κεφαλαίων τους (Banks, 2016). Μπορεί ένα άτομο με τεράστια ποσότητα μετρητών να εισέλθει στο καζίνο και να δώσει όλα τα χρήματα αυτά στο καζίνο μέσω παιχνιδιών που παίζει. Αυτά αντιμετωπίζονται ως έσοδα νόμιμα από το καζίνο (Banks, 2016).
- Ξέπλυμα χρήματος μέσω της αγοράς ακινήτων: Κάποιοι εγκληματίες αγοράζουν ακίνητη περιουσία με μετρητά και έπειτα την πωλούν για να νομιμοποιήσουν αυτά τα χρήματα.

Τα τελευταία χρόνια έχουν αρχίσει να εφαρμόζονται νέα είδη οικονομικού εγκλήματος μέσω διαδικτύου και μέσω ηλεκτρονικών μεθόδων ξεπλύματος χρήματος. Για παράδειγμα, έχει βρεθεί πως κάποιοι εγκληματίες χρησιμοποιούν διαδικτυακά παιχνίδια ρόλων (micro laundering) στα οποία οι χρήστες χρησιμοποιούν πολλούς διαφορετικούς λογαριασμούς για να μετακινούν το χρήμα ή εμπλέκουν ιστοσελίδες

όπως για παράδειγμα η PayPal ή χρησιμοποιούν ιστοσελίδες διαφήμισης που επιτρέπουν την κάλυψη των ιχνών (Richet, 2013).

Το micro laundering αυξάνει τη δυσκολία να εντοπιστούν όσοι διακινούν χρήματα παρανόμως, καθώς δίνει τη δυνατότητα μεγάλα ποσά να διαχωρίζονται σε πολλά μικρότερα μέσω χιλιάδων ηλεκτρονικών συναλλαγών. Σήμερα αρκετοί άνθρωποι παγκοσμίως χρησιμοποιούν εικονικές πιστωτικές κάρτες αντί για προπληρωμένες οι οποίες θα μπορούσαν να χρηματοδοτηθούν με ξεπλυμένο χρήμα με άμεση συναλλαγή και να χρησιμοποιηθούν στη συνέχεια ως βάση ενός λογαριασμού PayPal. Οι πιο δημοφιλείς διαδικτυακές μέθοδοι είναι οι εξής (Richet, 2013):

- Το αποθεματικό ελευθερίας: Το παράνομο χρήμα δίνεται σε κάποιον αργυραμοιβό που θα το μετατρέψει σε άλλο νόμισμα ηλεκτρονικής μορφής (όπως για παράδειγμα bitcoin) σε έναν ψηφιακό λογαριασμό από όπου ο χρήστης θα έχει τη δυνατότητα εκταμίευσης μετρητών. Τέτοιοι αργυραμοιβοί είναι ιστοσελίδες όπως το ebuygold.com.
- Εξαπάτηση μέσω διαδικτύου με την χρήση κωδικών: Σε αυτή την περίπτωση αποστέλλονται spam mail στα οποία ζητείται να δοθούν προσωπικά στοιχεία των ληπτών και ως αντάλλαγμα υπόσχονται κάποια έκπτωση ή την αποφυγή να πληρώσουν ένα πρόστιμο ή κάτι αντίστοιχο.
- Συναλλαγματική μαύρη αγορά: Για παράδειγμα, Κολομβιανοί λαθρέμποροι ναρκωτικών πωλούν ναρκωτικά στις Η.Π.Α. έναντι τριών εκατομμυρίων δολαρίων. Μεσολαβητής στην Κολομβία λαμβάνει εντολές για αγορές σε πέσος από Κολομβιανούς επιχειρηματίες και στη συνέχεια κανονίζει την αγορά αγαθών με τα χρήματα που έλαβε από τους Κολομβιανούς λαθρεμπόρους ναρκωτικών και βρίσκονται στις Η.Π.Α. Τα εμπορεύματα μεταφέρονται πίσω ή εισάγονται λαθραία στην Κολομβία και έτσι τα χρήματα έχουν ξεπλυθεί χωρίς να έχουν φύγει ποτέ από την αρχική τους τοποθεσία. Η μαύρη αγορά αυτή είναι ένα συγκαλυμμένο τραπεζικό σύστημα που βοηθά τους εμπόρους ναρκωτικών να ανταλλάσσουν αμερικανικά δολάρια για πέσος. Αυτά τα δολάρια έπειτα αγοράζονται από Κολομβιανούς επιχειρηματίες και χρησιμοποιούνται για την αγορά αμερικανικών αγαθών τα οποία μετά πωλούνται στην Κολομβία. Το σύστημα αυτό είναι παρόμοιο με το hawalas που σημαίνει μεταφορά στα αράβικα ή το fe chi' en στην Κίνα και πρόκειται για παράνομα τραπεζικά κυκλώματα.

- Τα online games πολλές φορές εξυπηρετούν επίσης ως μέθοδος νομιμοποίησης παράνομων εσόδων. Οι χρήστες δημιουργούν πολλούς λογαριασμούς σε διαδικτυακά παιχνίδια στα οποία χρησιμοποιούνται πιστωτικές μονάδες οι οποίες αντιστοιχούν σε πραγματικά χρήματα. Οι παίκτες αυτών των παιχνιδιών σπανίως γνωρίζονται μεταξύ τους.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2: Βιβλιογραφική Επισκόπηση

Υπάρχουν διάφορες έρευνες στη σύγχρονη βιβλιογραφία οι οποίες εξετάζουν το ζήτημα του οικονομικού εγκλήματος και συγκεκριμένα, τα αίτια και τα αποτελέσματα αυτού. Έμφαση δίνεται στους τρόπους αντιμετώπισης φαινομένων διαφθοράς, της δωροδοκίας, στην εύρεση τρόπων καταπολέμησης αυτών των φαινομένων με εκπαιδευτικές διαδικασίες και ενημερώσεις, αύξηση ευαισθητοποίησης και άλλους τρόπους.

Ο αντίκτυπος των φαινομένων διαφθοράς αποτελεί δημοφιλές θέμα έρευνας. Οι Sinha et al. (2019) εξέτασαν τον αντίκτυπο της διαφθοράς στον δημόσιο τομέα στις εκπομπές άνθρακα με την ύπαρξη διαχωρισμού της χρήσης ενέργειας στη Βραζιλία, τη Ρωσία, την Ινδία, την Κίνα, τη Νότια Αφρική και άλλες 11 χώρες για το χρονικό διάστημα 1990-2017. Διαπίστωσαν πως τα περιστατικά διαφθοράς ενισχύουν την περιβαλλοντική υποβάθμιση μειώνοντας τη θετική επίδραση της κατανάλωσης ανανεώσιμων πηγών ενέργειας στην ποιότητα του περιβάλλοντος και αυξάνοντας τον αρνητικό αντίκτυπο της κατανάλωσης ορυκτών καυσίμων. Ακόμη, υποστηρίζουν πως οι πρακτικές διαφθοράς είναι πιο επιρρεπείς σε χώρες όπου η ανάπτυξη είναι ώριμη και η θεσμοθέτηση πιο αυστηρή. Έτσι, κατέληξαν στο συμπέρασμα πως οι περιβαλλοντικές πολιτικές πρέπει να λαμβάνουν υπόψη τους τα επίπεδα διαφθοράς στη χώρα ώστε να καθίστανται πιο ισχυρές και αποτελεσματικές.

Οι Naher et al. (2020) εξέτασαν την τρέχουσα κατάσταση της διαφθοράς στον τομέα της υγείας στην πρώτη γραμμή παροχής υπηρεσιών στη νότια και νοτιοανατολική Ασία, τις προοπτικές πολιτικής και τις εναλλακτικές στρατηγικές που δοκιμάζονται για την αντιμετώπιση του φαινομένου. Χρησιμοποίησαν στοιχεία από διαφορετικές δευτερογενείς πηγές και κατέληξαν στο συμπέρασμα πως οι συνήθεις τύποι διαφθοράς όπως οι άτυπες πληρωμές, η δωροδοκία και οι απουσίες προκύπτουν από οικονομικούς παράγοντες. Οι χαμηλοί μισθοί, τα ελάχιστα κίνητρα για το ανθρώπινο δυναμικό και η κακή διακυβέρνηση έχουν καταστροφικές επιπτώσεις στο δημόσιο τομέα και στην ποιότητα παροχής των υπηρεσιών του. Αυτή η κατάσταση οδηγεί σε υψηλές δαπάνες, διάβρωση της εμπιστοσύνης των πολιτών στο σύστημα και μειωμένη χρήση υπηρεσιών. Υπάρχει έλλειψη θεσμικής ικανότητας και πολιτικής δέσμευσης η οποία σε συνδυασμό με την έλλειψη καλής διακυβέρνησης οδηγεί συχνά τους δημόσιους υπαλλήλους σε κάμψη των κανόνων δικαίου και φαινόμενα διαφθοράς.

Η διαφθορά και η έλλειψη χρηστής διακυβέρνησης υπονομεύουν την παροχή ποιοτικών δημόσιων υπηρεσιών με δίκαιο τρόπο και αυξάνουν το κόστος για τους πολίτες. Τα παραδοσιακά μέτρα καταπολέμησης της διαφθοράς δεν επαρκούν και καθιστούν αναγκαία την καινοτόμα σκέψη.

Παρά τις προσπάθειες καταπολέμησης της διαφθοράς από πολλές χώρες, δεν έχει αξιολογηθεί στη βιβλιογραφία εκτενώς ο αντίκτυπος αυτών των προσπαθειών. Οι Mugelini et al. (2021) επιχείρησαν να προσδιορίσουν τους παράγοντες που περιορίζουν τη διαφθορά στον δημόσιο τομέα με έμφαση στη διοικητική διαφθορά δηλαδή στις πράξεις διαφθοράς που εμπλέκουν δημόσιους υπαλλήλους στις συναλλαγές τους με τους ανώτερους τους κατά την εφαρμογή των δημόσιων πολιτικών ή κατά την αλληλεπίδρασή τους με το κοινό για την παροχή υπηρεσιών.

Μέσω συστημικής ανασκόπησης οι Mugelini et al. (2021) κατέληξαν σε 29 σχετικές και επιλέξιμες μελέτες οι οποίες εξετάζουν τις παρεμβάσεις κατά της διαφθοράς σε διάφορες χώρες. Βρήκαν πως οι παρεμβάσεις ελέγχου και αποτροπής είναι πιο αποτελεσματικές από τις οργανωτικές και πολιτιστικές μεταρρυθμίσεις για τη μείωση της διαφθοράς στο δημόσιο τομέα, πως ο συνδυασμός διαφορετικών παρεμβάσεων μειώνει τη διαφθορά περισσότερο από ό,τι οι μεμονωμένες παρεμβάσεις και πως οι παρεμβάσεις είναι πιο αποτελεσματικές για την πρόληψη κατάχρησης δημοσίων πόρων, δηλαδή την υπεξαίρεση, από την δωροδοκία.

Η αύξηση του επιπέδου και της συχνότητας των κυρώσεων έναντι της διαφθοράς και η αύξηση της πιθανότητας εντοπισμού αποτελούν αποτελεσματικές πρακτικές και σίγουρα πιο αποδοτικές από τις οργανωτικές, πολιτιστικές και εκπαιδευτικές παρεμβάσεις για τον περιορισμό της διοικητικής διαφθοράς τουλάχιστον βραχυπρόθεσμα. Ωστόσο, το εύρημα αυτών των Mugelini et al. (2021) μπορεί να εξηγείται από το γεγονός ότι εμπειρικά προκύπτει σε περιπτώσεις όπου η αξιολόγηση της παρέμβασης είναι σχεδόν ταυτόχρονη με την ανάπτυξή της.

Οι βαρυπρόθεσμες αξιολογήσεις μπορεί να αποτύχουν να προσδιορίσουν την επίδραση των οργανωτικών και πολιτιστικών παρεμβάσεων γιατί βασίζονται σε δομικές αλλαγές στην οργάνωση του συστήματος και στην ηθική εκπαίδευση των δημοσίων υπαλλήλων. Αυτό σημαίνει πως απαιτούν μεγαλύτερες περιόδους για την εμφάνιση των αποτελεσμάτων τους σε επίπεδο διαφθοράς. Ωστόσο, ένας συνδυασμός διαφορετικών παρεμβάσεων φαίνεται πως έχει μεγάλη αποτελεσματικότητα. Η χαμηλή πιθανότητα εντοπισμού μπορεί να αντισταθμιστεί από την απειλή υψηλών προστίμων για τη μείωση τόσο του ποσού όσο και της πιθανότητας αιτημάτων δωροδοκίας.

Οι περισσότερες έρευνες στη σύγχρονη βιβλιογραφία εξετάζουν πιθανούς τρόπους αντιμετώπισης της διαφθοράς. Μια μέθοδος που προτείνεται έχει μακροπρόθεσμο αποτέλεσμα και αφορά την εκπαίδευση των ελεγκτικών μηχανισμών. Για παράδειγμα, σύμφωνα με την Παφίλη (2020) απαιτούνται περισσότερα εξειδικευμένα σεμινάρια για τους τελωνειακούς υπαλλήλους προκειμένου να καταστούν πιο αποδοτικοί στο έργο τους ως ελεγκτές. Ακόμη, υπάρχει ανάγκη για καλύτερη και πιο συντονισμένη μηχανοργάνωση ώστε να ελαχιστοποιείται η πιθανότητα ανθρώπινου σφάλματος και η εφαρμογή ηλεκτρονικής επικοινωνίας αντί τηλεφωνικής ή φυσικής προκειμένου να γίνεται πιο αποτελεσματικός έλεγχος.

Με άλλα λόγια, σύμφωνα με την Παφίλη (2020) οι εθνικές τελωνειακές και φορολογικές διοικήσεις πρέπει να εξοπλίζονται με πόρους (τεχνολογικούς και ανθρώπινους) προκειμένου να αντιμετωπίσουν το οικονομικό έγκλημα. Θεσμοί όπως τα τελωνεία και η εφορία πρέπει να εξοπλίζονται με σύγχρονα συστήματα τεχνολογιών πληροφορικής και επικοινωνίας. Κάθε δημόσιος φορέας οφείλει να ενσωματώνει νέες τεχνολογίες και καινοτομίες, να επιμορφώνει και να καταρτίζει το ανθρώπινο δυναμικό που απασχολεί και να αξιοποιεί τα τεχνολογικά μέσα για να υποστηρίξει τις δραστηριότητές του.

Η άποψη πως ο έλεγχος μπορεί να μειώσει τη διαφθορά έχει προσελκύσει το ενδιαφέρον θεωρητικών και εμπειρικών ερευνητών. Οι Assakaf et al. (2018) εξέτασαν τις τελευταίες τάσεις και τα ερευνητικά κενά στη βιβλιογραφία για τη σχέση μεταξύ της διαφθοράς και του ελέγχου του δημοσίου τομέα. Αν και τα στοιχεία υποδηλώνουν πως ο έλεγχος του δημοσίου τομέα συμβάλλει στην καταπολέμηση της διαφθοράς, εξακολουθεί να υπάρχει κενό στη γνώση του τομέα αυτού, ιδίως όσον αφορά στο λειτουργικό ρόλο του ελέγχου του δημοσίου τομέα στον εντοπισμό και αποτροπή της διαφθοράς στις αναπτυσσόμενες χώρες. Ακόμη, δεν υπάρχουν πολλές έρευνες που να εξετάζουν πώς οι διαφορετικοί τύποι ελέγχου μπορούν να συμβάλλουν στη μείωση της διαφθοράς ώστε να βρεθούν οι πιο αποτελεσματικοί που ταιριάζουν σε κάθε χώρα με βάση τα χαρακτηριστικά της και το επίπεδο διαφθοράς από το οποίο πλήττεται.

Σύμφωνα με τους Everett et al. (2007) ο έλεγχος διαδραματίζει σημαντικό ρόλο στην μείωση της διαφθοράς και του οικονομικού εγκλήματος. Σύμφωνα με την Ionescu (2014) οι κυβερνήσεις των κρατών πρέπει να σχεδιάζουν τον έλεγχο ως ένα αποτελεσματικό σύστημα που μπορεί να χρησιμοποιηθεί για την τήρηση της ισορροπίας σε έναν οργανισμό και τον εντοπισμό περιστατικών απάτης. Τέτοιου είδους

συστήματος πρέπει να βοηθούν τους ελεγκτές να εντοπίζουν πρακτικές διαφθοράς ώστε να αποφεύγονται σοβαρά οικονομικά εγκλήματα εις βάρος των πολιτών.

Οι Liu & Lin (2012) χρησιμοποίησαν δεδομένα προκειμένου να βρουν το μέγεθος της ανωμαλίας που εντοπίστηκε σε κρατικά αρχεία από έλεγχο που διεκπεραιώθηκε και υποστήριξαν μέσω της έρευνάς τους πως υπάρχει θετική και άμεση συσχέτιση του ελέγχου με τα επίπεδα διαφθοράς στη χώρα. Αυτό σημαίνει πως όσο περισσότερα φαινόμενα διαφθοράς εντοπίζονται στον κρατικό μηχανισμό δηλαδή στους δημόσιους φορείς, τόσο μεγαλύτερη η πιθανότητα να συνεχίσει να εντοπίζεται ανωμαλία από τις τοπικές ελεγκτικές αρχές στα κρατικά αρχεία. Ουσιαστικά, ο έλεγχος στο δημόσιο τομέα διαδραματίζει ουσιαστικό ρόλο στον εντοπισμό της διαφθοράς. Η διόρθωση μιας απάτης μπορεί να είναι πιο σημαντική από την ίδια τη διαδικασία ανίχνευσής της καθώς η ανακάλυψη παρατυπιών χωρίς μεταγενέστερη διάθεση δεν μπορεί να καταστήσει τον έλεγχο ένα ισχυρό καθεστώς λογοδοσίας. Η διόρθωση της απάτης δίνει και ένα μήνυμα στους υπόλοιπους να μην επιχειρήσουν κάτι αντίστοιχο.

Οι Albrecht et al. (2012) προτείνουν την εξάλειψη των ευκαιριών διάπραξης απάτης στους δημοσίους φορείς με την υιοθέτηση προληπτικών μέτρων διαφθοράς στο δημόσιο τομέα. Τέτοιες ευκαιρίες μπορούν να εξαιρεθούν μέσω της θέσπισης υγιών εσωτερικών ελέγχων, τη μείωση της συμπαιγνίας μεταξύ δημόσιων και ιδιωτικών υπαλλήλων και την επαρκή και σαφή ενημέρωση των προμηθευτών σχετικά με τις κρατικές πολιτικές αντιμετώπισης της απάτης και του οικονομικού εγκλήματος.

Οι Albrecht et al. (2012) υποστηρίζουν πως κατά την ανίχνευση της απάτης, οι ελεγκτές μπορούν να βοηθήσουν στον εντοπισμό δεικτών ή ενδείξεων εξαπάτησης και να διερευνήσουν αυτούς τους δείκτες για να ανακαλύψουν αν οι ενδείξεις αυτές προέρχονται από πραγματική απάτη ή προκλήθηκαν από άλλους παράγοντες. Ωστόσο, είναι συχνό το φαινόμενο αυτές οι ενδείξεις ή αλλιώς τα σημάδια διάπραξης απάτης περνούν απαρατήρητα και δεν καταφέρουν οι ελεγκτές να τα εντοπίσουν. Για αυτό πολλές απάτες γίνονται αντιληπτές όταν είναι πλέον αργά. Οι δείκτες αυτοί μπορεί να έχουν τη μορφή λογιστικών ανωμαλιών, αδυναμιών εσωτερικού ελέγχου, ελέγχου του τρόπου ζωής των δημόσιων λειτουργών, εμφάνισης ασυνήθιστης συμπεριφοράς και παραπόνων.

Ο Moldogaziev (2020) υποστηρίζει πως η διαφθορά στον δημόσιο τομέα έχει αντίστροφη σχέση με τις αξιολογήσεις της απόδοσης τόσο σε τοπικό όσο και σε κεντρικό επίπεδο διακυβέρνησης. Οι αντιλήψεις για τη διαφθορά μεταξύ των στελεχών τοπικής αυτοδιοίκησης σχετίζονται άμεσα και αρνητικά με τις αξιολογήσεις απόδοσης

σε επίπεδο τοπικής αυτοδιοίκησης και σχετικά λιγότερο σε επίπεδο κεντρικής κυβέρνησης. Αντίθετα, οι αντιλήψεις για τη διαφθορά μεταξύ των γενικών κυβερνητικών στελεχών έχουν ισχυρότερη αρνητική συσχέτιση με τις αξιολογήσεις απόδοσης των κεντρικών κυβερνήσεων σε σχέση με τις αξιολογήσεις απόδοσης των τοπικών κυβερνήσεων. Τα αποτελέσματα της έρευνας του Moldogaziev (2020) επιβεβαιώνουν πως οι μεμονωμένες αξιολογήσεις για τη διαφθορά του δημοσίου τομέα επηρεάζουν τις αντιλαμβανόμενες αξιολογήσεις επιδόσεων της κυβέρνησης με αποκλίσεις σε τοπικό και κεντρικό επίπεδο. Ακόμη, η αρνητική συσχέτιση μεταξύ της αντιλαμβανόμενης διαφθοράς και της αξιολόγησης της κυβερνητικής απόδοσης είναι ασθενέστερη σε περιβάλλοντα με σχετικά υψηλότερα επίπεδα δημόσιας διαφθοράς.

Οι Abuh & Acho (2018) εξέτασαν ως εργαλείο αντιμετώπισης της διαφθοράς και του οικονομικού εγκλήματος την εγκληματολογική λογιστική. Η χρήση της έχει συνδράμει στη βελτίωση των δεικτών διαφθοράς στη Νιγηρία. Με τη χρήση πρωτογενών και δευτερογενών δεδομένων σε ένα δείγμα 116 ατόμων σε σύνολο πληθυσμού 164 βρήκαν πως η εφαρμογή εγκληματολογικών λογιστικών δεξιοτήτων και τεχνικών συμβάλει σημαντικά στη διερεύνηση περίπλοκων οικονομικών εγκλημάτων ενισχύοντας την οικονομική σταθερότητα του δημοσίου τομέα. Αυτό σημαίνει πως με την κατάλληλη εκπαίδευση οι λογιστές μπορούν να καταπολεμήσουν το θέμα της διαφθοράς και να επιβάλλουν κυρώσεις όταν κρίνεται σκόπιμο και εντοπίζεται αντίστοιχο οικονομικό έγκλημα.

Η οικονομική θεωρία, καθώς και η εμπειρική διαχείριση του ζητήματος διαφθοράς σε χώρες που πλήττονται σημαντικά από αυτήν υποδηλώνουν πως οι χαμηλοί μισθοί των δημοσίων υπαλλήλων οδηγούν συχνά σε φαινόμενα διαφθοράς αλλά η εμπειρική έρευνα έχει αποτύχει να επιβεβαιώσει αυτή τη σχέση. Οι Cornell & Sundell (2020) επιχείρησαν να εξετάσουν τη σχέση μεταξύ των εμπειριών διαφθοράς και των επιπέδων των μισθών των δημοσίων υπαλλήλων με την χρήση αντικειμενικών και εξειδικευμένων ερευνών με παγκόσμια κάλυψη. Με τη χρήση στατιστικών εργαλείων βρήκαν πως οι υψηλότεροι από το μέσο μισθοί σε μια χώρα συνδέονται με λιγότερα περιστατικά διαφθοράς. Ακόμη, εντόπισαν πως η διαφθορά τείνει να αυξάνεται όταν οι μισθοί μειώνονται κάτω από τα επίπεδα διαβίωσης.

Οι Escalers et al. (2009) ανέλυσαν δεδομένα 128 χωρών για το χρονικό διάστημα 1984 - 2003 με τη χρήση ποικιλίας τεχνικών αντιστοίχισης βαθμολογίας τάσης για να ελέγξουν αν η μεγαλύτερη διαφάνεια μπορεί να μειώσει τη διαφθορά στο δημόσιο τομέα. Δεν βρήκαν στατιστικά σημαντικές σχέσεις παρά μόνο πως στον

αναπτυσσόμενο κόσμο οι νόμοι για την ελεύθερη διακίνηση πληροφοριών συνδέονται στατιστικά σημαντικά με τα αυξανόμενα επίπεδα διαφθοράς. Αυτό μπορεί να οφείλεται στο γεγονός πως η αποτελεσματικότητα των νόμων αυτών εξαρτάται από τις θεσμικές ρυθμίσεις της εκάστοτε χώρας.

Οι Sulitzeanu – Kenan & Tere (2022) εξέτασαν ένα θεωρητικό μοντέλο έντιμης συμπεριφοράς στον δημόσιο τομέα και τη σχέση της με τη διαφθορά. Με χρήση στοιχείων από εργαζόμενους του δημόσιου και του ιδιωτικού τομέα σε 40 χώρες (N= 17.303) διαπίστωσαν πως η εντιμότητα του δημόσιου τομέα καθορίζεται από την κοινωνική κουλτούρα σε επίπεδο χώρας και την κουλτούρα του δημοσίου τομέα. Η διαφάνεια στον δημόσιο τομέα αποτελεί προβλεπτικό παράγοντα διαφθοράς ανεξάρτητα από την επίδραση των κινήτρων. Τα αποτελέσματα αυτά υποδηλώνουν πως ανεξάρτητα από τις διαφορές που υπάρχουν αδιαμφισβήτητα μεταξύ των χωρών στο δημόσιο τομέα, το επίπεδο εντιμότητας επίσης παρουσιάζει διαφορές.

Η καταπολέμηση της διαφθοράς μπορεί να οδηγήσει σε άμεση οικονομική ανάπτυξη και έμμεση αυξάνοντας την εμπιστοσύνη των πολιτών προς τους δημόσιους φορείς. Η εμπιστοσύνη και η δυσπιστία αποτελούν δύο αντίθετες έννοιες με διαφορετικές αιτίες και συνέπειες οι οποίες απαιτούν διαφορετικές λύσεις. Η μυστικότητα και η κοινωνική παραβίαση αποτελούν σημαντικούς μηχανισμούς που επιτρέπουν την εξομάλυνση της διαφθοράς εντός του δημοσίου τομέα. Λιγότερη έμφαση έχει δοθεί στις διαδικασίες ομαλοποίησης που λαμβάνουν χώρα όταν η διαφθορά αποτελεί κοινό μυστικό.

Οι Flemming et al. (2020) βασίστηκαν σε εμπειρική μελέτη των ελληνικών οργανισμών του δημοσίου τομέα και υποστηρίζουν πως ακολουθεί μιας δεύτερης τάξης διαδικασία ομαλοποίησης μεταξύ των μη διεφθαρμένων θεατών τόσο εντός όσο και εκτός των οργανισμών. Αυτό δηλαδή που θεωρείται φυσιολογικό δεν είναι η διαφθορά αλλά η ανοχή της η οποία διαχωρίζεται στην ανοχή που αφορά τον οργανισμό (τη δομή του φορέα) και την ανοχή που αφορά το ανθρώπινο δυναμικό.

Κεφάλαιο 3: Οικονομικό Έγκλημα σε Παγκόσμιο Επίπεδο

3.1. Ευρωπαϊκή Ένωση

Το οικονομικό έγκλημα περιλαμβάνει πλήθος τομέων της οικονομίας και πολύ συχνά εξειδικεύεται σε χρηματοοικονομικό έγκλημα. Το φαινόμενο του οικονομικού εγκλήματος ριζώνει στις κοινωνικές αλλαγές και σε περιόδους κρίσεων όπως η πρόσφατη χρηματοοικονομική κρίση. Στην Ε.Ε. συναντάμε από τη δημιουργία της περιπτώσεις φοροδιαφυγής, διαφθοράς, λαθρεμπορίου και υπεξαίρεσεων, ενώ υπολογίζεται πως περισσότερα από 40 δις ευρώ είναι ετησίως στη Γαλλία τα χρήματα από παράνομες δραστηριότητες (Dimofte et al., 2012).

Το οικονομικό έγκλημα αποτελεί ένα σύγχρονο πρόβλημα που εξελίσσεται και έχει δυναμική, καθώς η νέα τεχνολογία πληροφοριών μεταβάλλεται συνεχώς και δίνει δυνατότητες για νέες μορφές οικονομικού εγκλήματος (Lindstroem, 2004). Μπορεί να οδηγήσει σε ολέθριες συνέπειες για τον δημόσιο τομέα, καθώς πλήττει σοβαρά την εμπιστοσύνη των πολιτών στο κράτος δικαίου, στην ικανότητα διασφάλισης των οικονομικών του δημόσιου τομέα και στην κοινωνική τάξη. Πολλές φορές μεγεθύνεται ο αντίκτυπός του όταν συνδυάζεται με άλλα είδη εγκλήματος όπως η διακίνηση ναρκωτικών, η εμπορία ανθρώπων και άλλα. Τέτοιου είδους συνδυασμοί προκαλούν ακόμη μεγαλύτερη ανασφάλεια στους πολίτες (Dimofte et al., 2012).

Ένα από τα μεγαλύτερα προβλήματα σε σχέση με το οικονομικό έγκλημα που αντιμετωπίζουν τα κράτη της Ε.Ε. είναι η διαφθορά. Ωστόσο, την τελευταία δεκαετία έχουν ληφθεί τα απαραίτητα μέτρα αντιμετώπισης του προβλήματος αυτού με αποτελεσματικό τρόπο. Με σκορ 66/100 η Δυτική Ευρώπη και η Ε.Ε. αποτελούν την περιοχή με την υψηλότερη επίδοση στον Δείκτη Αντίληψης για τη Διαφθορά παρά το γεγονός ότι η πανδημία άσκησε μεγάλη πίεση στις αντοχές των κρατών (Transparency International, 2021a). Η Δανία βρίσκεται στην πρώτη θέση, ακολουθεί η Φινλανδία, η Σουηδία και η Ελβετία. Από τις χαμηλότερες επιδόσεις στην περιοχή παρουσιάζουν η Ρουμανία, η Ουγγαρία και η Βουλγαρία.

Με βαθμολογία 50/100 η Ελλάδα παρουσίασε σημαντική βελτίωση στο δείκτη σημειώνοντας άλμα 14 μονάδων από το 2012 και επιτυγχάνοντας νέο υψηλό στο δείκτη εν μέρει ως αποτέλεσμα των μεταρρυθμίσεων που έπρεπε να γίνουν στη χώρα μετά το 2012 για να αντισταθμίσει τα σοβαρά μέτρα λιτότητας (Transparency International, 2021a). Από την άλλη, η Ισλανδία έφτασε στο δικό της χαμηλό 75 εξαιτίας και του

σκανδάλου των αρχείων Fishrot, που αφορούσαν σε δωροδοκία και ξέπλυμα βρώμικου χρήματος για έναν από τους μεγαλύτερους αλιευτικούς ομίλους της Ισλανδίας (Transparency International, 2021a).

Παρά τους θετικούς αυτούς δείκτες όμως η Ε.Ε. έχει αποτύχει στα εξής τέσσερα σημεία κατά την αντιμετώπιση του οικονομικού εγκλήματος (Dimofte et al., 2012):

- αδυναμία πρόβλεψης των γεγονότων και των μορφών εκδήλωσης των εγκλημάτων,
- κρίση πολιτικών, στρατηγικών και συγκεκριμένων σχεδίων δράσης,
- κρίση ικανοτήτων εξαιτίας απαρχειωμένων θεσμών και φορέων, δύσκαμπτων και ακατάλληλων σε σχέση με τις καινοτομίες που λαμβάνουν χώρα,
- κρίση διαχείρισης σε λειτουργικό και θεσμικό επίπεδο.

Η διαφθορά φαίνεται πως επηρεάζει κάθε έθνος και κράτος. Σκάνδαλα αποκαλύπτουν εκλεγμένους αξιωματούχους που πλουτίζουν μέσω παρασκηνιακών συμφωνιών, δέχονται δωροδοκίες για να καλύψουν παραβιάσεις ανθρωπίνων δικαιωμάτων σε άλλες χώρες και δίνουν διαβατήρια σε εγκληματίες με αντάλλαγμα επενδύσεις. Από την άλλη, η προσπάθεια των τραπεζών, των λογιστών και των ασφαλιστών κρίνεται ανεπαρκής για να εμποδίσει τη διαφθορά και το ξέπλυμα βρώμικου χρήματος στην Ε.Ε. με αποτελεσματικό τρόπο.

Σύμφωνα με την Transparency International (2021b) παρατηρούνται μεγάλες διαφορές όσον αφορά στην εμπιστοσύνη που επιδεικνύουν οι πολίτες στα κράτη. Οι πολίτες της Αυστρίας, της Δανίας, της Φινλανδίας, της Γερμανίας, της Ιρλανδίας, του Λουξεμβούργου, της Ολλανδίας και της Σουηδίας έχουν υψηλά επίπεδα εμπιστοσύνης. Αντίθετα, η Βουλγαρία, η Κύπρος, η Πολωνία και η Ρουμανία δείχνουν σταθερά τα χαμηλότερα επίπεδα εμπιστοσύνης στους θεσμούς. Σε 18 χώρες η εμπιστοσύνη στα θεσμικά όργανα της Ε.Ε. είναι μεγαλύτερη από την εμπιστοσύνη στις εθνικές κυβερνήσεις. Παρατηρείται πως στις σκανδιναβικές χώρες οι άνθρωποι τείνουν να εμπιστεύονται τις εθνικές τους κυβερνήσεις περισσότερο από τους ευρωπαϊκούς θεσμούς.

Από το δείγμα της Transparency International (2021b) και σε σχέση με τα άτομα που είχαν επαφή με τουλάχιστον μια δημόσια υπηρεσία προκύπτει πως το 7% δωροδόκησε για να λάβει την υπηρεσία αυτή, αλλά υπάρχουν σημαντικές διαφορές μεταξύ των χωρών. Η Δανία, η Φινλανδία και η Σουηδία καταγράφουν τα χαμηλότερα ποσοστά

δωροδοκίας στην Ε.Ε. ενώ τα υψηλότερα καταγράφουν η Ρουμανία, η Βουλγαρία, η Ουγγαρία, η Λιθουανία και η Κροατία. Και ενώ η δωροδοκία είναι πολύ πιο διαδεδομένη στην ανατολική Ευρώπη, χώρες όπως το Βέλγιο, η Αυστρία και η Ελλάδα εμφανίζουν ποσοστά δωροδοκίας άνω του μέσου όρου ειδικά σε σύγκριση με τις περισσότερες χώρες της δυτικής Ευρώπης.

Τα στοιχεία για την Ελλάδα δείχνουν πως το 9% των πολιτών έχει δωροδοκήσει για δημόσιες υπηρεσίες τους τελευταίους 12 μήνες, το 32% χρησιμοποίησε προσωπικές επαφές και διασυνδέσεις για να λάβει δημόσιες υπηρεσίες το ίδιο χρονικό διάστημα, το 39% πιστεύει πως η κυβέρνηση λαμβάνει υπόψη τις απόψεις των πολιτών όταν λαμβάνει αποφάσεις και το 57% πιστεύει ότι η κυβέρνηση εξυπηρετεί μεγάλα συμφέροντα (Transparency International, 2021b).

Σύμφωνα με την ίδια έρευνα που διεξήχθη σε χώρες της Ε.Ε. σε δείγμα 40.000 για το δεύτερο τρίμηνο του 2021 προκύπτουν τα εξής αποτελέσματα (Transparency International, 2021b):

- Η διαφθορά λαμβάνει πολλές μορφές στην Ε.Ε. από συγκρούσεις συμφερόντων για ανάθεση κρατικών συμβάσεων έως αθέμιτη επιρροή επιχειρήσεων στην πολιτική ή από δωροδοκίες έως τη χρήση προσωπικών διασυνδέσεων κατά την πρόσβαση σε δημόσιες υπηρεσίες.
- Το Παγκόσμιο Βαρόμετρο Διαφθοράς (GCB) δείχνει ότι στην Ε.Ε. οι άνθρωποι γνωρίζουν πολύ καλά τη διαφθορά και μάλιστα το 62% θεωρεί ότι η κυβερνητική διαφθορά αποτελεί μεγάλο πρόβλημα στη χώρα τους.
- 3 στους 10 πολίτες δωροδοκούν ή χρησιμοποιούν προσωπικές διασυνδέσεις για να έχουν πρόσβαση σε δημόσιες υπηρεσίες (ισοδυναμεί με 106 εκατομμύρια άτομα).
- Η πανδημία επιδείνωσε την κατάσταση και σε ορισμένες χώρες οι πολιτικοί την χρησιμοποιούν ως δικαιολογία υπονόμησης της δημοκρατίας ή δημιουργίας κέρδους όπως για παράδειγμα στην Πολωνία και την Ουγγαρία.
- Τα 2/3 των κατοίκων της Ε.Ε. πιστεύουν ότι οι απλοί άνθρωποι μπορούν να κάνουν τη διαφορά στην καταπολέμηση της διαφθοράς. Αυτό το εύρημα μπορεί να οδηγήσει σε μεταρρυθμίσεις που οικοδομούν την ακεραιότητα.
- Ο τομέας της υγείας αποτελεί κλάδο με μεγάλη διαφθορά.
- Το 21% των συμμετεχόντων πιστεύει πως οι διεφθαρμένοι αξιωματούχοι αντιμετωπίζουν συχνά τις κατάλληλες κυρώσεις.

- Οι άνθρωποι διχάζονται με την ασφάλεια αναφοράς αδικημάτων με το 45% να φοβάται για αντίποινα και το 47% να μην ενδιαφέρεται.

Ευρωπαϊκές χώρες όπως η Ελβετία, η Αυστρία, το Βέλγιο, η Ισπανία και η Κύπρος έχουν σημειώσει πτώση στην κατάταξη για το 2021 από έναν έως τέσσερις βαθμούς σε σχέση με το 2020¹. Μάλιστα, εικάζεται στην έκθεση πως η διαφθορά εξάγεται από τα κράτη – μέλη της Ε.Ε. σε άλλα μέρη του κόσμου και χώρες που παραδοσιακά εμφάνιζαν πολύ καλές επιδόσεις στην παγκόσμια κατάταξη, σήμερα παρουσιάζουν στασιμότητα ή και επιδείνωση των δεικτών τους όπως για παράδειγμα ο Καναδάς και η Αυστραλία. Χώρες όπως η Βενεζουέλα, η Κύπρος, το Λουξεμβούργο και η Τουρκία σημείωσαν μειωμένες επιδόσεις στο θέμα της διαφθοράς. Αντίθετα, χώρες όπως η Ελλάδα, η Αυστρία, η Εσθονία και η Ιταλία βελτιώθηκαν.

Για την καταπολέμηση της διαφθοράς στην Ε.Ε. απαιτείται (Transparency International, 2021b):

- να διασφαλιστεί η διαφάνεια στις δημόσιες συναλλαγές με την προώθηση μηχανισμών που προωθούν την διαφάνεια και ακεραιότητα,
- να υιοθετηθεί αποτελεσματικά από τα κράτη μέλη η Οδηγία για τις καταγγελίες όπως για παράδειγμα με την προστασία των δημοσιογράφων που αποκαλύπτουν σχετικά σκάνδαλα,
- να βελτιωθεί η διαφάνεια στην εφαρμογή και επιβολή του νόμου,
- να ενισχυθούν οι ρυθμίσεις για την παρακολούθηση και αντιμετώπιση πιθανών ή πραγματικών συγκρούσεων συμφερόντων μεταξύ εκλεγμένων και δημόσιων αξιωματούχων,
- να ενισχυθούν τα εταιρικά πρότυπα καταπολέμησης της διαφθοράς με τη μεταρρύθμιση της Οδηγίας για τη μη χρηματοοικονομική αναφορά για τις μεγάλες εταιρίες και να αυξηθεί η υποχρέωση αυτών των εταιριών να εντοπίζουν και να ενεργούν αποτρεπτικά στους κινδύνους διαφθοράς,
- να εναρμονιστεί περισσότερο η εταιρική φορολογία στα κράτη μέλη,

¹ <https://www.naftemporiki.gr/story/1832145/deiktis-antilipsis-diafthoras-2021-i-kaluteri-epidosi-ton-teleutaion-10-eton-gia-tin-ellada>

- να γίνουν επενδύσεις σε εύχρηστες για τους πολίτες πλατφόρμες και πληροφοριακά συστήματα φιλικά στο χρήστη για να υπάρχει πρόσβαση σε κρατικές υπηρεσίες,
- να βελτιωθεί η διαθεσιμότητα και ποιότητα των δεδομένων των δημοσίων συμβάσεων με βάση τα παγκόσμια πρότυπα και να εξασφαλιστεί η έγκαιρη δημοσίευσή τους για μείωση του κινδύνου διαφθοράς στην κατανομή των συμβάσεων.

Για την αντιμετώπιση των προβλημάτων που προξενούν τα οικονομικά εγκλήματα απαιτείται να επιταχυνθεί η εναρμόνιση της νομοθεσίας των κρατών – μελών. Προς το παρόν οι διαφορές από χώρα σε χώρα επιτρέπουν ανοικτά πεδία στη διάδοση νομικών σεναρίων και την ύπαρξη εταιριών που υποστηρίζουν τη διαφθορά και το οικονομικό έγκλημα. Το εταιρικό, φορολογικό, τραπεζικό και ποινικό δίκαιο διαφέρει σημαντικά από χώρα σε χώρα εντός της Ε.Ε. με αποτέλεσμα να υπάρχουν περιθώρια αξιοποίησης από εγκληματίες.

Η εναρμόνιση μπορεί να διασφαλίσει την αποτελεσματική συνεργασία για την προστασία των οικονομικών συμφερόντων της Ε.Ε. και την εύρυθμη λειτουργία των σχετικών ευρωπαϊκών θεσμών όπως η Europol και η Eurojust. Πολλοί ειδικοί στην Ε.Ε. υποστηρίζουν τη δημιουργία μιας ευρωπαϊκής εισαγγελικής αρχής και τη δημιουργία ενός κοινού κώδικα για την αντιμετώπιση των οικονομικών εγκλημάτων (Dimofte et al., 2012). Ένα άλλο αποτελεσματικό μέτρο θα ήταν η γενίκευση της ποινικής ευθύνης για τα νομικά πρόσωπα με σκοπό την αύξηση της αποτελεσματικότητας καταπολέμησης του οικονομικού εγκλήματος.

Τα μέτρα που λαμβάνονται διεθνώς για την αντιμετώπιση του οικονομικού εγκλήματος είναι (Dimofte et al., 2012):

- δημιουργία διεθνούς εγκληματικής τάξης: Στη Σύμβαση της Ρώμης (1998) δημιουργήθηκε ένα σημείο εκκίνησης για την οικοδόμηση της διεθνούς ποινικής τάξης,
- επιβολή κυρώσεων κατά κρατών που δεν καταπολεμούν τη διαφθορά και δε συνεργάζονται για την πρόληψη της χρηματοδότησης της τρομοκρατίας ενθαρρύνοντας το ξέπλυμα χρήματος από το οργανωμένο έγκλημα,

- στενή παρακολούθηση των διεθνών κυκλωμάτων κεφαλαίου και αποκλεισμός από τα οικονομικά κυκλώματα κρατών που δε συμμορφώνονται με τις νομικές απαιτήσεις,
- ενίσχυση διεθνών οργανισμών έναντι κρατών και πολυεθνικών οικονομικών δυνάμεων που δε σέβονται το κράτος δικαίου που έχει υιοθετηθεί για την αντιμετώπιση του οικονομικού εγκλήματος.

Δυστυχώς, η απουσία διεθνών κυρώσεων προκαλεί ένα αίσθημα αδυναμίας καταπολέμησης του διεθνούς οικονομικού εγκλήματος. Τα οικονομικά εγκλήματα προάγουν μια εμφανή ανισορροπία στο κοινωνικό σύνολο, με αντίκτυπο στο κλίμα της δημόσιας τάξης και της εθνικής ασφάλειας. Η μείωση των δημόσιων προϋπολογισμών ως αποτέλεσμα εγκληματικών ενεργειών έχει σοβαρές επιπτώσεις στην ικανότητα του κράτους να διασφαλίσει τη διοίκηση της κοινωνίας σε πιο σημαντικούς τομείς.

Η πανδημία άσκησε πρόσθετη και απροσδόκητη πίεση στα συστήματα ακεραιότητας πολλών χωρών καθιστώντας τη μια πολιτική κρίση που απειλεί το μέλλον της φιλελεύθερης δημοκρατίας. Επιπλέον, η πανδημία δοκίμασε τα όρια της ευρωπαϊκής απόκρισης έκτακτης ανάγκης και σε πολλές περιπτώσεις φάνηκε πως οι χώρες δεν χαρακτηρίζονται από διαφάνεια και λογοδοσία. Η πανδημία εξέθεσε σοβαρά ζητήματα που σχετίζονται με το κράτος δικαίου με τη διαφθορά να αποδυναμώνει περαιτέρω τις δημοκρατίες.

Για τα μέλη της Ε.Ε. η Ευρωπαϊκή Εισαγγελία θα ξεκινήσει σύντομα τη διερεύνηση και δίωξη εγκλημάτων που διαπράττονται κατά του προϋπολογισμού της Ε.Ε. όπως η απάτη και διαφθορά για τα ταμεία συνοχής (Transparency International, 2021a). Ταυτόχρονα, πολύ λίγα είναι τα κράτη μέλη της Ε.Ε. που έχουν σημειώσει πρόοδο στην εφαρμογή της Οδηγίας για την προστασία των πληροφοριοδοτών.

Η ανάλυση των μορφών και των μεγεθών του οικονομικού εγκλήματος σε σχέση με την αποτελεσματικότητα αντιμετώπισής του στην Ε.Ε. οδηγεί στο συμπέρασμα μιας κοινωνίας με βαθιά κρίση αξιών. Ηθικές αξίες πλήττονται σημαντικά από τις οικονομικές αξίες της αγοράς και η κρίση αυτή συντηρείται συχνά από πολιτικούς και επιχειρηματίες (Dimofte et al., 2012). Η Ε.Ε. έχει κάνει σημαντική πρόοδο στην αντιμετώπιση κυρίως της διαφθοράς και της φοροδιαφυγής στα κράτη – μέλη της. Ωστόσο, μένουν ακόμη πολλά στάδια μέχρι να είναι τα μέτρα αυτά επαρκώς αποτελεσματικά.

Σε παγκόσμιο επίπεδο σύμφωνα με το παγκόσμιο βαρόμετρο της διαφθοράς που διεξάγεται από την διεθνή διαφάνεια για το 2017 ισχύουν τα ακόλουθα²:

- Σχετικά με την συμμετοχή του πρωθυπουργού και των υπουργών και υπαλλήλων των υπουργείων σε ζητήματα διαφθοράς, στην Ελλάδα το 37% πιστεύει πως πράγματι κάποιοι από αυτούς εμπλέκονται σε ζητήματα διαφθοράς ενώ το 30% δεν γνωρίζει.
- Σχετικά με την συμμετοχή των βουλευτών σε ζητήματα διαφθοράς, στην Ελλάδα κανείς δεν πιστεύει πως οι βουλευτές δεν εμπλέκονται σε αυτά και το 44% πιστεύει πως κάποιοι από αυτούς πράγματι εμπλέκονται.
- Σχετικά με την συμμετοχή των κυβερνητικών αξιωματούχων σε ζητήματα διαφθοράς, στην Ελλάδα το 47% πιστεύει πως κάποιοι από αυτούς πράγματι εμπλέκονται.
- Σε επίπεδο ΟΤΑ, το 50% πιστεύει πως κάποιοι σύμβουλοι των ΟΤΑ εμπλέκονται σε ζητήματα διαφθοράς.
- Σε επίπεδο αστυνομίας, το 62% πως κάποιοι αστυνομικοί εμπλέκονται σε ζητήματα διαφθοράς.
- Σε επίπεδο τελωνειακών και εφοριακών το 53% του δείγματος θεωρούν ότι εμπλέκονται σε θέματα διαφθοράς.
- Σε δικαστικό επίπεδο, το 57% του δείγματος θεωρούν ότι εμπλέκονται σε θέματα διαφθοράς.
- Σε επίπεδο θρησκευτικών ηγετών, το 43% θεωρούν ότι εμπλέκονται σε θέματα διαφθοράς.
- Σε επίπεδο υψηλά ιστάμενων του ιδιωτικού τομέα, το 45% θεωρούν ότι εμπλέκονται σε θέματα διαφθοράς.
- Στην Ελλάδα, ο δείκτης δωροδοκίας είναι 7%, ενώ συνολικά ο βαθμός επαφής με τα κατάλληλα άτομα στην κατάλληλη θέση είναι 63%.
- Η κυβέρνηση της χώρας προσπαθεί να αντιμετωπίσει τη διαφθορά στο εσωτερικό της, ωστόσο αυτό το πιστεύουν αρκετά μόλις το 15% του δείγματος.

² <https://www.transparency.org/en/gcb/global/global-corruption-barometer-2017/press-and-downloads>

- Σχετικά με την ικανότητα των πολιτών να αντιμετωπίσουν αποτελεσματικά το οικονομικό έγκλημα προκύπτει πως μόλις το 21% του δείγματος το πιστεύει αρκετά αυτό.
- Το 59% του δείγματος πιστεύει πως στην κοινωνία της χώρας είναι αποδεκτό οι άνθρωποι να αναφέρουν περιστατικά διαφθοράς τα οποία αντιλαμβάνονται.
- Το 69% του δείγματος πιστεύει πως αν ήταν μάρτυρας σε ένα περιστατικό διαφθοράς, θα ένιωθαν την υποχρέωση να το αναφέρουν στις αρχές. Ωστόσο, μόλις το 51% του δείγματος θα το έκανε αν γνώριζε πως θα έπρεπε να ξοδέψει μια ημέρα στο δικαστήριο προκειμένου να παράσχει στοιχεία και αποδείξεις για αυτό το περιστατικό.

Συνολικά, η διαφθορά στην χώρα έχει ακόμη πολλά βήματα να καλύψει προκειμένου οι πολίτες να εμπιστεύονται περισσότερο τις κυβερνήσεις και τους δημοσίους υπαλλήλους. Η ύπαρξη θεσμών τους οποίους οι πολίτες εμπιστεύονται βοηθά στη διαμόρφωση κινήτρων των για την προσφορά περισσότερων οφελών στο κοινωνικό σύνολο. Οι θεσμοί αυτοί λειτουργούν προστατευτικά προς την κοινωνία και το σύνολο των πολιτών ανεξάρτητα των πολιτικών ή των οικονομικών συνθηκών. Σίγουρα οι πρόσφατες μεταρρυθμίσεις που επιβλήθηκαν στην χώρα και με τα μνημόνια έχουν βελτιώσει το κλίμα σε σχέση με το παρελθόν, αλλά φαίνεται πως παραμένει μεγάλο ποσοστό της άτυπης ή παράνομης οικονομίας που τροφοδοτεί την διαφθορά.

Σύμφωνα με στοιχεία της ΕΛ.ΣΤΑΤ.³ ανάμεσα στους θεσμούς τα μεγαλύτερα ποσοστά διαφθοράς εντοπίζονται στο δικαστικό σύστημα και την αστυνομία. Η διαφθορά, η δωροδοκία, η κλοπή και η φοροδιαφυγή κοστίζουν στην χώρα περίπου 1,26 τρις δολάρια για τις αναπτυσσόμενες χώρες ετησίως.

Σε κάθε περίπτωση η λήψη μέτρων και η εφαρμογή μεταρρυθμίσεων που εισάγουν ασφαλείς και διαφανείς διαδικασίες εξυπηρετούν στην ρύθμιση της οικονομικής δραστηριότητας και την προώθηση της ανταγωνιστικότητας.

3.2. ΔΠΕ 240

³ <https://www.statistics.gr/sdg16>

Η παρούσα υποενότητα εξετάζει το ΔΠΕ 240 που αναδεικνύει το ρόλο του ελεγκτή εντός ενός οργανισμού σε σχέση με τον εντοπισμό περιστατικών οικονομικού εγκλήματος. Σύμφωνα με το ΔΠΕ 240 αποδίδονται ευθύνες στον ελεγκτή σχετικά με την απάτη σε έλεγχο των χρηματοοικονομικών καταστάσεων. Τα σφάλματα που εντοπίζονται στις χρηματοοικονομικές καταστάσεις ενδέχεται να είναι από απάτη ή από λάθος. Το διακριτικό στοιχείο έγκειται στο αν η υποκείμενη ενέργεια που καταλήγει στο σφάλμα είναι εκούσια ή ακούσια.

Ο ελεγκτής ενδιαφέρεται για την απάτη που προκαλεί ουσιώδες σφάλμα στις χρηματοοικονομικές καταστάσεις. Τα σφάλματα με τα οποία ασχολείται ο ελεγκτής είναι είτε εκείνα που προκύπτουν ως αποτέλεσμα απατηλής χρηματοοικονομικής αναφοράς είτε εκείνα που προκύπτουν ως αποτέλεσμα κατάχρησης περιουσιακών στοιχείων. Παρά το γεγονός πως ο ελεγκτής μπορεί να υποπτεύεται ή να εντοπίζει την ύπαρξη της απάτης, ο ελεγκτής δεν προσδιορίζει νομικά αν η απάτη πράγματι έχει συμβεί.

Την πρωταρχική ευθύνη για την πρόληψη και τον εντοπισμό της απάτης έχουν όσοι επιφορτίζονται με τη διακυβέρνηση του οργανισμού και με τη διοίκησή του. Η διοίκηση πρέπει να δίνει έμφαση στην πρόληψη της απάτης για να ελαττωθούν οι ευκαιρίες διεκπεραίωσης μιας απάτης και στην αποτροπή της απάτης εφόσον αυξάνεται η πιθανότητα εντοπισμού και τιμωρίας για τους υποψήφιους να τελέσουν κάποια απάτη. Όσοι είναι αρμόδιοι με τη διακυβέρνηση οφείλουν να εξετάσουν τη δυνατότητα παραβίασης των δικλίδων ή άλλης ανάρμοστης επιρροής επί της διαδικασίας χρηματοοικονομικής αναφοράς όπως για παράδειγμα την προσπάθεια της διοίκησης να διαχειριστεί τα κέρδη για να επηρεάσει τις αντιλήψεις των αναλυτών ως προς την επίδοση και την κερδοφορία του οργανισμού.

Όπως είναι εύκολα αντιληπτό, ο κίνδυνος μη εντοπισμού ουσιώδους σφάλματος που προκύπτει από απάτη είναι υψηλότερος από τον κίνδυνο μη εντοπισμού σφάλματος που προκύπτει από λάθος. Αυτό συμβαίνει επειδή η απάτη μπορεί να περιλαμβάνει σύνθετα και προσεκτικά οργανωμένα σχήματα που σχεδιάστηκαν για τη συγκάλυψη της απάτης όπως πλαστογραφία, εσκεμμένη παράλειψη καταγραφής συναλλαγών ή εκούσιες ψευδείς διαβεβαιώσεις που γίνονται προς τον ελεγκτή. Τέτοιες απόπειρες είναι δύσκολο να εντοπιστούν ειδικά στην περίπτωση που συνοδεύονται από συμπαιγνία. Σε αυτή την περίπτωση ο ελεγκτής μπορεί να πιστέψει πως τα ελεγκτικά τεκμήρια είναι πειστικά, ενώ στην πραγματικότητα είναι ψευδή.

Η απάτη είτε πρόκειται για παραπλανητική χρηματοοικονομική αναφορά είτε για υπεξαίρεση περιουσιακών στοιχείων συνεπάγεται κίνητρο ή πίεση για τη διάπραξή της, μια ευκαιρία ώστε να γίνει αυτό και μια εκλογίκευση της πράξης. Για παράδειγμα, κίνητρο ή πίεση για διάπραξη απατηλής χρηματοοικονομικής πληροφόρησης μπορεί να υπάρχει όταν η διοίκηση βρίσκεται υπό πίεση από πηγές εντός ή εκτός του οργανισμού για επίτευξη ενός αναμενόμενου και ίσως μη ρεαλιστικού στόχου κερδών ή χρηματοοικονομικού αποτελέσματος. Με παρόμοιο τρόπο, άτομα μπορεί να έχουν κίνητρο υπεξαίρεσης περιουσιακών στοιχείων επειδή για παράδειγμα ο τρόπος διαβίωσης των ατόμων είναι πέρα από τις δυνατότητές τους.

Η απατηλή χρηματοοικονομική αναφορά μπορεί να πραγματοποιηθεί με έναν από τους ακόλουθους τρόπους:

- χειραγώγηση, παραποίηση (περιλαμβανομένης της πλαστογραφίας) ή αλλοίωση των λογιστικών αρχείων ή της υποστηρικτικής τεκμηρίωσης βάσει των οποίων καταρτίζονται οι οικονομικές καταστάσεις
- εσφαλμένη παρουσίαση στις οικονομικές καταστάσεις ή σκόπιμη παράλειψη από αυτές γεγονότων, συναλλαγών ή άλλων σημαντικών πληροφοριών
- σκόπιμη κακή εφαρμογή λογιστικών αρχών που σχετίζονται με ποσά, ταξινόμηση, τρόπο παρουσίασης ή γνωστοποίηση.

Η υπεξαίρεση περιουσιακών στοιχείων αφορά την κλοπή των περιουσιακών στοιχείων ενός οργανισμού και συχνά διαπράττεται από εργαζόμενους σε σχετικά μικρά και ασήμαντα ποσά. Μπορεί όμως να εμπλέκεται σε κάτι τέτοιο και η διοίκηση που είναι πιο εύκολο να συγκαλύπτει ή να αποκρύπτει καταχρήσεις με δύσκολα εντοπίσιμους τρόπους. Η υπεξαίρεση μπορεί να λάβει χώρα με έναν από τους εξής τρόπους:

- κατάχρηση εισπράξεων που αφορούν για παράδειγμα διαγραφέντες λογαριασμούς σε προσωπικούς τραπεζικούς λογαριασμούς
- κλοπή φυσικών περιουσιακών στοιχείων ή πνευματικής ιδιοκτησίας όπως για παράδειγμα κλοπή αχρήστων υπολειμμάτων για μεταπώληση
- πρόκληση πληρωμών από τον οργανισμό για αγαθά και υπηρεσίες που δεν λήφθηκαν όπως για παράδειγμα πληρωμές σε εικονικούς προμηθευτές
- με τη χρήση περιουσιακών στοιχείων του οργανισμού για προσωπική χρήση.

Ειδικά για την περίπτωση του δημόσιου τομέα οι ευθύνες των ελεγκτών δεν μπορούν να περιορίζονται στην εξέταση των κινδύνων ουσιώδους σφάλματος των οικονομικών καταστάσεων αλλά να περιλαμβάνουν μια ευρύτερη ευθύνη εξέτασης των κινδύνων απάτης.

Ορισμένα παραδείγματα περιστάσεων που υποδηλώνουν την πιθανότητα ότι οι οικονομικές καταστάσεις μπορεί να περιέχουν ένα ουσιώδες σφάλμα λόγω απάτης είναι τα εξής:

- διαφορές στα λογιστικά αρχεία που περιλαμβάνουν για παράδειγμα ατεκμηρίωτα ή μη εγκεκριμένα υπόλοιπα ή συναλλαγές
- αντικρουόμενα ή ελλείποντα τεκμήρια περιλαμβανομένων για παράδειγμα έγγραφα που φαίνεται πως έχουν τροποποιηθεί
- προβληματικές ή ασυνήθιστες σχέσεις μεταξύ του ελεγκτή και της διοίκησης, περιλαμβανομένων για παράδειγμα αδικαιολόγητες χρονικές πιέσεις που επιβάλλονται από τη διοίκηση για την επίλυση πολύπλοκων ή αμφισβητούμενων θεμάτων.

Οι ελεγκτικές αρχές απαιτείται να συμβαδίζουν και να προσπαθούν να εκσυγχρονιστούν προκειμένου να εντοπίζουν και να προλαμβάνουν τα οικονομικά εγκλήματα. Επιπλέον, οι πολίτες χρειάζεται να καλλιεργήσουν μια καλύτερη φορολογική συνείδηση και να συνεισφέρουν στην δημιουργία ενός καλού, ασφαλούς και δίκαιου οικονομικού περιβάλλοντος. Από τα παραπάνω αναδεικνύεται η σημασία των ικανοτήτων και των γνώσεων που καλείται να έχει ο ελεγκτής για να εντοπίσει την απάτη. Απαιτείται αντίληψη της επιδεξιότητας του δράστη, γνώσεις εντοπισμού της συχνότητας και της έκτασης της χειραγώγησης, του σχετικού μεγέθους των ποσών χειραγώγησης και της ιεραρχικής θέσης των ατόμων που εμπλέκονται.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4: Οικονομικό Έγκλημα στην Ελλάδα

Η Ελλάδα ως μέλος της Ε.Ε. έχει εντάξει στο εθνικό νομικό της πλαίσιο διατάξεις και νόμους που αφορούν την καταπολέμηση των διαφόρων μορφών οικονομικού εγκλήματος. Με το Ν. 3691/2008 που αφορά την πρόληψη και καταστολή της νομιμοποίησης εσόδων από εγκληματικές δραστηριότητες και της χρηματοδότησης της τρομοκρατίας το ελληνικό κράτος προσπάθησε να περιορίσει την εμφάνιση οικονομικών εγκλημάτων κατ' εφαρμογή ευρωπαϊκής οδηγίας.

Ακόμη, η καταπολέμηση της διαφθοράς αποτελεί προτεραιότητα για το ελληνικό κράτος σε συνέχεια των ευρωπαϊκών και διεθνών βέλτιστων πρακτικών. Ο Ν. 4320/2015 ορίζει τη σύσταση της Γενικής Γραμματείας για την καταπολέμηση της διαφθοράς (ΓΕ.Γ.ΚΑ.Δ.) κυρίως γιατί η καταπολέμηση της διαφθοράς αποτελεί καθοριστικής σημασίας παράγοντα για την αποκατάσταση της εμπιστοσύνης μεταξύ κράτους και πολιτών, για την αποτελεσματική και χρηστή λειτουργία των θεσμών καθώς και τη βελτίωση του επιχειρηματικού περιβάλλοντος.

Σύμφωνα με το Ν. 4320/2015 (άρθρο 10) η ΓΕ.Γ.ΚΑ.Δ. αναπτύσσει προγράμματα συντονισμένης δράσης για την καταπολέμηση της διαφθοράς στο πλαίσιο της εθνικής στρατηγικής. Ακόμη, έχει αναλάβει την υλοποίηση του Εθνικού Στρατηγικού Σχεδίου για την Καταπολέμηση της Διαφθοράς. Το Σχέδιο αυτό περιλαμβάνει συγκεκριμένους στόχους, ενέργειες και χρονοδιαγράμματα για την πρόληψη και πάταξη της διαφθοράς σε επίπεδο χώρας και αποτελεί την εφαρμοζόμενη εθνική στρατηγική καταπολέμησης της διαφθοράς. Η υλοποίηση του Σχεδίου αποτελεί υποχρέωση της χώρας με το Ν. 4336/2015 και αναλύεται στο επόμενο κεφάλαιο.

Με το Ν. 4557/2018 (ΦΕΚ Α'139/ 30-07-2018) καταργήθηκαν τα άρθρα 1-54 του Ν. 3691/2008 και πλέον το νομικό πλαίσιο για το επιλεγμένο θέμα διέπεται από το Ν. 4557/2018 «Πρόληψη και καταστολή της νομιμοποίησης εσόδων από εγκληματικές δραστηριότητες και της χρηματοδότησης της τρομοκρατίας (ενσωμάτωση της Οδηγίας 2015/849/ΕΕ) και άλλες διατάξεις».

Η αλλαγή αυτή έγινε έτσι ώστε η ελληνική νομοθεσία να εναρμονιστεί με την Οδηγία 2015/849 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 20^{ης} Μαΐου 2015 «σχετικά με την πρόληψη της χρησιμοποίησης του χρηματοπιστωτικού συστήματος για τη νομιμοποίηση εσόδων από παράνομες δραστηριότητες ή για τη χρηματοδότηση της τρομοκρατίας, την τροποποίηση του Κανονισμού (ΕΕ) 648/2012 του Ευρωπαϊκού

Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, και την κατάργηση της Οδηγίας 2005/60/EK του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου και της Οδηγίας 2006/70/EK της Επιτροπής» (ΕΕ L 141/5.6.2015).

Με το Ν. 4512/2018 συστάθηκε στο Υπουργείο Οικονομικών νέα υπηρεσία υπαγόμενη στον Υπουργό Οικονομικών, η Διεύθυνση Ερευνών Οικονομικού Εγκλήματος. Στόχος είναι η διενέργεια ερευνών προκαταρκτικής εξέτασης ή προανάκρισης για την εξακρίβωση της τέλεσης φορολογικών εγκλημάτων μείζονος ποινικής απαξίας, κατόπιν παραγγελίας και εποπτείας του Εισαγγελέα Οικονομικού Εγκλήματος. Η Υπηρεσία είναι υπεύθυνη για:

- τη διενέργεια ερευνών, προκαταρκτικής εξέτασης ή προανάκρισης για την εξακρίβωση της τέλεσης φορολογικών εγκλημάτων και οποιωνδήποτε άλλων συναφών οικονομικών εγκλημάτων,
- τη σύνταξη πορισματικών εκθέσεων σε εκτέλεση των εισαγγελικών παραγγελιών που της απευθύνονται,
- τη διοικητική υποστήριξη και μέριμνα και την εξασφάλιση των υλικών και μέσων που απαιτούνται για την εύρυθμη λειτουργία της σε συνεργασία με τις αρμόδιες υπηρεσίες και
- τη συλλογή, τήρηση και διαρκή ενημέρωση του αρχείου της σχετικά με την εθνική, ευρωπαϊκή και διεθνή νομοθεσία που αφορά στην αποκάλυψη και δίωξη φορολογικών και οποιωνδήποτε άλλων συναφών οικονομικών εγκλημάτων καθώς και τήρηση αρχείου διοικητικής και ποινικής νομολογίας για τα θέματα αυτά.

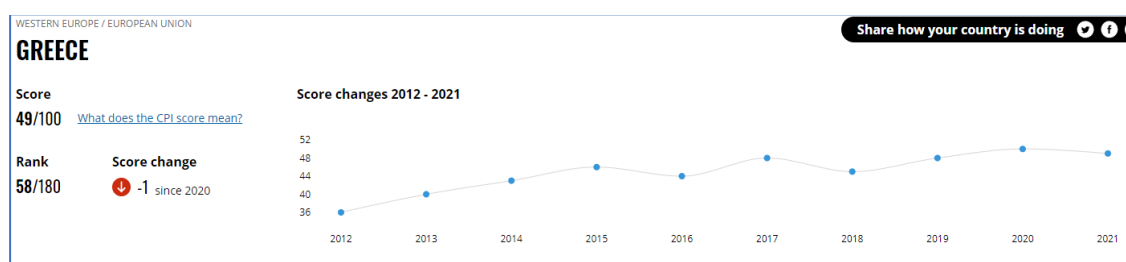
Ο ΣΕΒ (2017) προτείνει ορισμένες μακροπρόθεσμες πρακτικές αντιμετώπισης του οικονομικού εγκλήματος μεταξύ των οποίων η αρχή της καλής νομοθέτησης. Απαιτείται καλύτερη και σαφέστερη διατύπωση των σχετικών διατάξεων και μικρότερα «παράθυρα» εκμετάλλευσης. Για αυτό προτείνεται η κωδικοποίηση και απλοποίηση της υφιστάμενης και μελλοντικής νομοθεσίας με προτεραιότητα σε βασικούς κώδικες που έχουν επίπτωση στην επιχειρηματικότητα. Ο Ν. 4048/2012 προβλέπει την καλή νομοθέτηση και τη δημιουργία ενός κεντρικού μηχανισμού συντονισμού και ελέγχου της ποιότητας των εκθέσεων επιπτώσεων.

Οι φορείς οι οποίοι είναι αρμόδιοι στην Ελλάδα για τη διενέργεια ελέγχων για την καταπολέμηση της διαφθοράς είναι οι δημόσιες υπηρεσίες, οι ανεξάρτητες αρχές με

συνταγματική κατοχύρωση (όπως για παράδειγμα η Ενιαία Ανεξάρτητη Αρχή Δημοσίων Συμβάσεων), τα αυτοτελή ελεγκτικά σώματα (όπως το Σώμα Επιθεωρητών Ελεγκτών Δημόσιας Διοίκησης) και ειδικές υπηρεσίες όπως η Υπηρεσία Οικονομικής Αστυνομίας & Δίωξης Ηλεκτρονικού Εγκλήματος. Άλλοι φορείς καταπολέμησης της διαφθοράς στην χώρα είναι η Γενική Γραμματεία για την Καταπολέμηση της Διαφθοράς (ΓΕ.Γ.ΚΑ.Δ.), το Υπουργείο Δικαιοσύνης, Διαφάνειας και Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων, η Υπηρεσία Στήριξης Διαρθρωτικών Μεταρρυθμίσεων (SRSS), η Ευρωπαϊκή Επιτροπή και ο Οργανισμός Οικονομικής Συνεργασίας και Ανάπτυξης (ΟΟΣΑ) (OECD, 2017).

Όσον αφορά στα στατιστικά στοιχεία της αποτελεσματικότητας του οικονομικού εγκλήματος στην χώρα, η Ελλάδα για το 2021 βρίσκεται στην 58^η θέση ανάμεσα σε 180 χώρες για τον Δείκτη Αντίληψης για τη Διαφθορά παρουσιάζοντας χειρότερη εικόνα σε σχέση με το 2020. Συγκεκριμένα, η Ελλάδα σημείωσε με 49 βαθμούς τη δεύτερη καλύτερη επίδοση για την περίοδο 2020-2021 μετά και την περσινή επίδοση των 50 βαθμών. Οι δύο τελευταίες χρονιές είναι οι καλύτερες από το 2012 μέχρι σήμερα⁴. Η χώρα μας έχει καταφέρει να αξιοποιήσει τα οφέλη από τις μεταρρυθμίσεις κατά της διαφθοράς. Η πρόοδος της Ελλάδας αποκτά ακόμη μεγαλύτερη αξία αν συγκριθεί με τις επιδόσεις άλλων κρατών μελών της Ε.Ε. οι οποίες παρουσιάζουν σταθερότητα ή στασιμότητα ανάλογα με την ερμηνεία. Η πρόσφατη πανδημία έχει εντείνει φαινόμενα διαφθοράς σε παγκόσμιο επίπεδο και αποτελεί απόδειξη πως καμία χώρα δεν έχει επιδιορθώσει πλήρως το πρόβλημα της διαφθοράς.

Εικόνα 4 1 Κατάταξη χώρας με βάση το Δείκτη Αντίληψης για τη Διαφθορά για το 2021

Πηγή: <https://www.transparency.org/en/cpi/2021/index/grc>

⁴ <https://www.naftemporiki.gr/story/1832145/deiktis-antilipsis-diafthoras-2021-i-kaluteri-epidosi-ton-teleutaion-10-eton-gia-tin-ellada>

Δύο στους τρεις Έλληνες πιστεύουν πως το πρόβλημα της διαφθοράς είναι πολύ σημαντικό και πως οι τομείς που είναι περισσότερο επιρρεπείς σε θέματα διαφθοράς είναι τα δημόσια έργα και οι προμήθειες του δημοσίου, το πολιτικό σύστημα αλλά και τα μέσα μαζικής ενημέρωσης. Σύμφωνα με έρευνα της Εθνικής Αρχής Διαφάνειας (ΕΑΔ) το 87% των συμμετεχόντων θεωρεί πως η διαφθορά ποτέ ή σπανίως τιμωρείται, ενώ ενδιαφέρον παρουσιάζει το γεγονός πως οι συμμετέχοντες πιστεύουν πως σε καταστάσεις έκτακτης ανάγκης όπως αυτή της πανδημίας των τελευταίων ετών αυξάνονται οι πιθανότητες εκδήλωσης φαινομένων διαφθοράς (Naftemporiki, 2021). Όσον αφορά στους κύριους παράγοντες ύπαρξης της διαφθοράς οι συμμετέχοντες θεωρούν πως αυτοί είναι οι εξής (Naftemporiki, 2021):

- η ατιμωρησία για τους διεφθαρμένους (85%)
- τα κόμματα και οι πελατειακές σχέσεις (73%)
- η απουσία διαφάνειας στις δραστηριότητες των κρατικών οργανισμών (43%)
- η αδιαφορία των κυβερνήσεων (40%)
- η απουσία σαφούς νομοθετικού/ κανονιστικού πλαισίου (34%)
- η ανεπαρκής χρήση των νέων τεχνολογιών στις σχέσεις κράτους – πολίτη (27%)
- η ανθρώπινη απληστία (25%)
- η άγνοια των δικαιωμάτων των πολιτών απέναντι στη δημόσια διοίκηση (20%).

Στο ερώτημα για το ποιον φορέα θα εμπιστεύονταν περισσότερο ως πολίτες ώστε να καταγγείλουν τυχόν φαινόμενα διαφθοράς που αφορούν δημόσιο υπάλληλο, οι απαντήσεις ήταν οι εξής (Naftemporiki, 2021):

- Εθνική Αρχή Διαφάνειας 65%
- δικαιοσύνη (δικαστήρια – εισαγγελία) 51%
- Συνήγορος του Πολίτη 49%
- αρμόδιες υπηρεσίες της Ευρωπαϊκής Ένωσης 33%
- αστυνομία 19%
- Μέσα Μαζικής Ενημέρωσης (ΜΜΕ) 10%
- Μη Κυβερνητικές Οργανώσεις (ΜΚΟ) 4%
- συνδικάτα 2%
- Κέντρα Εξυπηρέτησης Πολιτών (ΚΕΠ) 1%

- βουλευτές/ δημάρχους/ δημοτικούς συμβούλους 1%

Σύμφωνα με έρευνα της Διεθνούς Διαφάνειας στην Ελλάδα (2013) σε δείγμα 12.000 ατόμων προκύπτει πως οι πολίτες θεωρούν ως κακές πρακτικές στο δημόσιο τις εξής:

- προβλήματα με παράνομες κατασκευές και τη μετέπειτα νομιμοποίησή τους με χρηματισμό,
- τρόπος ρύθμισης υποθέσεων του ιδιωτικού τομέα με το κράτος,
- αποφυγή φορολογικών ελέγχων και κλείσιμο υποθέσεων με απλό πρόστιμο,
- ευκολία αποφυγής διοικητικών προστίμων,
- καθυστέρηση πληρωμής προμηθευτών σε αντίθεση με την ευκολία επιβολής προστίμων,
- ύπαρξη «ειδικών λογαριασμών» στα υπουργεία για τη διαχείριση κονδυλίων χωρίς διαφάνεια.

Σύμφωνα με έρευνα της Εθνικής Αρχής Διαφάνειας (2020) οι Έλληνες σε ποσοστό 72% αξιολογούν το πρόβλημα της διαφθοράς ως πολύ σημαντικό. Επιπλέον, οι Έλληνες πολίτες πιστεύουν σε πολύ μεγάλο βαθμό πως η χώρα μας είναι μια χώρα στην οποία πάντα θα υπάρχει διαφθορά και δεν υπάρχουν πολλά περιθώρια ώστε να γίνει μια χώρα χωρίς διαφθορά. Πιο εκτεθειμένοι στη διαφθορά θεωρούνται το πολιτικό σύστημα (55%), τα δημόσια έργα και οι προμήθειες του δημοσίου τομέα (48%), τα μέσα μαζικής ενημέρωσης (42%), η απονομή της δικαιοσύνης (40%) και οι δήμοι και οι περιφέρειες (27%).

Οι Έλληνες πολίτες (73%) θεωρούν πως σε καταστάσεις έκτακτης ανάγκης όπως η πρόσφατη πανδημία ή φυσικών καταστροφών όπως οι πρόσφατες πυρκαγιές αυξάνονται οι πιθανότητες εκδήλωσης φαινομένων διαφθοράς. Επιπλέον, πιστεύουν πως το τελευταίο έτος (2019-2020) η διαφθορά στην Ελλάδα έχει αυξηθεί. Οι παράγοντες που πιστεύουν πως οδηγούν σε αυξημένη διαφθορά είναι η απουσία διαφάνειας στις δραστηριότητες των κρατικών οργανισμών, οι πελατειακές σχέσεις των κομμάτων, η ανεπαρκής χρήση της νέας τεχνολογίας στις σχέσεις κράτους – πολίτη, η άγνοια των δικαιωμάτων των πολιτών απέναντι στη δημόσια διοίκηση, οι χαμηλοί μισθοί, η ατιμωρησία στους διεφθαρμένους, η αδιαφορία των κυβερνήσεων και φυσικά η ανθρώπινη απληστία.

Ιδιαίτερα σημαντικό είναι το εύρημα πως οι Έλληνες πολίτες σε ποσοστό 76% θεωρούν πως σπάνια η διαφθορά τιμωρείται ενώ επιπλέον οι ποινές που επιβάλλονται είναι λιγότερο αυστηρές από ό,τι χρειάζεται (79%). Από την άλλη, φαίνεται πως περισσότεροι από τους μισούς δεν γνωρίζουν πού να καταγγείλουν ένα περιστατικό διαφθοράς ενώ παράλληλα υπάρχουν φορείς όπως ο Συνήγορος του Πολίτη τους οποίους εμπιστεύονται πως θα χειριστούν κατάλληλα μια καταγγελία. Επίσης, σχεδόν οι μισοί παραδέχονται πως δεν θα προέβαιναν σε καταγγελία γιατί δεν έχουν οι ίδιοι καμία προστασία έναντι όσων καταγγέλλουν, είναι δύσκολο να αποδείξουν τα περιστατικά και φοβούνται τις συνέπειες. Ωστόσο, δεν σκέφτονται αρνητικά για όσους τελικά προβαίνουν σε καταγγελίες.

Η διαφθορά στον δημόσιο τομέα προκαλεί τεράστια οικονομική ζημία και έχει ευρύ κοινωνικό αντίκτυπο δημιουργώντας αναποτελεσματικότητα του κράτους. Ο πιο αποτελεσματικός τρόπος αντιμετώπισης της διαφθοράς και του οικονομικού εγκλήματος γενικότερα είναι μέσω του διαρκούς και ουσιαστικού ελέγχου. Σύμφωνα με τον Tsagkalakis (2014) η αύξηση των ελέγχων κατά 1% σε ημερήσια βάση οδηγεί σε μείωση των παραβάσεων κατά 0,3-0,4% σε ημερήσια βάση. Εκτός από τους τακτικούς και συνεχείς ελέγχους σημαντικό ρόλο διαδραματίζει το ανθρώπινο δυναμικό, που χρειάζεται επιμόρφωση και κίνητρα. Η καλύτερη ενημέρωση των πολιτών για τις επιπτώσεις του οικονομικού εγκλήματος αποτελεί επίσης έναν καλό τρόπο αντιμετώπισής του. Με πλήρη γνώση και ενημέρωση των συνεπειών μπορεί να περιοριστεί η καταχρηστική συμπεριφορά.

Για να αντιμετωπιστεί το ζήτημα της διαφθοράς με συστηματικό τρόπο απαιτείται η διαμόρφωση μιας ολοκληρωμένης δημόσιας πολιτικής η οποία να περιλαμβάνει ενέργειες πρόληψης και αντιμετώπισης του φαινομένου, μέσω δράσεων οι οποίες εξυπηρετούν στον εντοπισμό των υφιστάμενων εστιών διαφθοράς και την εξάλειψη αυτών, ποινική δίωξη και επιβολή κυρώσεων, ευαισθητοποίηση και αλλαγή της συμπεριφοράς και της αντίληψης στα σχετικά θέματα καθώς και ισχυρούς μηχανισμούς εσωτερικού ελέγχου (Υπουργείο Δικαιοσύνης Διαφάνειας και Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων, 2017).

Ένα πρόβλημα στην αντιμετώπιση της διαφθοράς στη χώρα είναι η διασπορά των υπηρεσιών και των ελεγκτικών μηχανισμών και σωμάτων που επιφορτίζονται με την καταπολέμηση της διαφθοράς, η υπαγωγή τους σε διάφορες δομές και Υπουργεία, η αλληλοεπικάλυψη αρμοδιοτήτων και η έλλειψη ουσιαστικού συντονισμού δράσης τους με αποτέλεσμα τη δυσλειτουργία και αναποτελεσματικότητα στην καταπολέμηση της

διαφθοράς (Υπουργείο Δικαιοσύνης Διαφάνειας και Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων, 2017). Η ΓΕ.Γ.ΚΑ.Δ. αποκτά αρμοδιότητες εποπτείας, ελέγχου, καθορισμού προτεραιοτήτων, λήψης πρωτοβουλιών σε πολιτικό και νομοθετικό επίπεδο για το σύνολο των ελεγκτικών μηχανισμών, δομών και υπηρεσιών που επιφορτίζονται με την καταπολέμηση της διαφθοράς.

Οι αρχές της στρατηγικής για την καταπολέμηση της διαφθοράς είναι οι εξής (ΑΑΔΕ, 2019):

- η αρχή της νομιμότητας
- η αρχή της χρηστής και αδιάφθορης διοίκησης
- η αρχή της διαφάνειας
- η αρχή της αμεροληψίας
- η αρχή της αναλογικότητας
- η αρχή της ισότητας
- η αρχή της εξυπηρέτησης και προστασίας του πολίτη

Οι αξίες της στρατηγικής είναι οι εξής (ΑΑΔΕ, 2019):

- δικαιοσύνη
- διαφάνεια
- αμεροληψία
- λογοδοσία
- ακεραιότητα
- αξιοκρατία
- γνώση
- συνεχής βελτίωση.

Στην ΑΑΔΕ εφαρμόζονται τέσσερις ροές εργασίας κατά της διαφθοράς για τις οποίες υλοποιούνται αντίστοιχα παρεμβάσεις (ΑΑΔΕ, 2019):

1. βελτίωση του νομοθετικού, κανονιστικού πλαισίου και διαδικασιών: συμβολή μέσω προτάσεων και εισηγήσεων στη βελτίωση του νομοθετικού και κανονιστικού πλαισίου και διαδικασιών της φορολογικής, τελωνειακής και λοιπών υπηρεσιών της ΑΑΔΕ.
2. ενίσχυση των εσωτερικών και εξωτερικών ελέγχων: ενίσχυση του ρόλου της Διεύθυνσης Εσωτερικού Ελέγχου, ενδυνάμωση και ενίσχυση της διεύθυνσης

εσωτερικών υποθέσεων, επιλογή υπαλλήλων προς έλεγχο για εντοπισμό τυχόν φαινομένων διαφθοράς μέσω αντικειμενικού συστήματος κριτηρίων, καταγραφή ελεγκτικών και ποιοτικών προτύπων για τους εσωτερικούς ελέγχους, βελτίωση πλαισίου δεικτών παρακολούθησης, αξιοποίησης και αξιολόγησης πληροφορίας και στοιχείων περί διαφθοράς, έλεγχος σε διαδικασίες που σχετίζονται με κονδύλια της Ε.Ε., πραγματοποίηση εκπαιδευτικών προγραμμάτων για την πρόληψη και τον εντοπισμό φαινομένων διαφθοράς, βελτίωση του πλαισίου αξιολόγησης και διαχείρισης κινδύνων στην ΑΑΔΕ, βελτίωση και αντικειμενικοποίηση του πλαισίου διενέργειας ελέγχων, ερευνών και επιθεωρήσεων, διασφάλιση της ποιότητας, της αξιοπιστίας και της διαφάνειας των παρεχόμενων υπηρεσιών μέσω της εφαρμογής των συστημάτων διαχείρισης της ποιότητας.

3. ενίσχυση της συνεργασίας (εσωτερικής και εξωτερικής) και της ανταλλαγής πληροφοριών: ενίσχυση της συνεργασίας μεταξύ της Διεύθυνσης Εσωτερικών Υποθέσεων και λοιπών δημοσίων, ιδιωτικών φορέων και αρχών σε εθνικό, ευρωπαϊκό και διεθνές επίπεδο, ενίσχυση της συνεργασίας των υπηρεσιών της ΑΑΔΕ για την άντληση, ανταλλαγή και αξιοποίηση κάθε είδους πληροφοριών και στοιχείων από εθνικές, ευρωπαϊκές και διεθνείς πηγές.
4. ενίσχυση της πρόληψης, της ευαισθητοποίησης και της δημόσιας ακεραιότητας: ενίσχυση του δικαιώματος πρόσβασης στην πληροφορία ως βασική αρχή διαφάνειας στην ΑΑΔΕ, μείωση της γραφειοκρατίας και βελτίωση των παρεχόμενων υπηρεσιών, ανάπτυξη δράσεων για την ενίσχυση αίσθησης ευθύνης και διαφάνειας στην ΑΑΔΕ, ανάπτυξη πλαισίου απονομής βραβείων και παροχής κινήτρων για καινοτόμες λύσεις αντιμετώπισης της διαφθοράς, ανάπτυξη δράσεων ενίσχυσης φορολογικής συνείδησης, δημιουργία Κώδικα Ηθικής και Δεοντολογίας και διάδοση αυτού στο περιβάλλον της ΑΑΔΕ, επανεξέταση του Οργανισμού, ανασχεδιασμό των διαδικασιών και των αρμοδιοτήτων των Υπηρεσιών της ΑΑΔΕ, αναβάθμιση και προώθηση του κεντρικού ελέγχου και του συντονισμού των οργανικών μονάδων της ΑΑΔΕ για σκοπούς παρακολούθησης της απόδοσης αυτών, ορθολογική κατανομή, αξιοποίηση και αξιολόγηση του ανθρώπινου δυναμικού της ΑΑΔΕ.

Η αντιμετώπιση της διαφθοράς υλοποιείται μέσα στο 2022 με το ρόλο του συστήματος εσωτερικού ελέγχου, την ενίσχυση της προσπάθειας καταπολέμησης της διαφθοράς με

το ΕΣΣΚΔ, την ανάπτυξη ενός Συστήματος Εσωτερικού Ελέγχου για τους ΟΤΑ, το φιλόδοξο έργο της Ελληνικής Εταιρίας Τοπικής Ανάπτυξης και Αυτοδιοίκησης (ΕΕΤΑΑ) σχετικά με την καταγραφή των διαδικασιών που ακολουθούν οι Δήμοι και οι Περιφέρειες της χώρας προκειμένου να προσφέρουν στους πολίτες όλα όσα χρειάζονται. Ειδικά για το τελευταίο μέτρο έχουν καταγραφεί μέχρι σήμερα περισσότερες από 684 διαδικασίες για τους Δήμους και περίπου 700 για τις Περιφέρειες (ERT News, 2022).

Το ελληνικό κράτος έχει κάνει ένα σοβαρό βήμα στην αποτύπωση των υφιστάμενων διαδικασιών που χρησιμοποιούνται στην αυτοδιοίκηση και το οποίο μπορεί να οδηγήσει στην απλούστευση των προσφερόμενων υπηρεσιών προς τους δημότες συμβάλλοντας ταυτόχρονα στη μείωση της διαφθοράς και της αλληλοεπικάλυψης αρμοδιοτήτων που παρατηρείται όλα αυτά τα χρόνια. Αυτό θα οδηγήσει κατ' επέκταση σε μεγαλύτερη αυτονομία σε κάθε επίπεδο διακυβέρνησης (ERT News, 2022).

Σύμφωνα με τον ΣΕΒ (2017) οι τρόποι αντιμετώπισης του οικονομικού εγκλήματος στην χώρα μας σε βραχυπρόθεσμο και μεσοπρόθεσμο ορίζοντα είναι οι εξής:

- επέκταση της ψηφιοποίησης των διοικητικών διαδικασιών και αξιοποίηση των πληροφοριακών συστημάτων για την ελαχιστοποίηση της επαφής δημοσίων υπαλλήλων και πολιτών / επιχειρήσεων. Για να γίνει αυτό απαιτείται η σχετική διασύνδεση μεταξύ των χρησιμοποιούμενων πληροφοριακών συστημάτων, η απλούστευση των διαδικασιών και η ανάπτυξη αυτοματισμών.
- εφαρμογή του Ν. 4305/2014 για την ανοικτή διάθεση και περαιτέρω χρήση εγγράφων, πληροφοριών και δεδομένων του δημοσίου τομέα. Ο νόμος μπορεί να ενισχύσει σημαντικά τη διαφάνεια και τη λογοδοσία στο δημόσιο τομέα. Ωστόσο, οι φορείς της δημόσιας διοίκησης οφείλουν να ανταποκριθούν καλύτερα και πιο αποτελεσματικά στις υποχρεώσεις που προκύπτουν από το νόμο.
- ανάπτυξη μονάδων κανονιστικής συμμόρφωσης και συστημάτων εσωτερικού ελέγχου με βάση τα διεθνή πρότυπα και τις βέλτιστες πρακτικές στο δημόσιο τομέα. Η κανονιστική συμμόρφωση προβλέπεται στο Ν. 3492/2006 αλλά επί της ουσίας δεν έχει επέλθει στο δημόσιο τομέα. Αυτό έχει ως αποτέλεσμα οι πρακτικές καταπολέμησης της διαφθοράς να μην επαρκούν και να μην εφαρμόζονται στην Ελλάδα όπως εφαρμόζονται στο εξωτερικό οδηγώντας σε ανεπιτυχή αποτελέσματα. Απαιτείται καλύτερος σχεδιασμός και πρόβλεψη των

κινδύνων και η δημιουργία διαφορετικών σεναρίων ώστε να αναπτυχθούν οι κατάλληλες διαδικασίες και πολιτικές.

- Ενδυνάμωση και ενοποίηση νομικού πλαισίου για την καταγγελία φαινομένων διαφθοράς. Απαιτείται ασφαλώς προστασία των πληροφοριοδοτών και εναρμόνιση του νομικού πλαισίου. Ακόμη, χρειάζεται εξορθολογισμός των καναλιών καταγγελίας στο δημόσιο τομέα με σαφείς αρμοδιότητες των αρχών.
- Υλοποίηση στοχευμένων εκπαιδευτικών δράσεων για τους δημόσιους λειτουργούς. Οι δημόσιοι λειτουργοί απαιτείται να ενημερώνονται και να επιμορφώνονται συνεχώς, να γνωρίζουν να ακολουθούν τις προβλεπόμενες διαδικασίες και τον τρόπο διαχείρισης καταγγελιών. Για την εκπαίδευση και επιμόρφωσή τους απαιτείται μια κεντρική στρατηγική και δράση.
- Μηδενική ανοχή στη διαφθορά και χρήση αποτελεσματικών εργαλείων εντοπισμού της και παροχή κινήτρων αποδοτικότητας στους δημόσιους λειτουργούς με επιβράβευση και αξιολόγηση βάσει στόχων. Τέτοιου είδους μέτρα μειώνουν ταυτόχρονα το κίνητρο για πρακτικές διαφθοράς όπως ο χρηματισμός και ο εκβιασμός.

Σε γενικές γραμμές, η θετική πορεία της χώρας για το 2020 και το 2021 σε ζητήματα διαφθοράς και οικονομικού εγκλήματος ειδικά μέσα σε μια δύσκολη συγκυρία όπως ήταν η πανδημία, καταδεικνύει την αφοσίωση και δέσμευση της χώρας στην ενίσχυση των κρατικών μηχανισμών καταπολέμησης της διαφθοράς και του οικονομικού εγκλήματος. Η βελτίωση του Δείκτη Αντίληψης της Διαφθοράς είναι θετικό σημάδι για την εξέλιξη και βελτίωση της λειτουργίας της χώρας και την αποτελεσματικότητα του κρατικού μηχανισμού. Ωστόσο, απαιτείται περαιτέρω εθνική προσπάθεια ενίσχυσης των μηχανισμών πρόληψης και καταστολής φαινομένων διαφθοράς ώστε η χώρα να προσεγγίσει τη θέση των ευρωπαϊκών χωρών που παρουσιάζουν καλύτερα αποτελέσματα εφαρμόζοντας ως πρότυπο τα παραδείγματα των χωρών που έχουν καταφέρει θετικά αποτελέσματα.

Με το Εθνικό Στρατηγικό Σχέδιο Καταπολέμησης της Διαφθοράς 2022-2025 και πρωτοβουλίες όπως ο πρόσφατος Ν. 4795/2021 για την εφαρμογή συστημάτων εσωτερικού ελέγχου και ο Ν. 4829/2021 για τη ρύθμιση των δραστηριοτήτων επιρροής η Ελλάδα μπορεί να εφαρμόσει σύγχρονες μεταρρυθμίσεις που ενισχύουν το δημόσιο

λόγο, τη διαφάνεια και την εύρυθμη λειτουργία με μετρήσιμα αποτελέσματα και σχέδιο για τα επόμενα χρόνια.

Οι υφιστάμενες τομεακές στρατηγικές για την καταπολέμηση της διαφθοράς στην Ελλάδα φαίνεται πως τάσσονται υπέρ της αυτοαξιολόγησης (OECD, 2018). Το πρόγραμμα τεχνικής βοήθειας του ΟΟΣΑ στηρίζει την Ελλάδα στο έργο αξιολόγησης της προόδου που έχει συντελεστεί στις υφιστάμενες τομεακές στρατηγικές και τα σχέδια δράσης για την καταπολέμηση της διαφθοράς ειδικά στους τομείς φορολογικής και τελωνειακής διοίκησης, των δημόσιων συμβάσεων και της υγείας. Η Ελλάδα έχει ως σύμβουλο τον ΟΟΣΑ και σε θέματα διαμόρφωσης ολοκληρωμένων στρατηγικών για την καταπολέμηση της διαφθοράς σε τομείς υψηλού κινδύνου όπως είναι οι αμυντικές συμβάσεις, η τοπική αυτοδιοίκηση και οι δημόσιες και ιδιωτικές επενδύσεις. Παρά το γεγονός πως η Ελλάδα έχει λάβει σημαντικά και αποτελεσματικά μέτρα για την εξάλειψη των διαρθρωτικών προβλημάτων και του διοικητικού φόρτου στην αλυσίδα αξίας του δημοσίου τομέα, εξακολουθεί να υφίσταται η ανάγκη για ακόμη περισσότερες διαρθρωτικές μεταρρυθμίσεις οι οποίες θα απλουστεύσουν αυτές τις διαδικασίες. Στην χώρα μας οι προσπάθειες καταπολέμησης της διαφθοράς συχνά αποτυγχάνουν γιατί υπάρχει διασπορά των εμπλεκόμενων συντελεστών και των επιμέρους συμφερόντων, δεν υπάρχει ισχυρή πολιτική βούληση, ενώ από την άλλη υπάρχει έλλειψη ευαισθητοποίησης, ελλιπείς δεξιότητες, απουσία κινήτρων και αναποτελεσματικός συντονισμός και παρακολούθηση των σχετικών διαδικασιών (OECD, 2018).

Μια πρόταση θα ήταν η δημιουργία μιας αυτόνομης διεπιστημονικής ομάδας εργασίας σε κάθε τομέα η οποία θα εκπροσωπεί τα κυριότερα συμφέροντα και ενδιαφερόμενα μέρη του τομέα, με την εντολή και υποστήριξη της πολιτικής ηγεσίας για την ενσωμάτωση των μέτρων καταπολέμησης της διαφθοράς στις διαδικασίες του κάθε τομέα. Εφόσον εξασφαλιστεί η επάρκεια και τεχνική κατάρτιση των ατόμων που θα συμμετέχουν σε αυτήν την ομάδα, θα είναι εφικτή η αξιολόγηση του σχεδιασμού του κάθε προγράμματος, η εκτίμηση των κινδύνων, των σχεδίων δράσης για την καταπολέμηση της διαφθοράς και των εκθέσεων που καταρτίζονται σε κάθε στάδιο υλοποίησης της εκάστοτε στρατηγικής. Η ομάδα αυτή θα αποφασίσει με σαφήνεια και ακρίβεια τις συμπεριφορές που θεωρούνται ότι συνιστούν διαφθορά, θα εφαρμόζει μια πολλαπλή προσέγγιση που βασίζεται στην αποτροπή και πρόληψη αλλά και την εκπαίδευση των υπαλλήλων.

Σημαντική προς τη σωστή κατεύθυνση είναι και η δημοσίευση στοιχείων που αφορούν τους στόχους, τα προγράμματα, τους προϋπολογισμούς, τις συμβάσεις, τις λειτουργίες και επιδόσεις των τομέων ώστε να υπάρχει διαφάνεια και κοινωνική λογοδοσία. Η πρόσβαση του κοινού στις πληροφορίες αυτές αφενός ενημερώνει και αφετέρου υποδεικνύει και την αποτελεσματικότητα λειτουργίας των κρατικών μηχανισμών αντιμετώπισης της διαφθοράς.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5: Εθνικό Στρατηγικό Σχέδιο για την Αντιμετώπιση της Διαφθοράς

Το 2013 η Ελλάδα υιοθέτησε την εθνική στρατηγική κατά της διαφθοράς με τίτλο «Διαφάνεια – Εθνικό Σχέδιο κατά της Διαφθοράς» που εκπονήθηκε από το Υπουργείο Δικαιοσύνης. Η στρατηγική αυτή περιλάμβανε δράσεις οι οποίες είχαν προσδιοριστεί στον Χάρτη πορείας για την παροχή τεχνικής βοήθειας στον τομέα καταπολέμησης της διαφθοράς (OECD, 2017). Το Εθνικό Στρατηγικό Σχέδιο για την Αντιμετώπιση της Διαφθοράς (Ε.Σ.Σ.Κ.Δ.) συνδέεται με τις υποχρεώσεις της χώρας από το Μνημόνιο Συνεργασίας. Σύμφωνα με το Ν. 4336/2015 οι αρχές έχουν την υποχρέωση να επικαιροποιήσουν και να δημοσιεύσουν αναθεωρημένο στρατηγικό σχέδιο για την καταπολέμηση της διαφθοράς και να το θέσουν σε εφαρμογή με βάση κάποιο χρονοδιάγραμμα.

Το Ε.Σ.Σ.Κ.Δ. αποτελεί την εθνική στρατηγική του κράτους στην οποία εντάσσεται ένα συνεκτικό πλαίσιο δράσεων, παρεμβάσεων και έργων με στόχο την πρόληψη και αντιμετώπιση φαινομένων διαφθοράς, την ενίσχυση της διαφάνειας, της ακεραιότητας και της λογοδοσίας και τη συστηματική ενημέρωση και ευαισθητοποίηση της κοινωνίας σε ζητήματα διαφθοράς (Αγγελουπούλου, 2022).

Το Ε.Σ.Σ.Κ.Δ. καταρτίζεται από την Εθνική Αρχή Διαφάνειας (Ε.Α.Δ.) του άρθρου 82 του Ν. 4622/2019 (Α' 133), η οποία έχει την αρμοδιότητα της παρακολούθησης της προόδου υλοποίησης των δράσεων, του απολογισμού, της αξιολόγησης, της επικαιροποίησης και του ανασχεδιασμού του, σύμφωνα με το άρθρο 83 του ν. 4622/2019, καθώς και του συντονισμού των ενεργειών για την υλοποίησή του, με τη συνεργασία του συνόλου των συναρμόδιων φορέων. Για την κατάρτιση του Ε.Σ.Σ.Κ.Δ. λαμβάνονται υπόψη κείμενα Εθνικών Στρατηγικών σε άλλες θεματικές περιοχές, καθώς και δράσεις ή έργα που περιλαμβάνονται στα Ετήσια Σχέδια Δράσης των Υπουργείων.

Για τον καλύτερο συντονισμό της διαδικασίας εκπόνησης και επικαιροποίησης του Ε.Σ.Σ.Κ.Δ. συστήνεται Κεντρική Επιτροπή Συντονισμού, η οποία αποτελείται από:

- τον Διοικητή της Ε.Α.Δ. ως Πρόεδρο,
- τον Γενικό Γραμματέα Ανθρώπινου Δυναμικού Δημόσιου Τομέα του Υπουργείου Εσωτερικών,
- τον Γενικό Γραμματέα Οικονομικής Πολιτικής του Υπουργείου Οικονομικών,

- τον Γενικό Γραμματέα Δικαιοσύνης και Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων του Υπουργείου Δικαιοσύνης,
- τον Γενικό Γραμματέα Ψηφιακής Διακυβέρνησης και Απλούστευσης Διαδικασιών
- τον Γενικό Γραμματέα των Πληροφοριακών Συστημάτων Δημόσιας Διοίκησης του Υπουργείου Ψηφιακής Διακυβέρνησης,
- τον Γενικό Γραμματέα Συντονισμού της Προεδρίας της Κυβέρνησης,
- έναν (1) εκπρόσωπο της Προεδρίας της Κυβέρνησης, που ορίζεται από τον Πρωθυπουργό ή τον αρμόδιο Υπουργό, για τη διασφάλιση της ενότητας και της συνοχής του κυβερνητικού έργου, και
- έναν (1) Πάρεδρο του Ελεγκτικού Συνεδρίου που συμμετέχει με καθεστώς παρατηρητή, που ορίζεται από τον Πρόεδρο του Ελεγκτικού Συνεδρίου, με τους αναπληρωτές τους που ορίζονται από τα αρμόδια όργανα των ως άνω φορέων.

Χρέη γραμματειακής υποστήριξης παρέχει υπάλληλος της Ε.Α.Δ. Με απόφαση του Διοικητή της Ε.Α.Δ., που αναρτάται στο πρόγραμμα «ΔΙΑΥΓΕΙΑ», συγκροτείται η ως άνω Επιτροπή και ορίζονται τα μέλη της.

Ο Πρωθυπουργός ή ο αρμόδιος Υπουργός για τη διασφάλιση της ενότητας και της συνοχής του κυβερνητικού έργου, εισηγείται προς έγκριση το Ε.Σ.Σ.Κ.Δ. στο τακτικό Υπουργικό Συμβούλιο του μηνός Δεκεμβρίου, του προηγούμενου ημερολογιακού έτους, από το πρώτο έτος της περιόδου αναφοράς αυτού. Μετά την έγκρισή του εκδίδεται Πράξη του Υπουργικού Συμβουλίου (Π.Υ.Σ.), που δημοσιεύεται στην Εφημερίδα της Κυβερνήσεως. Το Υπουργικό Συμβούλιο παρακολουθεί την πορεία υλοποίησης του Ε.Σ.Σ.Κ.Δ. σε ετήσια βάση. Στο πλαίσιο αυτό, στη συνεδρίαση του Υπουργικού Συμβουλίου Προγραμματισμού και Αξιολόγησης του μηνός Απριλίου, προσκαλείται η Ε.Α.Δ. προκειμένου να απολογίσει την πρόοδο του Ε.Σ.Σ.Κ.Δ., με εξαίρεση το πρώτο έτος εφαρμογής κάθε Ε.Σ.Σ.Κ.Δ.

Στο Ε.Σ.Σ.Κ.Δ. περιλαμβάνονται δράσεις που συναπαρτίζουν το Εθνικό Σύστημα Ακεραιότητας (Ε.Σ.Α.), το οποίο λαμβάνει ειδικότερα δράσεις και έργα, που αφορούν στη δημόσια διοίκηση και εστιάζουν στην ενίσχυση της δημόσιας ακεραιότητας και της λογοδοσίας στους φορείς του δημοσίου τομέα. Με απόφαση του Υπουργού Εσωτερικών, που δημοσιεύεται στην Εφημερίδα της Κυβερνήσεως, κατόπιν εισήγησης

του Διοικητή της Ε.Α.Δ., εγκαθιδρύεται, επικαιροποιείται και ανασχεδιάζεται το Ε.Σ.Α. Η παρακολούθηση και η αξιολόγησή του πραγματοποιούνται στο πλαίσιο του Ε.Σ.Σ.Κ.Δ..

Το Ε.Σ.Σ.Κ.Δ. δίνει επίσης μεγάλη έμφαση στην εταιρική ηθική. Οι ιδιωτικοί φορείς οφείλουν να παραμένουν ενήμεροι σχετικά με τους κανόνες που ακολουθούνται όταν γίνονται συναλλαγές με το δημόσιο. Στην περίπτωση έρευνας και εντοπισμού φαινομένων διαφθοράς ο φορέας μπορεί να βγει από τη λίστα φορέων – επιχειρήσεων που συναλλάσσονται με το δημόσιο (Σαλτού, 2022).

Με αποφάσεις του Διοικητή της Ε.Α.Δ. δύναται να καθορίζονται οι διαδικασίες εκπόνησης, παρακολούθησης, αξιολόγησης και ανασχεδιασμού του Ε.Σ.Σ.Κ.Δ. Τυχόν μεταβολές που αφορούν στη δομή, στους στρατηγικούς ή ειδικούς στόχους του Ε.Σ.Σ.Κ.Δ. εγκρίνονται από το Υπουργικό Συμβούλιο με ανάλογη διαδικασία. Μεταβολές που αφορούν στο περιεχόμενο και τον προγραμματισμό των δράσεων του Ε.Σ.Σ.Κ.Δ. εγκρίνονται από την Κεντρική Επιτροπή Συντονισμού.

Το Ε.Σ.Σ.Κ.Δ. προσδιορίζει τους βασικούς τομείς οι οποίοι πρέπει να μεταρρυθμιστούν και προβλέπει ένα οργανωμένο σχέδιο δράσης για την ενίσχυση της ακεραιότητας και την καταπολέμηση της διαφθοράς και της δωροδοκίας. Το Ε.Σ.Σ.Κ.Δ. περιλαμβάνει τις εξής κατηγορίες παραδοτέων που καλύπτουν ποικίλες δράσεις και στόχους:

1. Εκσυγχρονισμός των μηχανισμών εσωτερικού και εξωτερικού ελέγχου της Διοίκησης
2. Χάραξη ειδικών τομεακών στρατηγικών για την καταπολέμηση της διαφθοράς σε τομείς υψηλού κινδύνου όπως η τοπική αυτοδιοίκηση, η φορολογική και τελωνειακή διοίκηση, η υγεία, ο τομέας των δημοσίων συμβάσεων και προμηθειών, οι προμήθειες στον τομέα της άμυνας και ο τομέας των δημοσίων και των στρατηγικών – ιδιωτικών επενδύσεων
3. Ενίσχυση του θεσμικού και επιχειρησιακού ρόλου της Γενικής Γραμματείας κατά της διαφθοράς
4. Αύξηση της αποδοτικότητας των ελεγκτικών μηχανισμών
5. Ενεργοποίηση και ευαισθητοποίηση και του ιδιωτικού τομέα στην καταπολέμηση της διαφθοράς
6. Ευαισθητοποίηση της κοινωνίας σε ζητήματα διαφθοράς
7. Θέσπιση και λειτουργία ενός αποτελεσματικού μηχανισμού προστασίας μαρτύρων δημοσίου συμφέροντος τόσο στον ιδιωτικό όσο και στον δημόσιο τομέα

8. Βελτίωση των υπαρχόντων συστημάτων διαχείρισης καταγγελιών και σχεδίαση ενός ενιαίου και δια-λειτουργικού συστήματος διαχείρισης καταγγελιών
9. Βελτίωση του υπάρχοντος θεσμικού πλαισίου για τις δηλώσεις περιουσιακής κατάστασης και για τη χρηματοδότηση των πολιτικών κομμάτων
10. Προώθηση εκπαιδευτικών προγραμμάτων με στόχο την ευαισθητοποίηση των νέων γύρω από ζητήματα ακεραιότητας και διαφάνειας
11. Ενίσχυση συνέργειας ανάμεσα στον ιδιωτικό και δημόσιο τομέα για την καταπολέμηση της διαφθοράς καθώς και ενίσχυση της αμοιβαίας δικαστικής συνεργασίας με άλλες χώρες
12. Θέσπιση ενός αποδοτικού και λειτουργικού συστήματος ανάκτησης και διαχείρισης περιουσιακών στοιχείων που προέρχονται από εγκληματικές δραστηριότητες.

Η διαδικασία αξιολόγησης του Ε.Σ.Σ.Κ.Δ. για το πρώτο εξάμηνο του 2021 στην Ελλάδα υλοποιήθηκε ως εξής: εστάλησαν προς συμπλήρωση στους φορείς υλοποίησης δομημένα ερωτηματολόγια τα οποία στη συνέχεια αναλύθηκαν αφού πρώτα είχαν υποστεί επεξεργασία (ΕΑΔ, 2021). Από την ανάλυση προέκυψαν τα δυνατά και αδύνατα σημεία του σχεδίου και οι προκλήσεις που αντιμετωπίζουν οι εμπλεκόμενοι φορείς κατά τη διάρκεια της υλοποίησης. Στη συνέχεια, προέκυψαν συμπεράσματα και προκλήσεις που αντιμετωπίζουν οι εμπλεκόμενοι φορείς κατά τη διάρκεια της υλοποίησης του σχεδίου. Μέσα από τα συμπεράσματα της έκθεσης αυτής προέκυψαν χρήσιμα στοιχεία και ανατροφοδότηση για τη διαδικασία σχεδιασμού του Ε.Σ.Σ.Κ.Δ. της περιόδου 2022-2025.

Το πρώτο εξάμηνο του 2021 και εντός του πλαισίου υλοποίησης του ΕΣΣΚΔ 2018-2021 ολοκληρώθηκαν 12 δράσεις εκ των οποίων οι δύο αφορούν την τομεακή πρόληψη της διαφθοράς, πέντε αφορούν την ενίσχυση της ακεραιότητας στη δημόσια διοίκηση και το δικαστικό σύστημα, δύο αφορούν την ενδυνάμωση της συνεργασίας και του συντονισμού, μια συνδέεται με τον ειδικό στόχο ενίσχυσης της ακεραιότητας στο ελληνικό εκπαιδευτικό σύστημα και οι άλλες δύο αφορούν την προώθηση της οργανωσιακής αλλαγής της ΕΑΔ (ΕΑΔ, 2021).

Από το σύνολο των 147 δράσεων που περιλάμβανε το Ε.Σ.Σ.Κ.Δ. 2018-2021 91 δράσεις έχουν ολοκληρωθεί, 51 δράσεις οι οποίες συνδέονται με αιτήματα χρηματοδότησης και τεχνικής βοήθειας βρίσκονται σε εξέλιξη και άλλες 5 δεν έχουν ακόμη ξεκινήσει. Από τις 91 ολοκληρωμένες δράσεις του Ε.Σ.Σ.Κ.Δ. 2018-2021 οι 32

αφορούν ειδικούς στόχους για την τομεακή πρόληψη της διαφθοράς, 12 αφορούν ειδικούς στόχους για την προώθηση της ακεραιότητας, 34 αφορούν ειδικούς στόχους για την ενδυνάμωση της συνεργασίας και του συντονισμού, 6 αφορούν ειδικούς στόχους για την εκπαίδευση και ευαισθητοποίηση του κοινού και 7 αφορούν ειδικούς στόχους της οργανωσιακής αλλαγής και επιχειρησιακών μεταρρυθμίσεων της ΕΑΔ. Πιο αναλυτικά (ΕΑΔ, 2021):

- ΜΕΡΟΣ Ι Τομεακή πρόληψη της διαφθοράς: Παρατηρείται σημαντική πρόοδος στην προσπάθεια ενδυνάμωσης των μηχανισμών ανάκτησης και διαχείρισης δεσμευμένων περιουσιακών στοιχείων. Η Νομοπαρασκευαστική Επιτροπή για τη διαμόρφωση πλαισίου διαχείρισης συνεχίζει το έργο της ενώ η ΕΑΔ έχει ήδη υποβάλει αίτημα για χρηματοδότηση μέσω του προγράμματος «Καλή διακυβέρνηση, Λογοδοσία, Διαφάνεια» του ΧΜ – ΕΟΧ. Ακόμη, στο πλαίσιο του προγράμματος SRSP2 της Γενικής Διεύθυνσης Διαρθρωτικών Μεταρρυθμίσεων της Ε.Ε. και σε συνεργασία με το Γραφείο του Οργανισμού Ηνωμένων Εθνών για τα Ναρκωτικά και το Έγκλημα παρατηρείται σημαντική πρόοδος σε δράσεις που αφορούν την υιοθέτηση ειδικών μέτρων πρόληψης της διαφθοράς σε τομείς υψηλού κινδύνου. Πραγματοποιήθηκαν επίσης διαδικτυακές ημερίδες στο πλαίσιο ευαισθητοποίησης σε θέματα ακεραιότητας στον τομέα του αθλητισμού. Ακόμη, με το Ν. 4795/2021 εισήχθη ο θεσμός του συμβούλου ακεραιότητας με στόχο την πρόληψη φαινομένων διαφθοράς και την ενίσχυση της ακεραιότητας στο δημόσιο τομέα. Στόχος του συμβούλου είναι η διασφάλιση ενός συνεκτικού πλαισίου αποτελεσματικής προστασίας των υπαλλήλων που διαπιστώνουν, υφίστανται τις συνέπειες ή επιθυμούν να αναφέρουν παραβιάσεις ακεραιότητας, καθώς και η υποστήριξη και ενημέρωση αναφορικά με θέματα ηθικής και ακεραιότητας στον χώρο εργασίας.
- ΜΕΡΟΣ ΙΙ Ακεραιότητα στη δημόσια διοίκηση και στο δικαστικό σύστημα: Σταδιακά υλοποιούνται οι επιμέρους δράσεις που περιλαμβάνονται στο Μνημόνιο Συνεργασίας που υπεγράφη μεταξύ του Υπουργείου Εσωτερικών και της ΕΑΔ. Ο Ν. 4795/2021 αποτελεί σημαντικό στοιχείο για την αναμόρφωση του Συστήματος Εσωτερικού Ελέγχου και την εισαγωγή του θεσμού του συμβούλου ακεραιότητας που αναφέρθηκε στο ΜΕΡΟΣ Ι. Ακόμη, πραγματοποιήθηκαν στοχευμένες δράσεις κατάρτισης των δημόσιων λειτουργών σε θέματα δημόσιας ακεραιότητας όπως webinars, διαδικτυακές

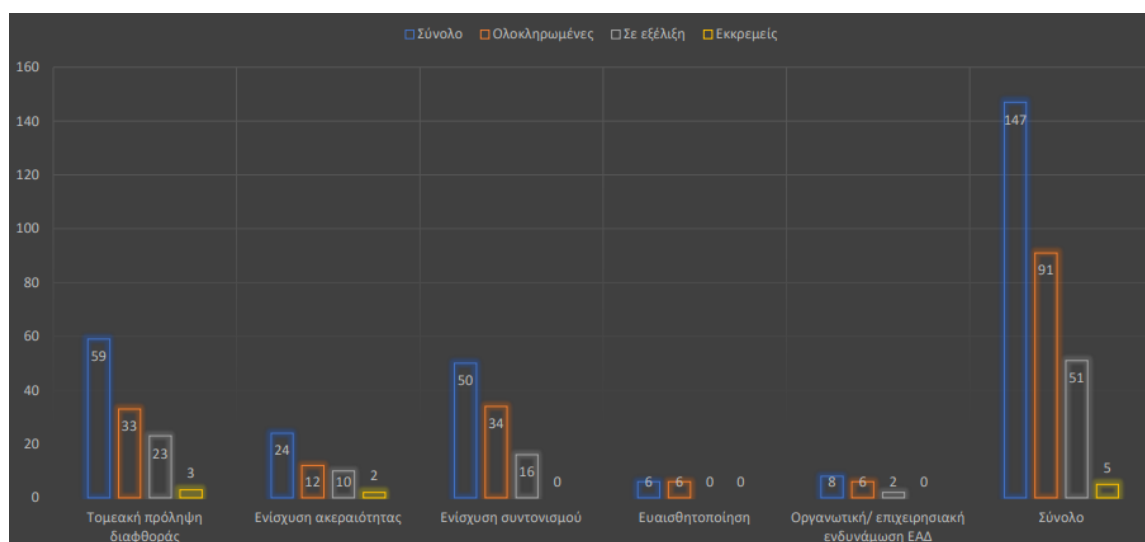
ημερίδες και συνέδρια. Για παράδειγμα, διοργανώθηκαν διαδικτυακά σεμινάρια με θέμα τον κώδικα δεοντολογίας των εσωτερικών ελεγκτών καθώς και τον τρόπο διαχείρισης των κινδύνων διαφθοράς και απάτης. Αντίστοιχες δράσεις υλοποιήθηκαν για τους δήμους με τη συμμετοχή αιρετών και αυτοδιοικητικών υπαλλήλων για τον τρόπο εφαρμογής του Ν. 4795/2021. Σχετικά με την αποτελεσματικότητα του δικαστικού συστήματος δρομολογήθηκαν στοχευμένες παρεμβάσεις με κατεύθυνση την επιτάχυνση της απονομής δικαιοσύνης, την καλύτερη διαχείριση του όγκου εργασίας των δικαστηρίων και την εκπαίδευση και διαρκή επιμόρφωση των δικαστικών λειτουργών και των δικαστικών υπαλλήλων. Με την αριθμ. ΦΓ8/55595 (ΦΕΚ Β΄ 4942/9-11-2020) απόφαση της Ολομέλειας του Ελεγκτικού Συνεδρίου εγκρίθηκε ο Χάρτης Δεοντολογίας των Δικαστικών Λειτουργών του Ελεγκτικού Συνεδρίου και με το Ν. 4798/2021 (ΦΕΚ Α΄ 68/24-04-2021) υιοθετήθηκε ο Κώδικας Δικαστικών Υπαλλήλων. Σε στάδιο επεξεργασίας βρίσκεται και η τροποποίηση του Κώδικα Οργανισμού Δικαστηρίων και Κατάστασης Δικαστικών Λειτουργών που αναμένεται να εξαλείψει τις δυσλειτουργίες που καθυστερούν την απονομή της δικαιοσύνης. Ακόμη, τροποποιήθηκε ο Κώδικας Ποινικής Δικονομίας ο οποίος επεκτάθηκε σε ουσιαστικό επίπεδο αλλά και διαδικαστικό και εισήχθη ο θεσμός της ποινικής διαπραγμάτευσης. Οι παραπάνω δράσεις συμβάλλουν στην αντιμετώπιση των καθυστερήσεων στην έκδοση δικαστικών αποφάσεων και την αποσυμφόρηση της δικαστικής ύλης.

- ΜΕΡΟΣ III Ενδυνάμωση της συνεργασίας και του συντονισμού στον δημόσιο τομέα: Η ΕΑΔ στοχεύει στον εξορθολογισμό και την αύξηση της αποτελεσματικότητας του ελεγκτικού έργου και για αυτό το σκοπό καταρτίζει σε ετήσια βάση σχέδια με ποσοτικούς και ποιοτικούς δείκτες οι οποίοι μετρούν και αξιολογούν το παραγόμενο ελεγκτικό έργο. Μέσα στο πρώτο εξάμηνο του 2021 η ΕΑΔ συντόνισε και παρακολούθησε τη συμμόρφωση της χώρας προς τις συστάσεις διεθνών οργανισμών και τις κατευθύνσεις της Ευρωπαϊκής Επιτροπής. Συμμετείχε σε ομάδες εργασίας όπως αυτή του ΟΟΣΑ για τη δωροδοκία στις διεθνείς επιχειρηματικές συναλλαγές και σε αξιολογήσεις των διεθνών οργανισμών.

- ΜΕΡΟΣ IV Εκπαίδευση και ευαισθητοποίηση του κοινού: Ολοκληρώθηκε το τέταρτο μέρος για την εκπαίδευση και ευαισθητοποίηση του κοινού με την παράδοση εκπαιδευτικής σειράς που απευθύνεται σε μαθητές και αποτελεί ένα εκπαιδευτικό και διασκεδαστικό εργαλείο με μια σειρά από βίντεο με στόχο την ευαισθητοποίηση των μαθητών και την καλλιέργεια μιας κουλτούρας μηδενικής ανοχής σε φαινόμενα διαφθοράς.
- ΜΕΡΟΣ V Οργανωσιακή αλλαγή και επιχειρησιακές μεταρρυθμίσεις της Εθνικής Αρχής Διαφάνειας: Οι περισσότερες δράσεις του μέρους αυτού έχουν υλοποιηθεί. Για παράδειγμα εκπονήθηκε ο Κώδικας Ελεγκτικής Λειτουργίας, τα Επαγγελματικά πρότυπα για το ελεγκτικό έργο της ΕΑΔ, ο Κώδικας Επαγγελματικής Δεοντολογίας των Επιθεωρητών Ελεγκτών της ΕΑΔ και ολοκληρωμένη μεθοδολογία αξιολόγησης και διαχείρισης καταγγελιών με στόχο την αναβάθμιση και αύξηση της αποτελεσματικότητας του ελεγκτικού έργου της αρχής.

Η πορεία υλοποίησης του Ε.Σ.Σ.Κ.Δ. για το πρώτο εξάμηνο του 2021 χαρακτηρίζεται ικανοποιητική με ρυθμό ολοκλήρωσης στο 62% (ΕΑΔ, 2021). Στην Εικόνα 5.1 παρουσιάζεται η πορεία υλοποίησης του Ε.Σ.Σ.Κ.Δ. της προηγούμενης περιόδου. Παρατηρούμε πως υπάρχουν ελάχιστες εκκρεμότητες για το δεύτερο εξάμηνο του 2021.

Εικόνα 5 1 Πρόοδος υλοποίησης Ε.Σ.Σ.Κ.Δ. (30/06/2021)

Πηγή: ΕΑΔ (2021)

Η Έκθεση της Ευρωπαϊκής Επιτροπής για την κατάσταση του κράτους δικαίου το 2021 στην Ε.Ε. αποτιμά θετικά την προσπάθεια της Ελλάδας στον τομέα της αντιμετώπισης της διαφθοράς με ιδιαίτερη αναφορά και έμφαση στο Ε.Σ.Σ.Κ.Δ. και το ρόλο της Ε.Α.Δ. για τη συνεργασία και το συντονισμό όλων των εμπλεκόμενων φορέων για την επιτυχή υλοποίησή του. Στην Έκθεση ιδιαίτερη αναφορά γίνεται στην εκπόνηση και δημοσίευση από την αρχή του «Οδηγού Διαχείρισης Κινδύνων Διαφθοράς και Απάτης» για χαρτογράφηση και αποτροπή φαινομένων απάτης και διαφθοράς σε δημόσιους φορείς (EPT NEWS, 2021).

Μέσα στην Έκθεση της Ευρωπαϊκής Επιτροπής επισημαίνεται πως η αποτίμηση είναι θετική για τους προγραμματισμένους ελέγχους περιουσιακής κατάστασης (πόθεν έσχες) που πραγματοποιεί η Ε.Α.Δ. με την εφαρμογή για πρώτη φορά μεθοδολογίας και κριτηρίων ανάλυσης διακινδύνευση. Οι έλεγχοι αυτοί είχαν ως αποτέλεσμα τον εντοπισμό 15 περιπτώσεων μη δηλωθέντων εσόδων και δύο περιπτώσεων πιθανής σύγκρουσης συμφερόντων. Θετική είναι η αποτίμηση και για τη συμβολή της Ε.Α.Δ. στην προστασία της δημόσιας υγείας εν μέσω πανδημίας για το διάστημα μεταξύ Μαΐου και Δεκεμβρίου 2020 με τη διενέργεια 10.678 ελέγχων και την επιβολή προστίμων ύψους €954.950 καθώς και την αναστολή λειτουργίας 109 επιχειρήσεων (EPT NEWS, 2021).

Στις 22/02/2023 τέθηκε σε δημόσια διαβούλευση το σχέδιο νόμου για το νέο Εθνικό Στρατηγικό Σχέδιο Καταπολέμησης της Διαφθοράς⁵. Το Ε.Σ.Σ.Κ.Δ. αποτελεί την εθνική στρατηγική της χώρας που περιλαμβάνει ένα συνεκτικό πλαίσιο δράσεων, παρεμβάσεων και έργων που στοχεύουν στην πρόληψη και την αντιμετώπιση φαινομένων διαφθοράς, στην ενίσχυση της διαφάνειας, της ακεραιότητας και της λογοδοσίας και στη συστηματική ενημέρωση και ευαισθητοποίηση της κοινωνίας σε ζητήματα διαφθοράς. Στο Ε.Σ.Σ.Κ.Δ. περιλαμβάνονται ειδικές δράσεις που αφορούν στη δημόσια διοίκηση και εστιάζουν στην ενίσχυση της δημόσιας ακεραιότητας και της λογοδοσίας των φορέων του δημοσίου τομέα (Σαλτού, 2022).

Η εφαρμογή του Ε.Σ.Σ.Κ.Δ. αποτελεί εθνική δέσμευση που διασφαλίζει τη συνέχεια των μεταρρυθμίσεων που έχει αναλάβει η χώρα σε ευρωπαϊκό και διεθνές επίπεδο. Ακόμη, στο πλαίσιο του σχεδίου υλοποιούνται προτεραιότητες που αναδεικνύουν οι

⁵ <http://www.opengov.gr/ypes/?p=8167>

ετήσιες εκθέσεις της Ευρωπαϊκής Επιτροπής τόσο στο πλαίσιο του Ευρωπαϊκού Εξαμήνου και του Μηχανισμού Ανάκαμψης και Ανθεκτικότητας όσο και στο πλαίσιο διερεύνησης της κατάστασης του κράτους δικαίου και συναφείς συστάσεις ευρωπαϊκών και διεθνών οργανισμών.

Στόχος του σχεδίου είναι να υλοποιηθούν στοχευμένες παρεμβάσεις κατά λόγο αρμοδιότητας ήδη από το στάδιο του σχεδιασμού και της εκπόνησης, μέσω της διαβούλευσης και της συνεργασίας. Παράλληλα, ένας άλλος στόχος είναι να αξιοποιηθούν στρατηγικές προτεραιότητες λοιπών θεματικών τομέων πολιτικής και δυναμικών συνεργειών τους με τους στρατηγικούς στόχους του σχεδίου στο πλαίσιο της διαβούλευσης και της εξειδίκευσης των δράσεων.

Εντός του 2022 αναμένεται να ξεκινήσει η εκτέλεση του ολοκληρωμένου Ε.Σ.Σ.Κ.Δ. το οποίο αποτελεί αποτέλεσμα εργασιών 10 ετών (Σαλτού, 2022). Μέσα στο 2022 θα αξιολογηθεί ακόμη το προωθούμενο νομοσχέδιο για τη ρύθμιση της άσκησης πίεσης ή επιρροής από ομάδες συμφερόντων (lobbying) και η ενσωμάτωση της Οδηγίας 2019/1937 για την προστασία των προσώπων που αναφέρουν παραβιάσεις του ενωσιακού δικαίου.

Γνώμονας του νέου Ε.Σ.Σ.Κ.Δ. είναι η ενίσχυση της διαφάνειας και η εμπέδωση κλίματος αξιοκρατίας στη δημόσια διοίκηση. Η κατάρτιση του σχεδίου έχει υλοποιηθεί από την Ε.Α.Δ. ως αρμόδια για την παρακολούθηση της προόδου υλοποίησης των δράσεων, της αξιολόγησης, της επικαιροποίησης, του απολογισμού και του ανασχεδιασμού.

Η θεσμική ενδυνάμωση που επιχειρείται οφείλεται στη σημαντική συνεισφορά του σχεδίου στην επίτευξη του 16^{ου} Στόχου Βιώσιμης Ανάπτυξης της Ατζέντας 2030 του Οργανισμού Ηνωμένων Εθνών για τη βιώσιμη ανάπτυξη. Πιο συγκεκριμένα, ο 16^{ος} στόχος που αφορά την ειρήνη, τη δικαιοσύνη και τους ισχυρούς θεσμούς επικεντρώνεται στην προαγωγή ειρηνικών και χωρίς αποκλεισμούς κοινωνικών που θα παρέχουν ισότιμη πρόσβαση στη δικαιοσύνη και αποτελεσματικούς και υπεύθυνους θεσμούς με στόχο την βιώσιμη ανάπτυξη.

Μέσα στις επιδιώξεις περιλαμβάνεται η προαγωγή του κράτους δικαίου, η ουσιαστική μείωση κάθε μορφής διαφθοράς και η Ε.Σ.Σ.Κ.Δ. αποτελεσματικών, υπεύθυνων και διαφανών θεσμών σε όλα τα επίπεδα. Το Ε.Σ.Σ.Κ.Δ. περιλαμβάνει δράσεις που συνεισφέρουν στην επίτευξη των στρατηγικών στόχων της καταπολέμησης της διαφθοράς, της ενίσχυσης της διαφάνειας, της ακεραιότητας και της λογοδοσίας και

της διαρκώς αυξανόμενης ευαισθητοποίησης των πολιτών. Οι δράσεις αυτές μακροπρόθεσμα έχουν στόχο να συμβάλλουν στη μείωση της διαφθοράς.

Μέσα στη Βουλή διατυπώθηκαν διάφορες απόψεις επί του σχεδίου μεταξύ των οποίων η άποψη πως δεν υπάρχει κάποια πρόβλεψη όπως μηχανισμός χειρισμού καταγγελιών και προστασίας καταγγελλόντων, τεκμηρίωση ενεργειών διερεύνησης και αποτελέσματος, μέτρα σε περίπτωση βάσιμων καταγγελιών.

Το Υπουργικό Συμβούλιο ενέκρινε παρουσία του Διοικητή της Εθνικής Αρχής Διαφάνειας (ΕΑΔ), κ. Άγγελου Μπίνη, το Ε.Σ.Σ.Κ.Δ. για την περίοδο 2022 – 2025. Το Ε.Σ.Σ.Κ.Δ. 2022 – 2025 αποτελεί βασικό εργαλείο πολιτικής σε εθνικό επίπεδο που στοχεύει στην πρόληψη και αντιμετώπιση φαινομένων διαφθοράς και ακολουθεί μια ολιστική προσέγγιση για την ολοκληρωμένη αντιμετώπιση του φαινομένου αυτού. Οι τρεις βασικοί επιχειρησιακοί πυλώνες στους οποίους στηρίζεται είναι (ΕΑΔ, 2022):

1. Πρόληψη
2. Καταπολέμηση
3. Ενημέρωση - Ευαισθητοποίηση.

Στο επίκεντρο του σχεδιασμού βρίσκεται η ανάπτυξη ενός σαφούς και συνεκτικού εθνικού στρατηγικού σχεδίου, με συγκεκριμένους στόχους, στο πλαίσιο των οποίων δύναται να εντάσσονται και να εξειδικεύονται στοχευμένες παρεμβάσεις, με συγκεκριμένα αποτελέσματα και υψηλή προστιθέμενη αξία. Στο πλαίσιο αυτό, το Ε.Σ.Σ.Κ.Δ. 2022-2025 απαρτίζεται από (ΕΑΔ, 2022):

- 3 Στρατηγικούς Στόχους, στη βάση των ως άνω τριών επιχειρησιακών πυλώνων προτεραιότητας,
- 9 Ειδικούς Στόχους και
- 129 Δράσεις.

Η έγκριση και παρακολούθηση του Ε.Σ.Σ.Κ.Δ. 2022 – 2025 από το ανώτατο συλλογικό κυβερνητικό όργανο της χώρας, αναδεικνύει ακόμη περισσότερο τη σημασία που αποδίδει η Ελλάδα στην καταπολέμηση φαινομένων απάτης και διαφθοράς, μέσω της ενίσχυσης της ακεραιότητας, της διαφάνειας και της δημόσιας λογοδοσίας, τόσο για την ενίσχυση της εμπιστοσύνης των πολιτών στους θεσμούς, όσο και για την υποστήριξη της αναπτυξιακής διάστασης της ελληνικής οικονομίας, καθώς και την αποτελεσματική αξιοποίηση των πόρων του Ταμείου Ανάκαμψης (Ε.Α.Δ., 2022).

Το σχέδιο χαρακτηρίζεται από τρεις καινοτομίες (Σαλτού, 2022). Αρχικά, πρώτη φορά ένα τέτοιο σχέδιο λαμβάνει θεσμική οντότητα, καθώς υιοθετείται από την κυβέρνηση σε επίπεδο Υπουργικού Συμβουλίου, γεγονός που υποδηλώνει τη συστράτευση όλων των δημόσιων και ιδιωτικών φορέων στην υλοποίηση των στόχων του σχεδίου. Συγκεκριμένα, στο τακτικό Υπουργικό Συμβούλιο του Δεκεμβρίου θα εγκρίνεται το Ε.Σ.Σ.Κ.Δ., ενώ στο αντίστοιχο του Απριλίου θα γίνεται απολογισμός της προόδου. Προβλέπεται επίσης εξαμηνιαία έκθεση υλοποίησης.

Ακόμη, δημιουργείται μόνιμη συντονιστική επιτροπή σχεδιασμού και παρακολούθησης της υλοποίησης του Ε.Σ.Σ.Κ.Δ. με οριζόντιες αρμοδιότητες και η συμμετοχή των μελών συνεπάγεται μεγάλη σταθερότητα. Τέλος, μια καινοτομία του επικείμενου Ε.Σ.Σ.Κ.Δ. είναι το γεγονός ότι πραγματοποιήθηκε για το σχεδιασμό του ευρεία δομημένη διαβούλευση με περισσότερους από 50 φορείς του δημόσιου και του ιδιωτικού τομέα και με μη κυβερνητικές οργανώσεις (Σαλτού, 2022).

Το Ε.Σ.Σ.Κ.Δ. συμβαδίζει με τα στρατηγικά σχέδια των Υπουργείων, ενώ πρώτη φορά περιλαμβάνει μια δέσμη εξειδικευμένων δράσεων και έργων υπό τη σκέπη του Εθνικού Συστήματος Ακεραιότητας. Οι δράσεις αυτές εστιάζουν στην ενίσχυση της δημόσιας ακεραιότητας και της λογοδοσίας στους φορείς του δημοσίου τομέα. Το Ε.Σ.Σ.Κ.Δ. για την περίοδο 2022-2025 επικεντρώνεται στα εξής σημεία (ΕΑΔ, 2021):

- στον αριθμητικό περιορισμό και στη σαφήνεια των σχεδιαζόμενων δράσεων ώστε το σύνολο των δομικών παραμέτρων να είναι αντιληπτό και από τους φορείς που καλούνται να το υλοποιήσουν και για οποιονδήποτε ενδιαφερόμενο.
- στη διαμόρφωση ενός πλαισίου κατάλληλου για την ενσωμάτωση οριζόντιων αλλά και στοχευμένων παρεμβάσεων για την προώθηση εθνικών προτεραιοτήτων στον τομέα της καταπολέμησης της διαφθοράς.
- στην αξιοποίηση των συνεργειών και της διαβούλευσης ως βάση του σχεδιασμού μέσω της οποίας θα εξασφαλισθεί η δέσμευση και η αξιοποίηση της τεχνογνωσίας των καθ' ύλην αρμόδιων φορέων.
- στον προσανατολισμό στα αποτελέσματα και στη μεγιστοποίηση του αντικτύπου και της προστιθέμενης αξίας των δράσεων.

Για πρώτη φορά θα πραγματοποιείται πρόγραμμα για τους δημόσιους υπαλλήλους σχετικά με τη σύγκρουση συμφερόντων σε συνεργασία με το Εθνικό Κέντρο Δημόσιας

Διοίκησης το οποίο θα αποσαφηνίζει για παράδειγμα το θέμα της αποδοχής δώρων. Αν ο υπάλληλος προβεί σε παράβαση του δημοσιοϋπαλληλικού κώδικα ή του κώδικα δεοντολογίας τότε υπάρχει σοβαρή τιμωρία, τόσο ποινική όσο και πειθαρχική (Σαλτού, 2022).

Αντίστοιχα, σε ό,τι αφορά τους πολίτες, θα πραγματοποιηθούν δράσεις ενημέρωσης και ευαισθητοποίησης με στόχο να μάθουν τις υποχρεώσεις και τα δικαιώματά τους. Σε περίπτωση παράβασης ή παραπτώματος διαφθοράς υπάρχουν και για τους πολίτες ποινικές κυρώσεις.

Βασική καινοτομία του Ε.Σ.Σ.Κ.Δ. της περιόδου 2022-2025 αποτελεί η ανάπτυξη ενός ολοκληρωμένου συστήματος διαχείρισης το οποίο περιλαμβάνει συγκεκριμένες διαδικασίες για την παρακολούθηση, την αξιολόγηση και την επικαιροποίησή του. Στην κατεύθυνση αυτή η Διεύθυνση Στρατηγικού Σχεδιασμού και Συμπεριφορικών Αναλύσεων της Ε.Α.Δ. έχει αναπτύξει πρότυπο Δελτίο Ταυτότητας Δράσης το οποίο αποτελεί μέσο εξειδίκευσης του περιεχομένου και των δράσεων που εντάσσονται στο Ε.Σ.Σ.Κ.Δ. και συνοδεύει υποχρεωτικά κάθε δράση.

Με στόχο τον εξορθολογισμό της διαδικασίας σχεδιασμού και παρακολούθησης στο Δελτίο Ταυτότητας Δράσης αναπτύσσονται οι εμπλεκόμενοι φορείς, το φυσικό και οικονομικό αντικείμενο, τα βήματα υλοποίησης, τα παραδοτέα και ενδεικτικό χρονοδιάγραμμα υλοποίησης. Ακόμη, αναπτύσσεται σύστημα δεικτών παρακολούθησης, με στόχο τη μέτρηση των βασικών εκροών και του συνολικού αντικτύπου της παρέμβασης.

Με βάση όσα προβλέπει το Εθνικό Στρατηγικό Σχέδιο προτείνονται επιπλέον τα εξής:

- ενίσχυση του ρόλου του εσωτερικού ελέγχου σε όλες τις δημόσιες υπηρεσίες: Ο εσωτερικός έλεγχος δεν έχει λογιστικό ή οικονομικό μόνο χαρακτήρα αλλά κυρίως συμβουλευτικό προς τις διοικήσεις των δημοσίων υπηρεσιών. Ο συμβουλευτικός χαρακτήρας του εσωτερικού ελέγχου πρέπει να εστιάζει στην βελτίωση της λειτουργίας του δημοσίου τομέα με την χρήση όλων των διαθέσιμων πόρων και να εντοπίσει τυχόν αδυναμίες σε διαδικασίες, λειτουργίες και αξιοποίηση ανθρώπινου δυναμικού. Για αυτό προτείνεται να ενισχυθεί ο ρόλος του εντός της ιεραρχίας κάθε δημόσιου φορέα προκειμένου η διοίκηση να μπορεί να συνεργαστεί ομαλά και αποδοτικά μαζί του.
- Ενίσχυση των ελεγκτικών μηχανισμών με ανθρώπινο δυναμικό και αντίστοιχη μέριμνα για την κατάρτισή του: Στην Ελλάδα οι δημόσιες υπηρεσίες έχουν

αξιόλογο ανθρώπινο δυναμικό το οποίο με την κατάλληλη κατάρτιση και επιμόρφωση μπορεί να αξιοποιηθεί με καλύτερα αποτελέσματα. Ωστόσο, οι δημόσιες υπηρεσίες χαρακτηρίζονται και από ελλείψεις σε πόρους και ειδικά σε ανθρώπινο δυναμικό με εξειδικευμένες γνώσεις, εμπειρία και τεχνογνωσία. Απαιτείται μέριμνα ώστε οι δημόσιες υπηρεσίες να απαρτίζονται από το βέλτιστο αριθμό εργαζομένων με την κατάλληλη εκπαίδευση και κατάρτιση. Ακόμη, οι συχνές επανεκπαιδεύσεις και η συνεχής παρακίνηση αυτού του προσωπικού είναι απαραίτητες. Σημαντικό είναι οι διοικήσεις να εφαρμόζουν πολιτικές διαχείρισης και διοίκησης ανθρώπινου δυναμικού και προσλήψεων με αξιοκρατικά χαρακτηριστικά, την επιβολή της διαφάνειας σε όλα τα στάδια των διαδικασιών και την εφαρμογή δικλίδων εσωτερικού ελέγχου που διασφαλίζουν την ακεραιότητα, την τήρηση του κώδικα δεοντολογίας και τη δημιουργία μηχανισμών καταγγελίας δυσλειτουργιών και παραβατικών συμπεριφορών.

- Έναρξη κοινωνικής καμπάνιας ευαισθητοποίησης και ενημέρωσης του κοινού από μικρή κιόλας ηλικία: Το κράτος πρέπει να μεριμνήσει ώστε οι μαθητές της δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης και όσοι φοιτούν στην τριτοβάθμια εκπαίδευση να ενημερωθούν για το πρόβλημα της διαφθοράς, τους τρόπους αντιμετώπισης, τις αρνητικές συνέπειες που έχει σε πολίτες, επιχειρήσεις και κράτος και να αναδειχθεί μια νέα επιχειρηματική ηθική που αντιμετωπίζει τη διαφθορά και την παρανομία όπως πρέπει. Η εκπαιδευτική και πληροφοριακή ενημέρωση είναι απαραίτητη τόσο σε ενήλικες όσο και σε ανήλικους προκειμένου να καλλιεργηθεί μια νέα νοοτροπία καταπολέμησης της διαφθοράς και της παραοικονομίας.
- Αύξηση της εμπλοκής του ιδιωτικού τομέα μέσω της αξιοποίησης της λειτουργίας των κάθε είδους επιμελητηρίων: Στην χώρα μας δραστηριοποιούνται σε όλες τις περιφέρειες διάφορα επιμελητήρια τα οποία εκπροσωπούν σημαντικά μερίδια του επιχειρηματικού και οικονομικού περιβάλλοντος της χώρας. Αυτά τα επιμελητήρια μπορούν να συνεργαστούν με τα αρμόδια Υπουργεία προκειμένου να εφαρμόσουν δραστηριότητες και να αναλάβουν δράσεις καταπολέμησης της παραοικονομίας, του οικονομικού εγκλήματος και της διαφθοράς.

- Μεγαλύτερος έλεγχος και διασφάλιση δημοσίων συμβάσεων: οι δημόσιες συμβάσεις είναι ακόμη και σήμερα επιρρεπείς σε σπατάλη, απάτες και διαφθορά κρατικές δραστηριότητες (OECD, 2018). Αυτό σημαίνει πως απαιτείται μεγαλύτερος έλεγχος κατά τη διαχείριση των αποθεμάτων, τις αγορές που πραγματοποιούνται, την προκήρυξη των διαγωνισμών, την ανάλυση των προσφορών που υποβάλλονται, την κατανομή των πόρων που απασχολούνται στο έργο των δημοσίων συμβάσεων (τεχνολογικών και ανθρώπινων) και στη διαδικασία των πληρωμών. Πρέπει να υπάρχει επάρκεια πόρων σε αυτές τις κομβικές θέσεις και να προωθούνται οι ανταγωνιστικές συμβάσεις προμηθειών οι οποίες μεγιστοποιούν τον ανταγωνισμό και ελαχιστοποιούν τη δυνατότητα διακριτικής μεταχείρισης των προμηθευτών. Οι ανοικτές διαδικασίες και ο καθορισμός σαφών κριτηρίων επιλογής προωθούν τη διαφάνεια και ελαχιστοποιούν τη δυνατότητα παρασπονδίας.
- Μεγαλύτερος έλεγχος της αποτελεσματικότητας λειτουργίας: Απαιτείται εξέταση τόσο της σαφήνειας του νομικού πλαισίου λειτουργίας του δημόσιου φορέα όσο και καθορισμός των ρόλων και των ευθυνών ανά θέση εργασίας για όλα τα ενδιαφερόμενα μέρη. Ακόμη, ο σχεδιασμός και η εφαρμογή του προϋπολογισμού πρέπει να γίνονται με διαφάνεια και σαφήνεια και να ενθαρρύνεται η συμμετοχή των πολιτών όπου αυτό είναι εφικτό. Μπορούν να υλοποιούνται έλεγχοι για την αποτελεσματικότητα και αποδοτικότητα της κάθε λειτουργίας του φορέα, για την αξιοπιστία της χρηματοοικονομικής πληροφόρησης και τη συμμόρφωση με την ισχύουσα νομοθεσία.
- Μεγαλύτερη προώθηση της ηλεκτρονικής διακυβέρνησης: Η ηλεκτρονική διακυβέρνηση βελτιώνει την αποτελεσματικότητα των δημοσίων φορέων και αποτελεί έναυσμα συνεργειών μεταξύ των φορέων κεντρικής και γενικής κυβέρνησης αλλά και μεταξύ του δημόσιου και ιδιωτικού τομέα. Τα εργαλεία που υπάρχουν σήμερα και συνεχώς αναπτύσσονται εξυπηρετούν στην πιο άμεση επικοινωνία των δημοσίων φορέων με τους πολίτες, μειώνουν τον χρόνο διαχείρισης αιτημάτων, αυξάνουν την παραγωγικότητα και ανταγωνιστικότητα κατά τις συναλλαγές, μειώνουν τη γραφειοκρατία, ευνοούν την ανταλλαγή και διάδραση πληροφοριών και ανάλυσης δεδομένων και συμβάλλουν στην οικοδόμηση μιας σχέσης εμπιστοσύνης μεταξύ των πολιτών και του κράτους. Η υιοθέτηση ηλεκτρονικών τιμολογίων και ηλεκτρονικών πληρωμών στις

συναλλαγές με τη δημόσια διοίκηση αποτελεί μέτρο προς αυτή την κατεύθυνση. Ακόμη, η ενοποίηση των εισπρακτικών μηχανισμών μπορεί να συνδράμει προς τον επιθυμητό στόχο. Μια ακόμη πρόταση είναι η καθιέρωση της κάρτας του πολίτη η οποία θα αποτελεί έναν ενιαίο αριθμό για όλες τις οικονομικές συναλλαγές του πολίτη με το δημόσιο. Σε αυτή την κάρτα θα συγκεντρώνονται όλες οι πληροφορίες κάθε πολίτη (διεύθυνση, ΑΜΚΑ, ΑΦΜ, ΑΔΤ) και θα καταχωρούνται οι συναλλαγές του με όλες τις δημόσιες υπηρεσίες.

- Αξιοποίηση διαδικτύου για συμπερίληψη των πολιτών στη διαδικασία λήψης αποφάσεων: Προτείνεται η δημιουργία και λειτουργία πλατφόρμας σχολίων και παραπόνων των πολιτών τα οποία θα αξιολογούνται, ελέγχονται και θα γίνονται αντικείμενο διαχείρισης από το αρμόδιο προσωπικό με στόχο την επίλυση προβλημάτων που διευκολύνουν την αρμονική συμβίωση όλων των πολιτών.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 6: Η Περίπτωση του Δήμου Θεσσαλονίκης

6.1.Δήμος Θεσσαλονίκης

Παρά το γεγονός πως σκοπός της δημόσιας διοίκησης είναι η εξυπηρέτηση του κοινωνικού συνόλου παρατηρείται πως τα οικονομικά εγκλήματα στον δημόσιο τομέα δεν είναι λίγα ούτε αφορούν μόνο άλλες χώρες, αλλά αντίθετα έχουν πλήξει στο παρελθόν σε μεγάλο βαθμό τη χώρα. Η διαφθορά δεν έγκειται μόνο σε εσφαλμένη νοοτροπία των δημόσιων λειτουργών και αξιωματούχων σχετικά με τον τρόπο άσκησης των καθηκόντων τους, αλλά και στην άρρηκτα συνδεδεμένη σχέση μεταξύ της δημόσιας διοίκησης, του πολιτικού συστήματος και της πολιτικής εξουσίας.

Με πρόσφατη απόφαση της μείζονος ολομέλειας του Ελεγκτικού Συνεδρίου (179/2022) η οποία συμπληρώνει δύο ακόμη αποφάσεις του Συμβουλίου της Επικρατείας περί αντισυνταγματικότητας νομοθετημάτων, αποφασίστηκε πως δεν είναι νόμιμη η υποκατάσταση νευραλγικών υπηρεσιών της τοπικής διακυβέρνησης, τις οποίες ασκεί το προσωπικό του Δήμου από αναπτυξιακούς οργανισμούς που μπορούν να συνδράμουν επικουρικά και όχι αντικαθιστώντας το ελλιπές προσωπικό του Δήμου στις πάγιες και διαρκείς ανάγκες του⁶.

Στο παρελθόν διάφοροι κανόνες ή ακόμη και νόμοι έχουν θεσπιστεί για την εφαρμογή ανήθικων συμπεριφορών ενώ η έλλειψη διαφάνειας και η ανεπάρκεια των ελεγκτικών μηχανισμών άφηνε περιθώρια σε οικονομικά εγκλήματα. Ταυτόχρονα, περιπτώσεις σκανδάλων με ανεξέλεγκτη εξουσία έχουν αποτελέσει παθογένεια του ελληνικού κράτους.

Οι ΟΤΑ στην χώρα μας έχουν τη δυνατότητα να συμμετέχουν σε ευρωπαϊκά και εθνικά προγράμματα καταπολέμησης της διαφθοράς όπως για παράδειγμα προγράμματα που αφορούν την εφαρμογή συστημάτων στοχοθεσίας, αξιολόγησης και εσωτερικού ελέγχου για τη βελτίωση της αποτελεσματικότητας και της διαφάνειας στη δημόσια διοίκηση. Υπάρχουν δράσεις που συνεισφέρουν στην αναβάθμιση των λειτουργιών επιλεγμένων εξωστρεφών και εσωστρεφών υπηρεσιών των Υπουργείων με απώτερο στόχο την ενίσχυση της λειτουργίας της μονάδας εσωτερικού ελέγχου των δημοσίων φορέων.

⁶ <https://www.bigpost.gr/aytodioikisi/article/83824/dimotika-egklimata-apo-oikonomikes-epitropes-dimon-pou-xeiragogountai-apo-tin-idioteleia-dimarxon/>

Οι μονάδες εσωτερικού ελέγχου λειτουργούν με όσα ορίζει ο Ν. 4622/2019 για τη διεξαγωγή εσωτερικών ελέγχων, την παροχή συμβουλευτικού έργου και τη διενέργεια πειθαρχικών διαδικασιών και στοχευμένων οικονομικών και διαχειριστικών ελέγχων δημοσίων υπολόγων και δημοσίων διαχειρίσεων.

Η περίπτωση του Δήμου Θεσσαλονίκης αποτελεί ένα από τα μεγαλύτερα σκάνδαλα δημοσίου φορέα στη Βόρεια Ελλάδα το οποίο οδήγησε σε σύλληψη και φυλάκιση ατόμων και είχε τεράστιο οικονομικό αντίκτυπο για τους πολίτες. Ενεπλάκησαν στη διαλεύκανση του σκανδάλου πολλές δημόσιες υπηρεσίες όπως η εφορία, οικονομικοί ελεγκτές και το ελεγκτικό συνέδριο. Η παρούσα υποενότητα παρουσιάζει πληροφορίες και στοιχεία που αφορούν στη διαφάνεια και στον τρόπο λειτουργίας του Δήμου Θεσσαλονίκης σήμερα.

Ο Δήμος Θεσσαλονίκης περιλαμβάνει στη διοίκησή του το Δήμαρχο, τους Αντιδημάρχους, το Γενικό Γραμματέα, το Προεδρείο του Δημοτικού Συμβουλίου, τους Δημοτικούς Συμβούλους, τους Κοινοτικούς Συμβούλους και τους Εντεταλμένους Συμβούλους. Οι γενικές διευθύνσεις είναι οι εξής:

- Τμήμα Εθελοντισμού και Νεολαίας
- Διεύθυνση Διαχείρισης Ανθρωπίνων Πόρων
- Διεύθυνση Υποστήριξης Πολιτικών Οργάνων
- Διεύθυνση Οικονομικής και Ταμειακής Διαχείρισης
- Διεύθυνση Δημοτικών Προσόδων και Πόρων
- Διεύθυνση Διαφάνειας και Εξυπηρέτησης Δημοτών
- Διεύθυνση Εξυπηρέτησης Επιχειρηματία
- Διεύθυνση Κέντρων Εξυπηρέτησης Πολιτών
- Διεύθυνση Παιδικών Σταθμών
- Διεύθυνση Παιδείας
- Διεύθυνση Βιβλιοθηκών
- Διεύθυνση Κοινωνικής Προστασίας και Δημόσιας Υγείας
- Διεύθυνση Βαφοπουλείου και Πνευματικών Ιδρυμάτων
- Αυτοτελές Τμήμα Διαχείρισης Κοιμητηρίων
- Διεύθυνση Διαχείρισης Πρασίνου και Περιβάλλοντος
- Διεύθυνση Ανακύκλωσης και Διαχείρισης Αστικών Απορριμμάτων
- Διεύθυνση Αστικού Σχεδιασμού και Αρχιτεκτονικών Μελετών
- Διεύθυνση Κατασκευών και Συντηρήσεων

- Διεύθυνση Βιώσιμης Κινητικότητας και Δικτύων
- Διεύθυνση Δόμησης και Πολεοδομικών Εφαρμογών
- Διεύθυνση Πολιτισμού και Τουρισμού
- Επιτροπή «Κομβικό Σημείο Επαφής»

Οι Διευθύνσεις που υπάγονται στον Δήμαρχο είναι οι εξής:

- Διεύθυνση Ηλεκτρονικής Διακυβέρνησης και Τεχνολογιών Πληροφορικής και Επικοινωνιών
- Διεύθυνση Δημοτικής Αστυνομίας
- Διεύθυνση Νομικής Υποστήριξης
- Διεύθυνση Εσωτερικού Ελέγχου

Ακόμη τα αυτοτελή τμήματα που υπάγονται στον Δήμαρχο είναι

- Αυτοτελές Τμήμα Διοικητικής Υποστήριξης Δημάρχου
- Αυτοτελές Τμήμα Διοικητικής Υποστήριξης Προέδρου Δημοτικού Συμβουλίου
- Αυτοτελές Τμήμα Δημοσίων Σχέσεων και Τύπου
- Αυτοτελές Τμήμα Πολιτικής Προστασίας
- Αυτοτελές Τμήμα Διοικητικής Υποστήριξης Γενικού Γραμματέα

Ο Δήμος Θεσσαλονίκης έχει σήμερα δήμαρχο τον Κωνσταντίνο Ζέρβα και ακολουθεί τις απαιτήσεις διαφάνειας που ορίζονται για τους Οργανισμούς Τοπικής Αυτοδιοίκησης (ΟΤΑ). Η ανάκτηση ασφαλιστικής ενημερότητας αποτέλεσε στόχο για τη διοίκηση του δήμου ο οποίος επετεύχθη το 2019 έπειτα από συστηματικές προσπάθειες. Αποτελούσε εκκρεμότητα που εμπόδιζε την απρόσκοπτη λειτουργία του δήμου και βοήθησε στην ανάκτηση της οικονομικής του αξιοπιστίας. Νωρίτερα και μετά τη θέσπιση του Ν. 4270/2014, η Θεσσαλονίκη υπό τη δημαρχία Μπουτάρη προέβη άμεσα στη δημιουργία αυτοτελούς τμήματος εσωτερικού ελέγχου με στόχο την ενίσχυση της διαφάνειας.

Μέσα στην ιστοσελίδα του δήμου μπορεί να βρει κανείς ξεχωριστή ενότητα για τη διαφάνεια και τη λογοδοσία με στοιχεία που αφορούν α) τη δημοσίευση εκτέλεσης του προϋπολογισμού του δήμου, β) τον πίνακα ελέγχου του πολίτη, γ) τον απολογισμό, δ) τον ισολογισμό, ε) τον προϋπολογισμό και εκθέσεις και τέλος στ) τη δημοτική διαβούλευση.

Ο Πίνακας Ελέγχου του Πολίτη συγκεντρώνει σε ένα μέρος τα δεδομένα της πόλης που αποθηκεύονται σε πολλές βάσεις δεδομένων και εμφανίζει τα αποτελέσματα με τρόπο που οι δημότες μπορούν εύκολα να καταλάβουν μέσω οπτικοποιήσεων. Ο Πίνακας Ελέγχου προέκυψε μέσα από προσπάθειες του Δήμου να είναι υπεύθυνος, ανοικτός και διαφανής προς τους δημότες. Παρουσιάζει δεδομένα από τις υπηρεσίες και στόχο έχει τη βελτίωση του τρόπου ενημέρωσης των δημοτών της Θεσσαλονίκης για την απόδοση των δημοτικών υπηρεσιών με περισσότερα σύνολα δεδομένων που αναμένεται να προστεθούν στο μέλλον.

Ο απολογισμός αφορά πεπραγμένα και παρουσιάζει ανά έτος το έργο και τις δράσεις του δήμου στο πλαίσιο του ετήσιου ολοκληρωμένου προγράμματος δράσης. Ο ισολογισμός περιλαμβάνει τις οικονομικές καταστάσεις ανά έτος καθώς και την έκθεση ορκωτού λογιστή που αναλαμβάνει το δύσκολο έργο της εποπτείας των οικονομικών καταστάσεων και του σχολιασμού των πιθανών κινδύνων που αντιμετωπίζει ο δήμος. Στον προϋπολογισμό και τις εκθέσεις μπορούν οι πολίτες να βρουν το ολοκληρωμένο πλαίσιο δράσης ανά οικονομικό έτος, εκθέσεις ανά τρίμηνο και συνοπτικές καταστάσεις προϋπολογισμών. Τέλος, στη δημοτική διαβούλευση παρουσιάζονται διαβουλεύσεις οι οποίες υλοποιούνται ηλεκτρονικά με τη συμμετοχή φορέων ή και πολιτών καθώς και πορίσματα της διαβούλευσης.

Ακόμη, μέσα στην ιστοσελίδα του δήμου υπάρχουν διαθέσιμες οι δηλώσεις περιουσιακής κατάστασης του Δημάρχου, των Αντιδημάρχων και των μελών της Οικονομικής Επιτροπής και της Επιτροπής Ποιότητας Ζωής που υποχρεούνται σε ετήσια δήλωση για την περιουσιακή τους κατάσταση σύμφωνα με την ισχύουσα νομοθεσία και δημοσιοποίηση αυτής με ανάρτηση στην ιστοσελίδα του Δήμου.

6.2. Το Σκάνδαλο Σαζώνη

Το σκάνδαλο Σαζώνη αποτελεί ένα σκάνδαλο το οποίο δεν κατάφεραν να ξεσκεπάσουν για πολλά χρόνια ούτε οι ελεγκτικοί μηχανισμοί του δήμου ούτε τα αιρετά όργανα της διοίκησης με αποτέλεσμα η υπεξαίρεση να αγγίζει μεγάλα ποσά. Το σκάνδαλο άρχισε να αποκαλύπτεται το 2007 με βασικό πρωταγωνιστή τον Παναγιώτη Σαζώνη. Ο Π. Σαζώνης, ήταν δημοτικός ταμίας και έμπιστος δύο διοικήσεων στο Δήμο Θεσσαλονίκης, του Ντίνου Κοσμόπουλου και του Βασίλη Παπαγεωργόπουλου. Ο κ. Σαζώνης ήταν υπεύθυνος για τη διεκπεραίωση υποθέσεων του δήμου με την εφορία και τα ασφαλιστικά ταμεία. Ο ίδιος εμφανιζόταν με πλαστά παραστατικά εξόφλησης

των οφειλών του δήμου προς την Εφορία από φόρο μισθωτών υπηρεσιών ή προς ασφαλιστικά ταμεία με τα οποία ο δήμος συναλλασσόταν.

Την υπόθεση είχε ξεκινήσει να ερευνά η οικονομική επιθεωρήτρια Αναστασία Τσεμπερά η οποία εξέτασε τραπεζικούς και χρηματιστηριακούς λογαριασμούς και τα περιουσιακά στοιχεία υπαλλήλων που υπηρετούσαν στις οικονομικές υπηρεσίες του δήμου την περίοδο 1999-2008. Το πόρισμά της περιλάμβανε ποσά που κυμαίνονταν μεταξύ 55.000-416.000 ευρώ η προέλευση των οποίων δεν δικαιολογούνταν από τα εισοδήματα των εμπλεκόμενων υπαλλήλων (Κουσιοπούλου, 2014).

Σύμφωνα με τον Πρόεδρο του Δικαστηρίου στο Κακουργιοδικείο η υπόθεση είχε ως εξής⁷: Ο δήμαρχος Θεσσαλονίκης όρισε ως γενικό γραμματέα έναν στενό συνεργάτη του. Ο τελευταίος αναζήτησε μια πηγή χρημάτων στις οικονομικές υπηρεσίες του δήμου και προέτρεψε τον κ. Σαξώνη να υπεξαιρεί κατ' εξακολούθηση και για άγνωστο χρονικό διάστημα χρήματα για την παράταξη της οποίας ηγείτο ο κ. Παπαγεωργόπουλος. Ο γενικός γραμματέας έκαμψε τις αντιρρήσεις που ίσως είχε ο ταμίας διαβεβαιώνοντάς τον ότι ο ίδιος ασκεί διοίκηση στο δήμο.

Με βούλευμα του Συμβουλίου Εφετών Θεσσαλονίκης απαλλάχθηκαν 11 νυν και πρώην υπάλληλοι του Δήμου Θεσσαλονίκης οι οποίοι κατηγορούνταν για ξέπλυμα βρώμικου χρήματος ως συνέχεια της υπεξαίρεσης των 17,9 εκατομμυρίων ευρώ που αποκαλύφθηκε στα δημοτικά ταμεία. Η αιτιολογία ήταν πως δεν προέκυψαν επαρκείς ενδείξεις ενοχής, ικανές να στηρίξουν δημόσια κατηγορία στο ακροατήριο εις βάρος των κατηγορουμένων (Κουσιοπούλου, 2014).

Από την άλλη, ένοχοι σε πρώτο και δεύτερο βαθμό κρίθηκαν για το οικονομικό σκάνδαλο ο δημοτικός ταμίας Παναγιώτης Σαξώνης, ο τέως δήμαρχος Θεσσαλονίκης Βασίλης Παπαγεωργόπουλος και ο πρώην γενικός γραμματέας Μιχάλης Λεμούσιας. Ο πρώην δήμαρχος Θεσσαλονίκης ζήτησε από τον Άρειο Πάγο να επανεξετάσει τη διαδικασία που οδήγησε στην επιβολή ποινής φυλάκισης οκτώ ετών για νομιμοποίηση εσόδων από εγκληματικές δραστηριότητες που συνδέεται με την υπεξαίρεση 17,9 εκατομμύρια ευρώ από τα ταμεία του δήμου Θεσσαλονίκης (The Press Project, 2018). Το Πενταμελές Εφετείο Κακουργημάτων Θεσσαλονίκης εξέτασε την πράξη νομιμοποίησης εσόδων από εγκληματικές δραστηριότητες (ξέπλυμα βρώμικου

⁷ <https://www.kavalapress.gr/isovia-ston-papageorgopoulo-gia-to-skandalo-ipexeresis-ston-dimo-thessalonikis/>

χρήματος) για την οποία οι κ. Παπαγεωργόπουλος και ο κ. Λεμούσιας είχαν καταδικαστεί σε φυλάκιση τριών ετών μετατρέψιμη σε 3 ευρώ ημερησίως (Naftemporiki, 2022). Οι ίδιοι κατέφυγαν στον Άρειο Πάγο ζητώντας να αναιρεθεί επειδή ο νέος Ποινικός Κώδικας προβλέπει μειωμένο πλάνο ποινών και το δικαστήριο όπου επανήλθε η υπόθεση μείωσε την ποινή σε δύο έτη για τον καθένα και την ανέστειλε. Ακόμη, αποφάσισε να απαλείψει την παρεπόμενη ποινή που τους είχε επιβληθεί πριν την αναίρεση και ήταν χρηματική ποινή ίση με το ποσό της νομιμοποίησης. Εν προκειμένω το ποσό της νομιμοποίησης είχε προσδιοριστεί για τον κ. Παπαγεωργόπουλο σε 259.000 ευρώ και για τον κ. Λεμούσια σε 463.000 (Naftemporiki, 2022).

Ο Σαζώνης εξήγησε τη μεθοδολογία που ακολουθούσε κατά την δίκη του ενώπιον του Πενταμελούς Εφετείου Κακουργημάτων. Ισχυρίστηκε πως ο πρώην γενικός γραμματέας του Δήμου Μ. Λεμούσιας ήταν αυτός που αποφάσιζε το ύψος της υπεξαίρεσης σε μηνιαία βάση (Newpost, 2014). Τα χρήματα που έλαβε ο Σαζώνης από το 1999 έως το 2008 ήταν 21.156.794 ευρώ ενώ συνολικά υπεξαίρεσε 17.962.336.

Ο Σαζώνης έχει καταδικαστεί σε 20 χρόνια κάθειρξης, αλλά αποφυλακίστηκε έχοντας εκτίσει τα επτά (Πρώτο Θέμα, 2017). Η καταδίκη του αφορούσε υπεξαίρεση 17,9 εκατομμυρίων ευρώ από τα ταμεία του δήμου. Τον Ιούλιο του 2014 το Πενταμελές Εφετείο Θεσσαλονίκης είχε επιβάλει στον κ. Σαζώνη συνολική ποινή κάθειρξης 20,5 ετών, καθώς τον έκρινε ομόφωνα ένοχο με ελαφρυντικό πρότερου έντιμου βίου για τις πράξεις της υπεξαίρεσης στην υπηρεσία, της νομιμοποίησης εσόδων από παράνομες δραστηριότητες και της πλαστογραφίας (Πρώτο Θέμα, 2017).

Ο ίδιος ομολόγησε τις πράξεις του τονίζοντας πως ενεργούσε κατ' εντολή του πρώην γενικού γραμματέα του δήμου, Μιχάλη Λεμούσια. Ο κ. Λεμούσιας και ο πρώην δήμαρχος Θεσσαλονίκης, Βασίλης Παπαγεωργόπουλος είχαν καταδικαστεί και μπήκαν στη φυλακή, αλλά αποφυλακίστηκαν στη συνέχεια ο πρώτος έχοντας εκτίσει τα 2/5 της ποινής και ο δεύτερος ως ανάπηρος (Πρώτο Θέμα, 2017).

Ακόμη, στην ίδια υπόθεση προϊστάμενοι διευθύνσεων και τμημάτων του ΤΣΜΔΕ, του ΤΥΔΚΥ και του ΤΑΔΚΥ παραπέμφθηκαν για ευθύνες εισφορών εκατομμυρίων ευρώ που χάθηκαν την περίοδο του πολύκροτου οικονομικού σκανδάλου. Οι ίδιοι δεν μερίμνησαν για την αναζήτηση και είσπραξη των οφειλόμενων ασφαλιστικών εισφορών και κρατήσεων από τις αποδοχές των εργαζομένων στο δήμο Θεσσαλονίκης (ToBHEMA Team, 2018). Πιο συγκεκριμένα, 5 υπάλληλοι του Ταμείου Σύνταξης Μηχανικών και Εργοληπτών Δημοσίων Έργων παραπέμφθηκαν για ανείσπρακτες

εισφορές ύψους 241.481 ευρώ, ενώ δύο υπάλληλοι του Ταμείου Ασφαλίσεως Δημοτικών και Κοινοτικών Υπαλλήλων κατηγορήθηκαν για απώλειες εισφορών ύψους 1.773.425,96 ευρώ. Τη μεγαλύτερη ζημία υπέστη το Ταμείο Υγείας Δημοτικών και Κοινοτικών Υπαλλήλων όπου τρεις υπάλληλοι φέρονται ως υπεύθυνοι για εισφορές ύψους 5.135.327,87 ευρώ και άλλοι δύο για εισφορές αντίστοιχα 2.3515.818,1 και 2.819.509,77 ευρώ (ToBHEMA Team, 2018).

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 6: ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Το οικονομικό έγκλημα λαμβάνει ποικίλες μορφές στο πλαίσιο του δημόσιου τομέα και στην Ελλάδα έχουν λάβει χώρα διάφορα περιστατικά οικονομικού εγκλήματος σε διαφορετικές χρονικές περιόδους. Η υιοθέτηση των ευρωπαϊκών οδηγιών καταπολέμησης της διαφθοράς και της νομιμοποίησης εσόδων από παράνομες δραστηριότητες έχει συμβάλει στην αποτελεσματική καταπολέμηση οικονομικών εγκλημάτων όπως της φοροδιαφυγής, της αδήλωτης εργασίας και της νομιμοποίησης εσόδων από παράνομες δραστηριότητες. Η εφαρμογή πρακτικών όπως ο εσωτερικός έλεγχος, η δημοσίευση όλων των οικονομικών στοιχείων και οικονομικών συναλλαγών των δημοσίων φορέων στη ΔΙΑΥΓΕΙΑ και η δημοσιονομική εξυγίανση που συντελέστηκε στο δημόσιο την τελευταία δεκαετία εξυπηρετούν στη διαφανή λειτουργία των δημόσιων οργανισμών.

Οι δικλίδες ασφαλείας που εφαρμόζονται στους δημόσιους οργανισμούς της χώρας έχουν οδηγήσει και σε καλύτερα στατιστικά μεγέθη σε όρους καταπολέμησης του οικονομικού εγκλήματος οδηγώντας στην εναρμόνιση της χώρας με τους ευρωπαϊκούς μέσους όρους. Το ελληνικό κράτος έχει αναγνωρίσει τα κακώς κείμενα και αναλαμβάνει πολλές δράσεις προς τη σωστή κατεύθυνση με την εφαρμογή του Ε.Σ.Σ.Κ.Δ. Η διαφανής αποκάλυψη οικονομικών στοιχείων και συναλλαγών διευκολύνει τον εντοπισμό εκούσιων και ακούσιων παρατυπιών ενώ η εφαρμογή του εσωτερικού ελέγχου σε συνδυασμό με τον εξωτερικό έλεγχο και το έργο της ΑΑΔΕ έχουν οδηγήσει σε βελτίωση των δεικτών της χώρας στην καταπολέμηση του οικονομικού εγκλήματος.

Η παρούσα έρευνα χαρακτηρίζεται από ορισμένους περιορισμούς. Αρχικά, στηρίζεται σε δευτερογενείς πηγές και όχι πρωτογενή δεδομένα με αποτέλεσμα να μην αποτυπώνεται απόλυτα αντικειμενικά η παρούσα κατάσταση και αποτελεσματικότητα της χώρας στην καταπολέμηση του οικονομικού εγκλήματος.

Μια πρόταση για μελλοντική έρευνα είναι η μελέτη για το επίπεδο επάρκειας των ελεγκτικών μηχανισμών με έμφαση στις δεξιότητες του ανθρώπινου δυναμικού που απασχολείται στον εντοπισμό φαινομένων διαφθοράς και άλλων οικονομικών εγκλημάτων. Με την εξέλιξη της τεχνολογίας και τα νέα «παραθυράκια» που εντοπίζουν οι οικονομικοί εγκληματίες απαιτούνται νέα επίπεδα ασφαλείας στους δημόσιους φορείς. Οι δημόσιοι οργανισμοί μπορούν να βελτιώσουν την

αποτελεσματικότητα και την αποδοτικότητά τους με τη διαφανή λειτουργία τους αλλά απαιτούνται κατάλληλα εκπαιδευμένοι επαγγελματίες που να έχουν τις ικανότητες εντοπισμού και αντιμετώπισης περιπτώσεων οικονομικών εγκλημάτων.

Μια άλλη πρόταση για μελλοντική έρευνα είναι η εξέταση της αποτελεσματικότητας του νέου Ε.Σ.Σ.Κ.Δ. και η μετέπειτα επισκόπηση της άποψης των Ελλήνων πολιτών για την εφαρμογή του σχεδίου. Η αποτύπωση των αποτελεσμάτων του Ε.Σ.Σ.Κ.Δ. χρειάζεται να φτάνει ως πληροφόρηση στη γνώση των Ελλήνων πολιτών προκειμένου και να ασκείται κριτική αξιολόγηση στα μέτρα και τις δράσεις που λαμβάνονται αλλά και να αυξάνεται η εμπιστοσύνη των πολιτών στο ελληνικό κράτος.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- ΑΑΔΕ (2019). Στρατηγική για την καταπολέμηση της διαφθοράς 2019-2021. Διαθέσιμο από: <https://www.aade.gr/sites/default/files/2019-08/%CE%A3%CE%A4%CE%A1%CE%91%CE%A4%CE%97%CE%93%CE%99%CE%9A%CE%97%20%CE%9A%CE%91%CE%A4%CE%91%CE%A0%CE%9F%CE%9B%CE%95%CE%9C%CE%97%CE%A3%CE%97%CE%A3%20%CE%A4%CE%97%CE%A3%20%CE%94%CE%99%CE%91%CE%A6%CE%98%CE%9F%CE%A1%CE%91%CE%A3.pdf>.
- Αγγελοπούλου, Θ. (2022). Τι είναι το Εθνικό Στρατηγικό Σχέδιο Καταπολέμησης της Διαφθοράς. Offline Post. Διαθέσιμο από: <https://www.offlinepost.gr/2022/03/13/ti-einai-to-ethniko-strathgiko-sxedio-katapolemisis-tis-diafthoras/>.
- Αληφαντής, Σ. Γ. (2016). *Ελεγκτική: Βάσει των διεθνών προτύπων ελέγχου και των Ελληνικών Λογιστικών Προτύπων*. 2^η Έκδοση. Αθήνα: Εκδόσεις Διπλογραφία.
- Μαντάς, Θ. (2017). Το οικονομικό έγκλημα και πώς αντιμετωπίζεται. Διαθέσιμο από: www.insider.gr.
- Γενική Γραμματεία Καταπολέμησης της Διαφθοράς. (2016). Ετήσια Έκθεση 2016. Διατίθεται στον διαδικτυακό τόπο: http://www.gsac.gov.gr/attachments/article/142/GEGKAD_Etisia_ekthesi_2015_16.pdf
- Διεθνής Διαφάνεια Ελλάς (2013). Παγκόσμιο βαρόμετρο της διαφθοράς 2013: Καθημερινότητα & Διαφθορά, έρευνα κοινής γνώμης. Έκθεση για την Ελλάδα. Διαθέσιμο από: http://www.transparency.gr/wp-content/uploads/2013/09/GCB_Country-report_GREECE_GR_03_FINAL1.pdf.
- Εθνική Αρχή Διαφάνειας (ΕΑΔ) (2020). Η ελληνική κοινή γνώμη απέναντι στη διαφθορά: Στάσεις και αντιλήψεις. Διαθέσιμο από: https://aead.gr/images/deltia_tyrou/2020-pagkosmia-imeria/09122020_survey_final.pdf.
- Εθνική Αρχή Διαφάνειας (ΕΑΔ) (2021). Έκθεση Υλοποίησης ΕΣΣΚΔ 2018-2021 Ιανουάριος – Ιούνιος 2021. Διαθέσιμο από: https://aead.gr/images/manuals/esskd/ekthesi_uloropoihshs_esskd_a_eskaminou_2021.pdf.

Εθνική Αρχή Διαφάνειας (ΕΑΔ) (2022). ΕΑΔ: Έγκριση του Εθνικού Στρατηγικού Σχεδίου για την Καταπολέμηση της Διαφθοράς 2022 – 2025 από το Υπουργικό Συμβούλιο. Διαθέσιμο από: <https://aead.gr/press/press-releases/ead-egrisi-tou-ethnikou-stratigikou-sxediou-gia-tin-katapolemisi-tis-diafthoras-2022-2025-apo-to-ipourgiko-simvouljo>.

EPT NEWS (2021). Η ΕΕ αποτιμά θετικά την πρόοδο της Ελλάδας στην καταπολέμηση της διαφθοράς. Διαθέσιμο από: <https://www.ertnews.gr/eidiseis/ellada/politiki/i-ee-apotima-thetika-tin-proodo-tis-elladas-stin-katapolemisi-tis-diafthoras/>.

ERT News (2022). Βορίδης: Στρατηγική επιλογή της κυβέρνησης η καταπολέμηση της διαφθοράς. Διαθέσιμο από: <https://www.ertnews.gr/eidiseis/ellada/politiki/voridis-stratigiki-epilogi-tis-kyvernis-i-katapolemisi-tis-diafthoras/>.

Κουσιοπούλου, Ε. (2014). Απαλλάσσονται υπάλληλοι του Δήμου Θεσσαλονίκης για την υπεξαίρεση των 17,9 εκατομμυρίων ευρώ. *EPT News*. Διαθέσιμο από: <https://www.ertnews.gr/ert3/thessaloniki/apalassonte-ypallili-tou-dimou-thessalonikis-gia-tin-ypexeresi-ton-179-ekatommyrion-evro/>.

Naftemporiki (2021). Έρευνα ΕΑΔ: Ατιμώρητη η διαφθορά στην Ελλάδα λείει το 87%. Διαθέσιμο από: <https://m.naftemporiki.gr/story/1809831/ereuna-ead-atimoriti-i-diafthora-stin-ellada-leei-to-87>.

Naftemporiki (2022). Θεσσαλονίκη: Μείωση ποινών σε Παπαγεωργόπουλο και Λεμούσια για ξέπλυμα χρήματος. Διαθέσιμο από: <https://m.naftemporiki.gr/story/1838555/thessaloniki-meiosi-poinon-se-papageorgopoulo-kai-lemousia-gia-ksepluma-xrimatos>.

Newpost (2014). Σαζώνης: Έτσι έκλεβα τα λεφτά από τον δήμο Θεσσαλονίκης. Διαθέσιμο από: <https://newpost.gr/ellada/5c1258fa56dccb7e13e07f1f/sakswnhs-etsi-ekleba-ta-lefta-apo-ton-dhmo-thessalonikhhs>.

OECD (2017). Εθνικό σχέδιο δράσης για την καταπολέμηση της διαφθοράς στην Ελλάδα: Μεθοδολογία αναθεώρησης και διαδικασίες παρακολούθησης και αξιολόγησης. Διαθέσιμο από: <https://www.oecd.org/governance/ethics/3.1.1-baseline-report-greece-national-anti-corruption-action-plan-el.pdf>.

Παφίλη, Ε. (2020). Η αντιμετώπιση του οικονομικού εγκλήματος από την Τελωνειακή Υπηρεσία στη σύγχρονη Ελλάδα. Διδακτορική διατριβή Σχολή Κοινωνικών Επιστημών Τμήμα Κοινωνιολογίας, Πάντειο Πανεπιστήμιο Κοινωνικών και Πολιτικών Επιστημών.

Πρώτο Θέμα (2017). Θεσσαλονίκη: Αποφυλακίστηκε ο πρώην ταμίας του κεντρικού δήμου Παναγιώτης Σαξώνης. Διαθέσιμο από: <https://www.protothema.gr/greece/article/692922/thessaloniki-apofylakistike-o-proin-tamias-tou-kedrikou-dimou-panagiotis-saxonis/>.

Ράϊκου, Ε. (2016). Σημειώσεις του μαθήματος για τα Οικονομικά εγκλήματα. Πανεπιστήμιο Πειραιώς

Σαλτού, Ε. (2022). Στη Βουλή το Εθνικό Στρατηγικό Σχέδιο Καταπολέμησης της Διαφθοράς. Τα Νέα Διαθέσιμο από: <https://www.tanea.gr/2022/03/15/greece/sti-vouli-to-ethniko-stratigiko-sxedio-katapolemisis-tis-diafthoras/>.

ΣΕΒ (2017). Οδηγός καταπολέμησης της διαφθοράς σε κράτος και επιχειρήσεις. Περιοδικό Οικονομία και επιχειρήσεις. ΣΕΒ. Διαθέσιμο από: https://www.sev.org.gr/Uploads/Documents/50462/Special_Report_25_7_2017.pdf.

Τάτσος Ν., 2001. Παραοικονομία και Φοροδιαφυγή στην Ελλάδα. Αθήνα: Παπαζήση
Υπουργείο Δικαιοσύνης Διαφάνειας και Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων (2017). Ερώτηση & Αίτηση Κατάθεσης Εγγράφων 4101/335/10-03-2017. Διαθέσιμο από: <https://www.hellenicparliament.gr/UserFiles/67715b2c-ec81-4f0c-ad6a-476a34d732bd/10020430.pdf>.

The Press Project (2018). Θύμα «δικαστικού λάθους» δηλώνει ο Παπαγεωργόπουλος για την υπεξαίρεση 17,9 εκατ. Διαθέσιμο από: <https://thepressproject.gr/thuma-dikastikou-lathous-dilonei-o-papageorgopoulos-gia-tin-upeksairesi-179-ekat/>.

ΤοΒΗΜΑ Team (2018). Σε δίκη 13 υπάλληλοι ασφαλιστικών ταμείων για υπεξαίρεση 17,9 εκατομμυρίων ευρώ. Διαθέσιμο από: <https://www.tovima.gr/2018/02/14/society/se-diki-13-ypalliloi-asfalistikwn-tameiwn-gia-upeksairesi-17-9-ekat-eyrw/>.

Abuh, A.P. & Acho, Y. (2018). Forensic accounting and economic stability in the Nigerian public sector: The role of economic and financial crime commission. *International Journal of Public Administration and Management Research*, 4 (3), 76-85.

Albrecht, W. S., Albrecht, C. O., Albrecht, C. C., & Zimbelman, M. F. (2012). *Fraud examination* (4th ed.). USA: Cengage Learning.

Alldrige, P. (2001). Are tax evasion offences predicate offences for money laundering offences? *Journal of Money Laundering Control*, 4 (4), 350 – 359.

- Allingham, M.G., Sandmo, A. (1972). Income tax evasion: a theoretical analysis. *Journal of Public Economics*, 1, 323-338.
- Assakaf, E.A., Samsudin, R.S. & Othman, Z. (2018). Public Sector Auditing and Corruption: A Literature Review. *Asian Journal of Finance and Accounting*, 10 (1), 226-241.
- Banks, J. (2016). *Online Gambling and Crime: Causes, Controls and Controversies*. New York: Routledge.
- Barnett, M., Stein, J. (2012). *Sacred Aid: Faith and Humanitarianism*. Oxford: Oxford University press, pp. 152-153
- Beare, M.E. (2012). *Encyclopedia of Transnational Crime and Justice*. Edition 37th. SAGE.
- Buchanan, B. (2004). Money Laundering – Global Obstacle. *Research in International Business and Finance*, 18 (1), 115-127.
- Cordes, J.J., Ebel, R.D., Gravelle, J.G. (2005). *The Encyclopedia of Taxation & Tax Policy*. Urban Institute Press.
- Coricelli, G., Joffily, M., Montmarquette, C., Villeval, M.C. (2010). Cheating, emotions, and rationality: an experiment on tax evasion. *Experimental Economics*, 13 (2), 226-247.
- Cornell, A. & Sundell, A. (2020). Money matters: The role of public sector wages in corruption prevention. *Public Administration*, 98, 244-260.
- Dimofte, G., Dimofte, G. & Bolea, I. (2012). Economic and Financial Crime Management in the Context of International Financial Crisis – Opinions. *Journal of Accounting and Management*, 2 (1), 53-62.
- Everett, J. S., Neu, D., & Rahaman, A. S. (2007). Accounting and the global fight against corruption. *Accounting, Organizations and Society*, 32(6), 513-542.
- Escaleras, M., Lin, S. & Register, C. (2009). Freedom of information acts and public sector corruption. *Public Choice*, 145, 435-460.
- FFIEC (2014). Bank Secrecy Act/ Anti-Money Laundering Examination Manual. Federal Financial Institutions Examination Council. Διαθέσιμο από: https://www.ffiec.gov/bsa_aml_infobase/pages_manual/manual_online.htm.
- Flemming, P., Zyglidopoulos, Boura, M. & Lioukas, S. (2020). How Corruption is Tolerated in the Greek Public Sector: Toward a Second – Order Theory of Normalization. *Business & Society*, 61 (1).

- Frey, B.S. (1997). *Not Just for the Money. An Economic Theory of Personal Motivation*. Cheltenham: Edward Elgar.
- Fritzen, S.A., Serritzlew, S. & Svendsen, G.T. (2014). Corruption, Trust and their Public Sector Consequences: Introduction to the Special Edition. *Journal of Comparative Policy Analysis: Research and Practice*, 16 (2), 117-120.
- Gottschalk, P. (2010). Categories of financial crime. *Journal of Financial Crime*, 17 (4), 441-458
- Heider, I. (2015). Pakistan will not allow NGOs working against national interest: Nisar, dawn.com. Διαθέσιμο από: www.dawn.com/news/1187773.
- Horowitz, J.I. (1985). Piercing Offshore Bank Secrecy Laws Used to Launder Illegal Narcotics Profits: The Cayman Islands Example. *Texas International Law Journal*, 20, 134 -165.
- IMF (2001). Financial system abuse, financial crime, and money laundering. Washington D.C.
- Ionescu, L. (2014). The role of government auditing in curbing corruption. *Economics, Management, and Financial Markets*, 9(3), 122-128.
- Liao, J., Acharya, A. (2011). Transshipment and trade-based money laundering. *Journal of Money Laundering Control*, 14 (1), 81.
- Liu, J., & Lin, B. (2012). Government auditing and corruption control: Evidence from China's provincial panel data. *China Journal of Accounting Research*, 5(2), 163-186.
- Loewenstein, G.F., Hsee, C.K., Weber, E.U., Welch, N. (2001). Risk as feelings. *Psychological Bulletin*, 127, 267-286
- Merat, J., Roth, D. (2008). *Effectivity of institutions in the fight against Corruption: the Strategy of Transparency Pacts in Colombia*. London: Mimeo.
- Moldogaziev, T.T. (2020). Public sector corruption and perceived government performance in transition. *Governance: An International Journal of Policy, Administration and Institutions*, 34 (2), 475-504.
- Morgan, J.S. (2003). Dirty Names, Dangerous Money: Alleged Unilateralism in U.S. Policy on Money Laundering. *Berkeley Journal of International Law*, 21, 778.
- Mugelini, G., Bella, S.D., Colagrossi, M., Isenring, G.L. & Killias, M. (2021). Public sector reforms and their impact on the level of corruption: A systematic review. *Campbell Systematic Reviews*, 17 (2), e1173.
- Naher, N., Hoque, R., Hassan, M.S., Balabanova, D., Adams, A.M. & Ahmed, S.M. (2020). The influence of corruption and governance in the delivery of frontline health

care services in the public sector: a scoping review of current and future prospects in low and middle – income countries of south and south-east Asia. *BMC Public Health*, 20, 880.

Ouyang, W. (2006). On major anti-money laundering issues in China. *The Theory and Practice of Finance and Economics*, 27 (3), 2-8.

Puonti, A. (2004). Tools for collaboration: using and designing tools in interorganizational economic-crime investigation, *Mind, Culture, and Activity*, 11 (2) 133–152

Qureshi, W.A. (2017). An Overview of Money Laundering in Pakistan and Worldwide: Causes, Methods, and Socioeconomic Effects. *University of Bologna Law Review*, 2 (2), 300 – 345.

Richards, J.R. (2005). *Transnational Criminal Organizations, Cybercrime, and Money Laundering: A Handbook to Law Enforcement Officers, Auditors and Financial Investigations*. Washington: CRC Press.

Richet, J.-L. (2013). Laundering Money Online: a review of cybercriminals' methods. Tools and Resources for Anti-Corruption Knowledge for United Nations Office on Drugs and Crime (UNODC).

Round, J., Williams, C.C. (2008). Everyday tactics and spaces of power: the role of informal economies in post-Soviet Ukraine. *Social and Cultural Geography*, 9 (2), 171-185.

Ryder, N. (2011). *Financial Crime in the 21st Century: Law and Policy*. Cheltenham, UK: Edward Elgar Publishing.

Schneider, A. (2008) (ed.). *The Hidden Economy*. Cheltenham: Edward Elgar.

Sinha, A., Gupta, M., Shabhaz, M. & Sengupta, T. (2019). Impact of corruption in public sector on environmental quality: Implications for sustainability in BRICS and next 11 countries. *Journal of Cleaner Production*, 232, 1379-1393.

Slemrod, J., Weber, C. (2012). Evidence of the Invisible: Toward a Credibility Revolution in the Empirical Analysis of Tax Evasion and the Informal Economy. *International Tax and Public Finance*, 19 (1), 25-53.

Sohn, I. (2002). A Primer on Money Laundering: The Dark Side of Capital Account Liberalization. International Trade and Finance Association Conference Papers 1060, *International Trade and Finance Association*. Montclair State University, p. 4-5.

Sulitzeanu – Kenan, R., Tepe, M. & Yair, O. (2022). Public – Sector Honesty and Corruption: Field Evidence from 40 Countries. *Journal of Public Administration Research and Theory*, 310-325.

Transparency International (2021a). CPI 2020: Western Europe & European Union. Διαθέσιμο από: <https://www.transparency.org/en/news/cpi-2020-western-europe-eu>.

Transparency International (2021b). Citizens' views and experiences of corruption. Διαθέσιμο από: https://images.transparencycdn.org/images/TI_GCB_EU_2021_web_2021-06-14-151758.pdf.

Tsagkalakis, A. (2014, December). Tax Administration Reforms and the Fight against Tax Evasion: Recent Evidence from Greece. Διαθέσιμο από: <https://voxeu.org/article/tax-evasion-and-reforms-greece>.

Wells, J. (2013). *Corruption and Collusion in Construction: A view from the industry*. Edward Elgar Publishing Ltd.

Williams, C.C., Round, J. (2007). Beyond negative depictions of informal employment: some lessons from Moscow. *Urban Studies*, 44 (12), 2321-2338.

Yang, S., Wei, L. (2010). Detecting money laundering using filtering techniques: a multiple – criteria index. *Journal of Economic Policy Reform*, 13 (2), 159-178.